МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ

КООРДИНАЦІЙНИЙ ЦЕНТР З НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДЛОПОМОГИ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Міжнародна науково-практична конференція

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

15 – 16 квітня 2016 року

м. Біла Церква

2016

УДК 94 (420).07

Волошкова Н.В., к.і.н.
Білоцерківський національний аграрний університет
natavoloshkova@yahoo.com

МИРОВИЙ СУДДЯ ТА ВИХОВАТЕЛЬ НАЦІЇ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЮРИДИЧНОЇ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПИСЬМЕННИКА ГЕНРІ ФІЛДІНГА

Суспільна думка є концентрованим проявом колективного розуму і виступає органічною частиною історії народу. Вона формується і розвивається як у процесі дії політичних, суспільних інститутів або окремих особистостей на світогляд людей, так і в результаті безпосереднього впливу життєвих обставин, соціального досвіду і сталих традицій. Суспільна думка є роздумами суспільства про себе, свою історію, життя, тенденції розвитку.

Суспільна думка Британії XVIII століття – країни, що стала колискою просвітницьких ідей, - привертає увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників своєю різноманітністю і багатовекторністю [2, 3, 4, 14, 16]. На перший план виходить дослідження спадщини просвітників-практиків – письменників, юристів, журналістів, видавців, лекторів [4, 5, 13]. Ці люди – вкрай яскраві й неординарні особистості – виступали провідниками прогресивної ідеології і своєю професійною діяльністю сприяли поширенню та популяризації просвітницьких ідей серед широких верств населення.

Письменник, журналіст і юрист Генрі Філдінг (1707-1754) був однією з ключових фігур британського Просвітництва другої чверті XVIII століття [6, 15]. Велика і різноманітна літературна і публіцистична спадщина всесвітньо відомого письменника унікальна, оскільки дозволяє простежити своєрідність його світогляду, ступінь участі у житті суспільства і розкриває ставлення Філдінга до найбільш важливих проблем сучасної йому дійсності. Спадщина визначної людини, що все життя служила своїй країні та натхненно несла свою працю на вівтар суспільного інтересу, є цінним історичним матеріалом, що дозволяє осмислити значущість ролі особистості у розвитку суспільної свідомості.

Звернення до проблеми активної участі юриста та діяча культури у формуванні громадської думки в країні і ступеня його впливу на колективну психологію є актуальним в аспекті сучасних українських реалій, коли низка письменників, журналістів, юристів, філософів та громадських діячів стримко набули і продовжують набувати вагу у суспільстві, що дозволяє вважати їх совістю нації і вчителями народу.

Соціально-економічні та політичні процеси, що відбувалися в Британії після буржуазної революції, спричинили зміни в духовній культурі та суспільній свідомості. Все це знайшло своє вираження в ідейно-культурному русі Просвітництва, що зародилося саме в Британії і мало свої

характерні риси: поміркованість, компромісний характер, етичну спрямованість, практицизм, неоднорідність поглядів його представників, які генерували оригінальні ідеї та концепції, започатковували різні проекти і таким чином збагачували британську та європейську суспільну думку [14, 16].

Життєвий шлях Генрі Філдінга, автора роману «Історія Тома Джонса найди», який увійшов у скарбницю британської та всесвітньої літератури, є складовою частиною його інтелектуальної біографії. Життя та різноманітні сфери його діяльності, у багатьох з яких він досягнув видатних результатів (література, юриспруденція, журналістика) наочно демонструють взаємообумовленість процесів суспільного розвитку і формування, а в подальшому еволюції його суспільно-політичних поглядів.

В житті та діяльності Філдінга простежується певна етапність: дитячо-юнацький (1707-1727), театральний (1728-1737), літературно-журналістський (1737-1748), юридичний (1748-1754). Юридичний період був заключним життєвим етапом письменника, що характеризувався максимальним ступенем впливу Філдінга на британське суспільне життя. В цей час письменник працював мировим суддею Вестмінстерського, а пізніше й Міддлсекського округів Лондона. Слід зазначити, що цей пост був одним із центральних в юридичній системі столиці; робота була надзвичайно відповідальною і виснажливою – Філдінг працював по шістнадцять годин на добу.

Багатий соціальний досвід і специфіка суддівської роботи впродовж шости років обумовили занепокоєність Філдінга гострими соціальними проблемами сучасного йому британського суспільства. Визначним є той факт, що Філдінг-суддя разом зі своїм зведеним братом Джоном Філдінгом стали фундаторами кримінальної поліції Лондона – в майбутньому Скотленд-Ярда [13], таким чином увійшовши в історію розвитку правосуддя та кримінальної поліції Британії .

Філдінг-юрист боровся з такими соціальними вадами свого часу, як високий рівень злочинності у столиці, поширення пияцтва та прихильності до азартних ігор серед усіх верств населення Британії. Ідеї та пропозиції Філдінга щодо подальшого вдосконалення юридичної системи країни та «оздоровлення» британського суспільства знайшли своє відображення в публіцистичній спадщині діяча [1, с. 392], яка відноситься до цього періоду, особливо в його юридичних памфлетах і трактатах «Напутнє слово великому суду присяжних» (1749) [7], «Справжній стан справи Босаверна Пенлеза» (1749) [8], «Приклади посередництва Провидіння в ловінні та покаранні вбивць» (1752) [10], «Кримінальна справа Елізабет Каннінг» (1753) [12], «Дослідження про причини недавнього зростання грабежів» (1751) [9], «Пропозиція про заходи щодо забезпечення бідняків» (1752) [11].

Генрі Філдінг завжди ставився до своєї літературно-публіцистичної праці як до однієї з форм соціальної активності людини, яка відчуває велику відповідальність за долю всієї нації. Такий рівень політичної та громадської

свідомості, активна життєва позиція і велике бажання удосконалювати суспільство була характерною рисою британських просвітників.

Список використаних джерел:

1. Волошкова Н.В. Журналистская деятельность Генри Филдинга / Н.В. Волошкова // Історичні і політологічні дослідження. – 2007. - № 3/4 – С. 391- 396.

2. Зашкільняк Л.А. Історична думка Бароко і просвітництва (XVII-XVIII ст.): філософська історія // Зашкільняк Л.А. Методологія історії від давнини до сучасності – Львів: ЛНУ ім. Франка, 1999. – С. 83-100.

3. Красюк О.С. Вплив античності на історичну думку англійського Просвітництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / О.С.Красюк. – Донецьк, 2004. – 20 с.

4. Лабутина Т.Л. Культура и власть в эпоху Просвещения / Т.Л. Лабутина; Ин-т всеобщ. истории РАН. – М.: Наука, 2005. – 458 с.

5. Соколянский М.Г. Творчество Генри Филдинга (книга очерков) / М.Г. Соколянский. – Киев: Вища школа, 1975. – 174 с.

6. Battestin M.C. Henry Fielding: a life / Martin C. Battestin, R.R. Battestin. - London: Routledge, 1989. – XVII, 738 p., illus.

7. Fielding H. A Charge delivered to the Grand Jury / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 1-30.

8. Fielding H. A True State of the Case of Bosavern Penlez / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 31-60.

9. Fielding H. An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 61-174.

10. Fielding H. Examples of the Interposition of Providence in the Detection and Punishment of Murder / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 175-218.

11. Fielding H. A Proposal for Making an Effectual Provision for the Poor / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 219-280.

12. Fielding H. A Clear State of the Case of Elizabeth Canning / Henry Fielding // An Enquiry into the Causes of the Late Increase of Robbers and Related Writings / [ed. M.R. Zirker]. – Oxford: Clarendon Press, 1988. – P. 281-312.

13. Henry Fielding (1707-1754): novelist, playwright, journalist, magistrate: a double anniversary tribute/ [ed. by Claude Rawson]. – Newark: University of Delaware Press, 2008. – 337 p.

14. Outram D. The Enlightenment / Dorinda Outram. – Cambridge University Press: New York, 2013. – 174 p.

15. Paulson R. The life of Henry Fielding: a critical biography / Ronald Paulson. – Oxford: Blackwell Publishers, 2000. – 400 p.

16. Porter R. Enlightenment: Britain and the Creation of the Modern World / Roy Porter. – Penguin Books, 2001. – 728 p.

УДК 340.132.6
Кузьменко Б.В., студент 4 курсу
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Настіна О.І.
Білоцерківський національний аграрний університет
kyzyabohdan94@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК США ТА УКРАЇНИ У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ

У зв'язку зі вступом у Європейський освітній простір, модернізацією системи вищої освіти, в тому числі і юридичної , фокус освітнього процесу у вишах України змінюється на користь розвитку практичних умінь здобувачів вищої освіти.

Згідно з нормативними документами юридична клініка є тим структурним підрозділом вищого навчального закладу III – IV рівня акредитації, що сприяє підготовці фахівців за напрямом «Право», і створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів, які надають суспільству безоплатну юридичну допомогу [1].

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю комплексного порівняння діяльності юридичних клінік, що функціонують в Україні, з юридичними клініками найбільш розвиненої держави, зокрема: США і метою запозичення окремих прийомів діяльності та їх популяризації в Україну.

Дослідження проблеми діяльності юридичних клінік займалася низка видатних українських та зарубіжних учених з різних галузей правових наук. Проведений нами аналіз літературних джерел з даної проблеми свідчить про те, що розробляючи різні шляхи підвищення ефективності діяльності юридичних клінік, як структурного підрозділу ВНЗ, одна група вчених такі як Ю.О. Фігель, Л. Воскобітова, А. Галай, О. Доброхотова, Ф. Дудирєв, , Ф. Фромгольд вивчає особливості об'єктивних факторів діяльності юридичних клінік, таких як відбір і організація нормативної бази діяльності, особливості реалізації права студентами юридичних спеціальностей в діяльності юридичних клінік. Інша група учених Б. Андрусишин, О. Ващук, Л. Дубчак, М. Дулеба, Ж. Завальна, В. Єлов, С. Ківалов, В. Молдован, С. Молібог, Д. Павленко, М. Савчин, Джером Франк, Д.І. Мейєр досліджує питання функціонуванння юридичних клінік України та закордонних партнерів.

У межах даного дослідження нам цікавим представляється етимологія терміну «юридична клініка» походить від англійського терміну "Law clinic".

Хоча в Англії цей термін має інше значення чим в Україні. Проаналізувавши доступні нам літературні джерела з цієї проблеми ми дійшли висновку, що вперше з`явився в праці німецького ученого Г. Фроммгольда, що була надрукована 1900 року в одному з німецьких журналів «Німецька юридична газета» [2, с. 3]. Згодом в журналі Міністерства юстиції в 1901 році в праці російського ученого О.А. Люблінського «О юридических клиниках», з`явився також цей термін, О.А. Люблінський підтримав ідею професора Г. Фроммгольда та порівнявши системи викладання дисциплін на юридичному факультеті з медичними, математичними і філологічними факультетами в Росії. Він обґрунтував необхідність створення юридичних клінік та розкрив власне бачення організації їх діяльності [3, с. 80].

У США термін «юридична клініка» почав вживатися в 20 – 30 роках XX століття. Юридичні клініки, як структурний підрозділ ВНЗ спочатку почали функціонувати в 70-і роки XX століття в Америці, а потім Англії, Німеччині, Франції, Росії та інших європейських країнах.

Найбільш стрімкий розвиток юридичних клінік відбувся в США, де в 1981 році була створена «Чиказька юридична клініка» одна з найперших, неурядових організацій адвокатами та партнерами юридичних фірм міста Чикаго. Вона функціонує за різними програмами, а саме:

- Прямий сервіс – надання дешевої правової допомоги в загальних галузях права;
- Програма Pro bono – надання безоплатної правової допомоги, професійними адвокатами, клієнтам які не мають змоги оплатити правові послуги;
- Програма проведення семінарів – клініка проводить безкоштовні семінари, для різних верств населення;
- Програма допомоги колишнім злочинцям – допомога надається особам які відбувають покарання або відбували його у місцях позбавлення волі.

Водночас є низка й інших програм, зокрема, таких як: допомога у відносинах з кредиторами, програма допомоги «адвокат для літніх людей та людей з обмеженими можливостями», імміграційна програма, правова програма з захисту довкілля тощо [4].

Головною особливістю Чиказької юридичної клініки є те що в ній надають послуги працюють практикуючі адвокати, на безоплатній основі, а також є можливість для стажування студентів – правників ВНЗ. Також важливим моментом є те , що Чиказька юридична клініка спеціалізується у більшості галузей права та реалізує багато різнопланових і нагальних програм. Проте ця клініка функціонує як самостійна неурядова організація, а не підрозділ університету. Деякими програмами можна було б скористатися в Україні, і, таким чином, популяризувати діяльність юридичних клінік в нашій державі [5].

Натомість у США функціонують юридичні клініки при вищих навчальних закладах. Наведемо приклади останніх:

•Юридична клініка Блума при Північно–Західному університеті, що надає безоплатну правову допомогу і займається питаннями трудового права, захисту прав споживачів, охорони прав дітей, емігрантів, жінок, і в деяких випадках - кримінальними справами;

•Американо–Індіанська юридична клініка при Університеті Колорадо, що надає юридичну допомогу малозабезпеченим громадянам індіанського походження в галузі індіанського права [6].

З огляду на доступні нам літературні джерела з досліджуваної проблеми з одного боку та власного досвіду роботи у юридичній клініці Білоцерківського національного аграрного університету з іншого боку, перейдемо до характеристики юридичних клінік в Україні.

В Україні перша юридична клініка з`явилася при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у 1996 році та мала назву «Pro bono» [7]. На сучасному етапі багато юридичних клінк функціонує у ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців у галузі «Права».

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України», юридичні клініки мають функціонувати в усіх навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, що здійснюють підготовку фахівців за напрямом «Право», незалежно від форми власності та підпорядкування.

Незважаючи на наявні незначні досягнення у вирішенні проблем ефективності діяльності юридичних клінік при ВНЗ які дійшли висновку, що деякі питання залишаються все ще невирішеними, зокрема: фінансування, популяризація юридичних клінік та неширокий спектр послуг, що надаються. Оскільки в Україні останні є справою лише самих викладачів, а держава й неурядові організації приділяють цій проблемі недостатньо уваги, то необхідні значні зусилля для того, щоб юридичні клініки стали вагомими і успішними для підготовки майбутнього юриста. Тому ми вважаємо, що досить цікавим і позитивним було б запровадження в українські юридичні клініки деяких програм зарубіжних партнерів для більш широкого кола повноважень вітчизняним юридичним клінікам держави хоча і в скрутний час. Таким чином, в межах даної конференції ми намагалися дати характеристику юридичних клінік США і України у зіставному аспекті, а також спробували виокремити проблеми юридичних клінік в Україні. Перспективним є вирішення проблеми фінансування, популяризації та розширення послуг вітчизняних юридичних клінік.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : офіц. текст : за станом на 3 серпня 2006 р. / МОН України // Відомості Верховної Ради - № 592

2. Гончаренко В.О. Юридична клініка : історія і визначення / В.О. Гончаренко // Практика діяльності «юридичних клінік» Україна. – 2004. - №1. – С.3.

3. Фігель Ю. Юридична клініка – інновація в системі юридичної освіти / Ю. Фігель // Теорія держави і права. – 2009. – №1. – С. 79-81.

4. Chicago Legal Clinic | Making the dream of justice a reality [http://www.clclaw.org] // Clients – Режим доступа: http://www.clclaw.org/clients/

5. Електронний депозитарій ДВНЗ «УжНУ» [http://dspace.uzhnu.edu.ua/] // Серія Право. Випуск 21. Частина ІІ. Том 1. – С. 36-38 – Режим доступу до журн.:http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/805/1.pdf - Досвід організації та діяльності юридичних клінік в країнах правової системи Англо-Американського типу.

6. Colorado Law University of Colorado Boulder [http://www.colorado.edu/] // Clinical Education – Режим доступа: http://www.colorado.edu/law/academics/clinics

7. Газета Київської міської ради «Хрещатик» [http://www.kreschatic.kiev.ua/] / С. Нечипорук, заступник начальника Київського міського управління юстиції – 23.12.2008 р. № 226 // Історія юридичної клініки – Режим доступа: http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/3442/doc/20075.html

УДК 342.761
Кузьменко Я.П., к.ю.н., асистент
Білоцерківський національний аграрний університет
Ua_bnau@meil.ru

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Право людини на життя як багатогранне явище реалізується у декількох світах існування людини, серед яких соціальний посідає дуже важливе місце. Саме у соціальному бутті задовольняються такі як вітальні, і духовні потреби складної біосоціодуховної істоти людини, демонструючи нерозривний зв'язок права на життя з його якістю. Сьогодні жоден з нас не може задовольнитися простим та невибагливим задоволенням тільки природно-біологічних потреб. З ходом часу розширялися соціальні зв'язки людини, збагачувалися її потреби, які може задовольнити тільки життя у суспільстві.

Виокремлення саме соціально-економічного аспекту життя людини не є випадковим. Не можна не погодитися, що соціальна спрямованість теорії та практики державного управління, гуманізація економіки, плюралізм форм економічної, політичної, культурної та інших видів діяльності людини обумовлюють її правові можливості, і, зокрема, зміст права на життя. Право брати участь у створенні реальної політики, впливати на якість власного життя та життя суспільства сьогодні все більшою кількістю людей розглядається як невід'ємна та необхідна складова процесу реалізації повноцінного права на життя. Тому, аналізуючи соціально-економічний аспект права на життя, можна поєднати різноманітні можливості, без яких сучасна людина вже не уявляє собі життя у суспільстві: можливість

відчувати безпеку – особисту та соціальну, економічну та екологічну, расову та релігійну, вимагати від держави і суспільства необхідних заходів для підтримання такої безпеки, власною працею заробляти собі на гідне життя, своїм натхненням створювати унікальні витвори мистецтва та продовжувати себе у нащадках. Це далеко не повний перелік правових можливостей, що є реальністю сучасного світу та правового буття людини, тобто повноцінного людського життя, яке реалізує власну програму та сенс і не порушує прав інших людей. О.А. Лукашова вказує, що права людини – це визначені нормативно структуровані властивості й особливості буття особистості, що виражають її волю і є невід'ємними і необхідними способами й умовами її життя, її взаємин із суспільством, державою, іншими індивідами. П.М. Рабінович розглядає права людини як певні можливості людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретно історичних умовах. За його точкою зору вони об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей.

Практика конституційного закріплення права на життя, як і інших «невідчужуваних прав людини» вносить певну визначеність, що обумовлює реальні межі здійснення природних прав людини. Не можна не визнати, що жодне з природних прав не є невідчужуваним у абсолютному значенні: так, в ряді країн людина і досі може бути позбавлена життя за вироком суду; смерть загрожує при виконанні воїнського обов'язку, за обставин необхідної оборони чи крайньої необхідності, як її розуміють в науці кримінального права; людина свідомо піддає своє життя ризику при здійсненні певних службових, професійних чи громадських обов'язків, тобто погоджується з можливим смертельним наслідком своїх дій. Наведені приклади не є вичерпними підставами обмеження та самообмеження у сфері дії права на життя. Саме тому, щоб бути здійсненним та захищеним реально, право на життя потребує визначення статичних та динамічних чинників, які утворюють його зміст, конкретних умов і меж реалізації, засобів юридичного забезпечення.

УДК 352:322
Мельник Л.М. к.політ.н.,
Білоцерківський національний аграрний університет
Milam2015@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ТВОРЧОСТІ М. ДРАГОМАНОВА

Політичні погляди М. Драгоманова формувалися не лише під впливом ідей Кирило-Мефодіївського товариства, а й ліберальних і соціалістичних ідей, котрі були поширені у тогочасній Європі. Знайомство М. Драгоманова з вченням М. Бакуніна давало йому підстави ототожнити "безначальство" із

самоврядуванням. Тому великого значення вчений надавав діяльності місцевого самоврядування, оскільки хотів поставити владний центр у безпосередню залежність від місцевого самоуправління. Зокрема, мислитель пропонує такі види місцевого самоврядування, ранжуючи їх за принципом делегування владних повноважень:

1. Общинне, котре складалося із сільського і міського;
2. Волосне;
3. Повітове;
4. Обласне.

Самоврядування, на думку мислителя, мало здійснюватися обраними народом представниками. Обраним до органів общинного, волосного, повітового самоуправління могла стати та особа, котра досягнула двадцяти одного річного віку, а до обласного представництва мали входити особи, котрі досягнули двадцяти п'ятирічного віку, серед них не повинно бути суддів. Місцевому самоврядуванні повинні бути підпорядковані всі особи окрім суддів також. Сільське управління мало здійснюватися вибраними управами. Міське, волосне, повітове та обласне – думами. Широкими повноваженнями наділялися обласні думи, а саме: „Завідування справами місцевого громадського господарства, благоустрою і благополуччя... нагляд за всією економічною діяльністю в області (землеробством, кіньми, лісами, промислами, заводами, фабриками та ін.) і прийняття заходів для збереження природних багатств області і для правильного їх використання, а також для забезпечення і примноження загального багатства населення області; - нагляд (інспекція) за публічним навчанням в області і завідування школами середніми, які утримуються за власний кошт, а також школами вищими і науковими закладами (академіями)" [1, с. 128]. В той же час, М. Драгоманов звертає увагу на недопустимість втручання вищих органів влади в діяльність органів влади з вужчим колом дії, „...щоб ці статути можливо більше мали на увазі, щоб установа з більш широким колом дії не була начальством над установами з менш широким колом дії, - а щоб кожна мала можливо повну самостійність у своєму колі, особливо в справах які вона оплачує своїми засобами..." [1, с. 128]. Федеральна законодавча влада, стверджує мислитель, повинна належати двом думам: Державній Думі та Спілчанській Думі. На час перерв у їх роботі із членів цих обох дум діяти має Спостережна Комісія, членами котрої ставали обрані депутати із двох вищеназваних Дум. Також створювався установчий орган – Державний собор, представники якого затверджували також закони: „Думі Спілчанській як представниці областей, - окрім участі в загальнодержавному законодавстві і управлінні, - повинно належати зокрема завідування державним майном як спільним для всіх областей держави запасом; відносно використання цього запасу на користь загальну Спілчанська Дума повинна приймати заходи на підставі виданих спільно з Державною Думою Законів і за погодженням із Думами Повітовими й Обласними, які повинні повідомляти спілчанській Думі про потреби, які можуть бути задоволені зі згаданого запасу" [1, с. 131]. Виконавча влада зосереджувалась у руках Глави держави та Міністрів,

котрих призначав сам Глава держави. Глава держави мав право розпускати Державну думу за згодою Спілчанської думи. Однак в такому випадку мала припиняти повноваження і остання дума. Повноваження Глави держави входило: „обнародувати закони, прийняті загальнодержавними зборами, і постанови Сенату, що позбавляють їх сили, а також постанови Державного Собору, наглядати за виконанням законів і переслідувати в законному порядку їх порушення” [1, с. 131]. Судову владу очолював Верховний Суд у складі кримінального департаменту Сенату і Спілчанської Думи. Сенатори призначаються довічно Главою держави за пропозицією Спілчанської думи. У своєму конституційному проекті „Вільна спілка. Вольный союз” (1884 р.) М. Драгоманов наголошує на необхідності створенні українцями громади, котра матиме назву „Вільна спілка” „...яке поставить своїм завданням роботу для політичного, економічного і культурного визволення та розвитку українського народу й іноплемінних колоній, що живуть серед нього” [1, с. 125] Більше того, свою історичну місію талановитий політолог не обмежував лише своєю Батьківщиною. Реалізація його ідей, стверджував М. Драгоманов, неможлива без підтримки всього світу: „Тепер ніхто ще не може сказати докладно ні того, коли, наприклад, світ дійде до таких безначальних порядків, про які сказано вище, ні всіх доріг, якими він дійде до них. Цілком такі порядки тільки тоді можуть бути в одній країні, коли вони будуть по всьому світі” [2, с. 296]. М. Драгоманов залишив значну наукову спадщину. Мислитель одним із перших в українській політичній думці в теоретичному плані і в розробці політичної стратегії тяжів до ідеалів розвитку громадського суспільства. В його розумінні суспільство мало складатися з рівних, економічно і соціально забезпечених індивідів, діяти на основі громадської ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Андрусяк Т.Г. Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини). – Львів, 1998. – 192 с.

2. Драгоманов М. Переднє слово до Громади. Вибране. К., 1991. – С. 276- 327

3. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці: У 2-х т.– Т.2 .– К., 1970. – С. 461-558

УДК 342:42
Мельник О.Г., к.ю.н.
Білоцерківський національний аграрний університет
somaly7@yandex.ru

СУТНІСТЬ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблема правовідносин є однією з найбільш складних, але одночасно і найбільш актуальних, теоретично та практично вагомих як у загальній теорії держави і права, так і усієї правової науки в цілому. Це обумовлено, в першу

чергу, тим, що правовідносини безпосередньо пов'язані із правом як найбільш важливим регулятором суспільних відносин в державно організованому суспільстві [4].

Особливого значення право та правовідносини набувають сьогодні, в умовах, коли Україна безальтернативно визначилась із своїм геополітичним вибором, поставивши перед собою остаточну ціль – повноправне членство у Європейському Союзі, а отже взявши на себе обов'язок реалізації основоположних демократичних цінностей, як то: формування розвинутого громадянського суспільства, розбудови правової, соціальної держави, захист та гарантування природних прав та свобод людини та громадянина, визнання людини, її життя та свободи найвищою соціальною цінністю.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [6].

Основними вигодами послідовної європейської інтеграції можна вважати зміцнення стабільності демократичної правової системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, повага до прав людини. Відтак в Україні відбуваються значні трансформаційні зміни, мета яких формування правової держави [3]. Важливою складовою руху на шляху до правової держави має стати реформування судової системи, чітке впорядкування процесу правотворчості, розмежування правотворчих повноважень органів законодавчої та виконавчої влади.

На сьогодні висловлюються різні підходи щодо визначення поняття «правовідносини», а визначення поняття «правовідносини у сфері реалізації судової влади» взагалі не сформульоване. Відсутня однозначність і у з'ясуванні питання щодо співвідношення понять «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Залишаються актуальним також дослідження особливостей юридичних фактів та станів як підстав виникнення, припинення та трансформації правових відносин у сфері реалізації судової влади.

Існують різні підходи до розуміння судової влади, так І. Петрухін виділяє її як «самостійну, незалежну гілку державної влади, створену для вирішення на основі закону соціальних конфліктів між державою і громадянином, самими громадянами, юридичними особами, для контролю за конституційністю законів, захистом прав громадян у їх взаємовідносинах з органами виконавчої влади і посадовими особами, контролю над дотриманням прав громадян під час розслідування злочинів і проведення оперативно-розшукової діяльності, встановлення найбільш важливих юридичних фактів» [5].

Зокрема, під час аналізу судової влади слід особливо звернути увагу на її організаційний характер, оскільки за її допомогою забезпечується соціальне управління у особливій, специфічній сфері. Стаття 124 Конституції України вказує, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у держав [1]. Завжди, коли зв'язок учасників цих різноманітних відносин регламентується правом, виникають, змінюються та припиняються правові відносини. Таким чином, можна стверджувати, що з ними, так чи інакше, пов'язане все наше життя.

Особливо цінними у системі правових відносин є правовідносини у сфері реалізації судової влади, оскільки саме через них відбувається захист, а також поновлення порушених прав та свобод людини і громадянина. Метою правових відносин у цій сфері є забезпечення правопорядку, гарантування справедливості та рівності усіх членів суспільства [4].

В рамках співробітництва України з Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема [2]. Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – ст.. 141.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014

3. Кудряченко А. Ідея правової держави в контексті європейської інтеграції України. Матеріали конференції ,«Віче» - Журнал Верховної Ради України, №16, серпень 2010, Електронний ресурс - http://www.viche.info/journal/2149/

4. Мельник О.Г. Теоретичні засади правовідносин в сфері реалізації судової влади, автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 342.42/44, Інститут законодавства Верховної ради України

5. Петрухин И. Л. Проблемы судебной власти в современной России // Государство и право. – 2000. - № 7. – С. 15-21

6. Правові засади євроінтеграційного розвитку України: сучасні реалії та перспективи [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.kyivsta.gov.ua/news/2011/01/0127_9.htm

УДК: 342.7

Настіна В.В., студентка 2 курсу
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Історичні передумови становлення прав людини, їх дослідження науковцями-правниками та фахівцями-істориками в сучасних умовах набуваюсь особливого значення. Сьогодні українська державність перебуває у фазі її політичного, економічного та соціального доформатування. Саме тому українська нація має усвідомлювати, що вивчення минулого, його аналіз та проектування розвитку історичних подій на майбутнє, створюють передумови для побудови демократичного суспільства, яке орієнтоване на забезпечення та гарантування прав людини.

Права людини – явище в першу чергу соціальне, яке породжене історичним розвитком суспільства. Історія розвитку прав людини стосується в першу чергу організації суспільного і державного життя, правового регулювання відносин між індивідами.

Права людини формувалися у процесі людської діяльності. Обсяг певних можливостей людини як частинки соціуму зумовлювався обягом благ в окремих історичних умовах життя держави і ці блага називають правами людини.

Історія ідей про права людини бере свій початок з найдавніших часів людської історії. В Біблії містяться положення про цінність і недоторканність людського життя, рівності людей. Подібні погляди набули широкого поширення в античні часи у Стародавній Греції, коли розпочався розвиток ідей про природні права.

Давньогрецькі погляди про права людини сформувались у загальному руслі міфологічних уявлень про те, що поліс (місто-держава) і його закони мають божественне походження і спираються на божественну справедливість. Право взагалі і права окремих людей – членів поліса беруть початок, згідно з цим уявленням, не в силі, а в божественному порядку справедливості [1, с. 12].

Для середньовічного періоду розвитку прав людини характерні певні здобутки, які виникали як компроміс та вперше закріплювалися у певній юридичній формі. Так, у середньовічній Англії протистояння короля із баронами та лицарями завершилося прийняттям у 1215 році Великої хартії вольностей, яка обмежувала абсолютну владу монарха і передусім його майнові права, закладала підвалини принципів відповідності провини і покарання, презумпції невинуватості, проголошувала право вільно пересуватися по території Англії, покидати країну та повертатись до неї тощо [2, с. 139].

На зміну середнім вікам прийшов Новий час, що став з історико-правового погляду епохою виникнення та утвердження буржуазної держави і права. Це був новий щабель суспільного прогресу, у тому числі, і в розвитку таких загальнолюдських цінностей, як права людини і громадянина. З’являється нова, раціоналістична теорія прав людини, яка була найбільш повно розроблена у працях Г. Гроція, Б. Спінози, Дж. Локка, Ш. Монтеск’є, Т. Джефферсона, І. Канта, Ж.-Ж. Руссо, Дж.-Ст. Мілля, І. Бентама та інших мислителів.

Досліджуючи ідеї прав людини у своїх працях О. Ф. Скакун констатує, що у XVII-XVIII ст. за часів буржуазно-демократичних революцій ідея про права людини відображається в теорії природного (природженого) права, що дозволила оцінювати з позицій справедливості діюче в державі позитивне право, проводити його перетворення в напрямку гуманізму і свободи. Ідея прав людини, заснована на теорії природного (природженого) права, знаходить втілення в нормативних актах держав Європи та світу [3, с. 209].

На шляху ствердження прав і свобод людини найбільш значимими в даний період розвитку людства були англійська Петиція про права 1628 року (конкретизувала багато положень Великої хартії вольностей 1215 року) та Білль про права 1689 року (яким було встановлені процедурні гарантії особистої недоторканності особи, обмеження строків тримання під вартою, закладено основу конституційної парламентської монархії в Англії), Декларація незалежності США 1776 року (перший офіційний документ, що закріпив на державному рівні невід'ємні права людини), Конституція США 1787 року (перша офіційна демократична конституція у світі). Починаючи з перших 10 поправок до Конституції США, які дістали назву Білля про права 1791 року, права і свободи людини і громадянина набувають конституційного авторитету.

Впродовж XVIII–XIX ст.ст. з розвитком у світі конституціоналізму і парламентаризму ідея прав людини все більше втілювалася у нормотворчу практику держав. А на початку XX ст., особливо після Першої світової війни і появи Ліги націй та Міжнародної організації праці, права людини почали виходити у сферу впливу міжнародного правового регулювання. Питання захисту прав людини виходять за національні межі і стають об'єктом регулювання міжнародного права [1, с. 33].

Рубіжним правовим актом всесвітнього масштабу, що закріпив документально ідею прав людини, стала Загальна декларація прав людини, яка була затверджена та проголошена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Загальна декларація прав людини прискорила процес зміни характеру права, що почався раніше: основним практичним призначенням права визначено утвердження свободи і справедливості у різних державах світу. Вона містить широкий перелік як громадянських і політичних, так і соціально-економічних прав людини.

Однгим із важливих міжнародно-правових документів у сфері прав людини є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року із Протоколами, прийнятими до неї, в якій закріплено всі основні визнані європейською та міжнародною спільнотою права людини і громадянина. Положення цього міжнародно-правового документа є обов'язковими для України, яка в 1997 році ратифікувала Конвенцію. Захист порушених прав громадян держав-учасниць Конвенції здійснюється Європейським судом з прав людини. Необхідно зазначити, що з кожним роком кількість рішень, винесених Європейським судом з прав людини проти держави Україна, збільшується, що не може не викликати занепокоєння.

Можна зробити висновки, що прийняття Конституції України 1996 р. стало значним етапом в розвитку української термінології з прав людини. Розділ II "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина" є повністю узгодженим з міжнародно-правовими актами з прав людини. Незважаючи на це, перелік прав людини в Конституції не є вичерпним (ст.22 Конституції України). Як бачимо, в історії України були періоди, коли вона випереджала інші держави Європи та світу щодо розвитку прав людини, а, отже, і щодо розвитку термінології з прав людини [4, с. 27].

Україна проголосила права і свободи людини, задекларувавши їх у положеннях Конституції та інших законодавчих актах. Тому для повноцінної реалізації прав людини у нашій державі, окрім їх закріплення на законодавчому рівні, необхідно забезпечити відповідний рівень соціально-економічного розвитку держави та правової свідомості громадян, кожної людини.

Список використаних джерел:

1. Крегул Ю. І. Права і свободи людини: [навч. посіб. для студентів вузів] / Крегул Ю. І., Ладиченко В. В., Орленко О. І. – К. : Книга, 2004. – 288 с.

2. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права: [підруч. для студентів вузів] / ред. Цвік М. В., ПетришинО. В., Ткаченко В. Д. – Х. : Право, 2002. – 430 с/

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : [підруч. для студентів вузів] / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.

4. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Монографія. – К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000. – 478 с.

УДК 619:611

Росавицький О.О, старший викладач
Білоцерківський національний аграрний університет
aleksros86@gmail.com

ІНСТИТУТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ - ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Дослідження еволюції інституту місцевого самоврядування на теренах нашої країни має не лише наукове теоретико-історичне, а й прикладне юридичне значення, оскільки для якісного та ефективного запровадження реформ недостатнім є лише використання аналогії з нині діючими передовими моделями місцевого самоврядування, якщо при цьому не буде враховано національну ментальність, традиції та власний історичний досвід нашого народу.

З історичної точки зору місцеве самоврядування в Україні пройшло відносно довгий і тернистий шлях. Перші згадки про народні зібрання у східних слов'ян належать до середини VI ст. н. е. [5, с. 13]. Поступово племінне зібрання переросло в міське (віче), на якому городяни вирішували найважливіші питання міського життя. Так, Михайло Грушевський зазначає,

що з часом все більшого значення стало набувати сусідство, близькість не походження, а мешкання. Відтак всі справи вирішувалися спільною радою [6, с. 44]. Самоврядні сільські і міські общини справді були центрами громадського самоврядування ще з часів Київської Русі. Вони захищали і представляли інтереси своїх мешканців у відносинах із тодішньою державною (князівською) владою чи феодалами та іншими общинами [8, с. 5-17].

Наступним етапом еволюції інституту місцевого самоврядування на теренах України був період, що тривав із середини XIV ст. і до першої половини XVII ст. Він характеризується впливом і поширенням західноєвропейських форм організації самоврядування. При цьому процес «європеїзації» самоврядування відбувався більш інтенсивно на землях нинішньої Західної України, включаючи Закарпаття. Класичним актом часткової де- централізації суверенної влади середньовічної держави та її правителя (короля) на рівень міста і його громади була Магдебурзька грамота (по імені міста Магдебурга у Німеччині) або коронні грамоти. Міські громади отри- мували разом із грамотами цілу систему пільг (зі сплати податків) і компетенцій для самостійного вирішення міською владою. Твердження про значну роль і значення запровадження магдебургського права знаходимо у багатьох авторів [9, с. 123-131].

У XV ст. на українських землях нової соціальної групи населення – козацтва – утворюється і нова організаційна спільність жителів козацького поселення – громада. Кожен, хто опинявся на козацьких землях, вважався вільним від кріпацтва, отримував нарівні з іншими права на землю та на участь у самоврядуванні. Так, у своїх дослідженнях Д. Яворницький зазначає, що всю територію було розподілено між полками, на чолі яких стояли виборні полковники. Полки поділялися на курені, очолювані виборними отаманами, а ті, у свою чергу, – на сотні, геть усі посади були виборними. Голову держави – Гетьмана – обирало січове коло. Він був найвищою державною посадовою особою. А найвищим представницьким органом – січове коло (рада), яке скликали тричі на рік – першого січня, на Великдень та на Покрову. У роботі ради брали участь усі козаки. Січове коло обирало не лише Гетьмана, а й суддю, писаря, осавула, курінних отаманів, а також перерозподіляло землі, ліси, водойми, затверджувало кордони, територіально-адміністративні структури та козацьку старшину [11, с. 557]. Слід зазначити, що міське, сільське та козацьке самоврядування ефективно діяло і в Козацькій державі, створеній гетьманом Богданом Хмельницьким. Тому деякі науковці стверджують, що саме із цією державою слід пов’язувати початок становлення вітчизняного муніципалізму [12, с. 8].

Наступним етапом у розвитку місцевого самоврядування в Україні був період, що тривав до 20-х років XX ст. Як зазначає Б. Руснак, цей період відзначився русифікацією вітчизняного місцевого самоврядування на території сучасної України, центральна, східна, а згодом і південна частина якої входили до царської Росії. Західна частина України належала Польщі, Австрійській, а пізніше Австро-Угорській монархії. Хоча процес русифікації

в місцевому самоврядуванні України почався десь наприкінці XVII ст., свого апогею він досягнув у XIX ст. та на початку XX століття [13, с.10].

Приєднання в 1654 р. України до Росії відкрило ще один, багато в чому драматичний етап розвитку самоврядування в Україні. Саме із цього часу з боку Росії послідовно проводилася згубна для Українського народу уніфікація суспільного життя, яка порушувала єдність традиційної української громади, що базувалась на звичаєвому праві. Крім того, скасовувався полково - сотенний адміністративний устрій, формувалися уніфіковані російські органи місцевого самоврядування буржуазної епохи [14, с. 27]. Крім того, слід урахувати, що однією з особливостей цього періоду були сильні відмінності в складових елементах самої сутності самоврядування для територій лівобережжя та правобережжя, а згодом і півдня країни, що входили до царської Росії, та для Західних територій України і Закарпаття, які входили в різні часи до складу Польщі, Угорщини та Австро-Угорської імперії. Ці відмінності наклали свій історичний відбиток як на розвиток самих громад, так і на розвиток традицій самоврядування в різних частинах України. Таке явище простежується й донині на рівні традицій і ментальності жителів тієї чи ін- шої територіальної громади. Важливим часом у становленні організаційних основ місцевого самоврядування був період визвольних змагань та відбудови української державності в1917–1920 роках. Саме цьому періоду притаманні чисельні спроби побудови місцевого самоврядування як невід'ємного елемента незалежної і суверенної держави. Так, в універсалах Центральної Ради та у проекті Конституції Української Народної Республіки, незважаючи на політичні складнощі, що існували на теренах колишньої Російської імперії, діяльності місцевих органів влади приділялась велика увага. Зокрема, у проекті Конституції УНР систему місцевого самоврядування становили землі, волості і громади, діяльності яких надавались конституційно-правові гарантії. Аналогічно гарантувалось місцеве самоврядування й у нормативно-правових актах Західноукраїнської Народної Республіки. У радянський період існувала жорстка централізація державної влади й управління. Початок відродження місцевого самоврядування в су- часних умовах було покладено проголошенням 16 липня 1990 року Верховною радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України [16, с. 469], та при- йнятим відповідно до неї Закону УРСР від 7 грудня 1990 року «Про місцеві ради народних депутатів Української РСР і місцеве самоврядування» [17, с. 5]. А з часом, після прийняття низки законів, а потім і Конституції України, українська самоврядність вирвалась на волю з обіймів тоталітарної спадщини і надихнула народ України на демократичні перетворення. Саме тому можна констатувати, що сучасний період розвитку місцевого самоврядування характеризується спробами створення ефективно діючої моделі, яка б ураховувала досвід розвитку західних муніципальних систем та базувалася б на традиціях становлення цього інституту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Губрик А.О. Вічові традиції й самоуправління міст середньовічної України / А.О. Губрик // Актуальні проблеми міст та міського самоврядування (історія і сучасність) : тези міжнародної науково-практичної конференції. – Рівне, 1993. – С. 13

2. Грушевський М. Ілюстрована історія України / М. Грушевський. – Київ – Львів, 1913. – 556 с.

3. Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей . – М. : Эксмо, 2006. – 1024 с.

4. Лебединський Ю., Карчева Г. Магдебургське право та сучасні проблеми міста [Текст] / Ю. Лебединський, Г. Карчева // Місцеве та регіональне самоврядування України. – К., 199. – вип.1–2. – С. 123–131.

5. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : у 3-х т. / Д.І. Яворницький. – К. : Світ, 1991. – Т. 3. – 557 с

6. Оніщук М. Правові засади місцевого самоврядування в Україні / М.Оніщук, В. Компо. – К. – 45 с

7. Руснак Б.А. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика / Б.А. Руснак // Посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голі]. – Одеса, 2011. – 536 с.

8. Кравченко В. Територіальний устрій та місцеві органи влади України / В. Кравченко. – К. : Нац. ін-т стратегічних досліджень, 1995. – Вип. 43. – 89 с. 15.

9. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

10. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР і місцеве самоврядування : Закон УРСР від 7 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 2. – Ст. 5.

УДК 619:611
Терещук М.М., старший викладач
Білоцерківський національний аграрний університет
tereschuk2004@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Юридична література передбачає існування не лише негативної (ретроспективної), а й позитивної (перспективної) юридичної відповідальності, тому для з'ясування питання про існування позитивної (перспективної) відповідальності слід звернутися до поглядів на зазначену проблематику.

Позитивна (перспективна) юридична відповідальність, на думку Ю.Н. Оборотова, визначається як реакція держави та суспільства на суспільно корисне діяння суб'єкта, шляхом застосування до нього заходів правового заохочення [6, с. 295].

Іншу позицію займає М.М. Марченко, який категорично виключає її існування, вказуючи, що її сутність полягає у виконанні покладених на

суб'єкта права обов'язків і непорушенні заборон, передбачених нормами права [4, с. 631].

Кардинально протилежною і цікавою є думка А.В. Маркіна, який зазначає, що будь-яка юридична відповідальність до моменту її застосування за вчинення правопорушення зо своєю природою є перспективною [3, с. 117].

Таким чином, аналіз тверджень з приводу існування або відсутності позитивної (перспективної) юридичної відповідальності свідчить про те, що дана проблематика досить актуальний та дуалістичний характер, що зумовлює існування декількох векторів досліджень в її межах.

Провідною галузю публічного права, на нашу думку, слід вважати конституційне, оскільки регулює найважливіші правовідносини, що виникають у суспільному житті.

Як зазначає М.В. Савчин, роль конституційного права у системі публічного права зводиться до формування балансу інтересів держави та соціальних груп, при якому відносини між суб'єктами будуються на основі поділу влади та збалансованого правління [12, с. 20].

Слід зазначити, що питання існування позитивної відповідальності в конституційному праві призводить до дуалізму поглядів на цю проблематику.

Так, В.Ф. Погорілко та В.Л. Федоренко визначають конституційно-правову відповідальність як таку, що проявляється у пріорітетності захисту найважливіших відносин та з приводу настання негативних наслідків порушникам конституційного законодавства [10, с. 118].

З такого визначення випливає, що що питання негативних наслідків є беззаперечним твердженням існування конституційної відповідальності у виключно негативній (ретроспективній) формі.

Такого ж висновку доходить А.А. Кондрашов, який вказує на неможливість існування позитивної конституційно-правової відповідальності, оскільки в її основі лежить державний примус як невід'ємна ознака юридичної відповідальності негативного характеру [2, с. 11].

Протилежну точку зору висловлює В.І. Орленко, який визначає в конституційному праві не лише негативну юридичну відповідальність, а й позитивну, охарактеризовуючи її як «почуття відповідальності за свою поведінку, діяльність, почуття обов´язку» [7, с. 11].

При цьому автор зазначає, що перевагу має саме позитивна відповідальність, а негативна носить виключно допоміжний характер по відношенню до позитивної[7, с. 11].

Таким чином, ми доходимо висновку, що позитивна юридична відповідальність не лише існує, а й виконує провідну роль у конституційному праві, оскільки належне функціонування органів державної влади прямо впливають на правопорядок та рівень законності у державі.

Не менш важливим є визначення позитивної юридичної відповідальності в адміністративному праві.

Більшість представників адміністративно-правової науки відносять адміністративну відповідальність виключно до негативної, вказуючи на наявність примусу при її реалізації.

Але серед представників науки адміністративного права слід відзначити С. Пєткова та Н. Армаш, які вказують на існування позитивної (перспективної) адміністративної відповідальності як передумову настання негативної (ретроспективної), що може призвести до негативних наслідків у вигляді покарання за порушення встановлених норм [8, с. 134].

Таким чином, під позитивною адміністративною відповідальністю слід розуміти певні вимоги до поведінки суб'єктів, що полягають у виконанні та дотриманні норм права, порушення яких передбачає настання адміністративної відповідальності негативного характеру.

Не менш вагомий внесок у розробку теоретичної моделі юридичної відповідальності внесли фахівці кримінального права. Як і у представників інших публічно-галузевих наук, наукові погляди з приводу визначення та розуміння позитивної відповідальності в кримінальному праві розійшлися.

Прихильники концепції існування кримінальної відповідальності лише у формі негативної категорично заперечують існування позитивної відповідальності, розглядаючи її виключно як наслідок вчинення особою діяння неправомірного характеру.

Так, П.С. Матишевський визначає кримінальну відповідальність як обов'язок особи, що вчинила кримінальне правопорушення нести відповідальність шляхом застосування до неї заходів державного примусу [5, с. 86].

Таку думку підтримує й А.О. Пінаєв, вказуючи на те, що кримінальну відповідальність слід розглядати як обов'язок особи нести відповідальність перед державою шляхом накладення на неї позбавлень як особистого, так і майнового характеру [9, с. 59].

Не менш категоричними є прихильники концепції позитивної кримінальної відповідальності.

Зокрема, В.В. Похмєлкін охарактеризовує позитивну кримінальну відповідальність як вимогу не вчиняти дії, спрямовані на порушення соціально-корисних явищ, які захищаються кримінальним законом [11, с. 38].

Крім цього, В.К. Грищук пов'язує позитивну кримінальну відповідальність з правореалізацією, вказуючи, що вона є проявом використання суб'єктом наданого йому права, виконання покладеного на нього обов'язку, а також дотримання норм-заборон, що передбачені кримінальним законодавством [1, с.136].

Отже, існування тенденції до виділення позитивної кримінальної відповідальності в науці кримінального права є основою для подальших теоретичних розробок в цій галузі.

Таким чином, проаналізувавши підходи теоретиків різних галузей права, можна дійти висновків, що позитивна юридична відповідальність є поведінкою особи правомірного характеру, що відповідає вимогам

нормативно-правових актів і вимагає виконання обов'язків, покладених державою на суб'єкта права.

Отже, на відміну від негативної (ретроспективної), реалізація позитивної (перспективної) юридичної відповідальності спрямована на правомірну поведінку особи, формування якої є ціллю негативної (ретроспективної) юридичної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Грищук В.К. До питання про розуміння «Кримінальна відповідальність» в сучасній доктрині кримінального права / В.К. Грищук // Кримінальний кодекс України: 10 років очікування : тези доповідей та повідомлень учасників міжнародного симпозіуму, 23-24 вересня 2011р. – Львів, 2011. – С.130-138.
2. Кондрашев А.А. Конституционно-правовая ответственность субъектов федерации: вопросы теории и законодательного регулирования в Российской Федерации /А.А. Кондрашев. – Красноярск : Изд-во Сибирского юридического института МВД России, 1999. – 110 с.
3. Маркин А.В. Перспективность ретроспективной юридической ответственности / А.В. Маркин // Вектор науки ТГУ. – 2010.- №3. – С.117-120.
4. Марченко М.Н. Теория государства и права : Учебник. / М.Н. Марченко. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 640 с.
5. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник для студ. юрид. вищ. навч. закладів і ф-тів / П. С. Матишевський. - К. : А.С.К., 2001. - 347 с. - (Серія "Економіка. Фінанси. Право").
6. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс : учебник / Под. ред. Ю.Н. Оборотова. – Одесса : Феникс, 2011. – 436 с.
7. Орленко В. І. Конституційне право України : Навчальний посібник / В.І. Орленко. - К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011.- 156 с.
8. Пєтков С., Армаш Н. Наукові підходи до визначення адміністративної відповідальності у сфері державного управління / С. Пєтков, Н.Армаш // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. -№ 4 (79). - С. 133-139.
9. Пинаев А.А. Курс лекций по Общей части уголовного права Украины. Книга вторая «О наказании» / А.А. Пинаев. – Х. : Харьков юридический, 2002. – 194 с.
10. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційно-правова відповідальність / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко // Правова держава. Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 13. – К. : Юридична книга, 2002. – С. 114-131.
11. Похмелкин В.В. Социальная справедливость и уголовная ответственность / В.В. Похмелкин. – Красноярск: Кедр, 1990. – 128 с.
12. Савчин М. В. Конституційне право України : підручник / [відп. ред. проф., д.ю.н. М.О. Баймуратов]. – К. : Правова єдність, 2009. – 1008 с.

Конституційне право. Інформаційне право; Фінансове право. Міжнародне публічне право

УДК 342.5 ; 342.7
Батанов О. В., д. ю. н., професор,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
batanov_olexandr@ukr.net

ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА – ГОЛОВНА МЕТА МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ

Права та свободи людини як найвищий критерій рівня та розвиненості сучасної людської цивілізації виражають найбільш сутнісне у взаємовідносинах як людини з людиною, так і людини зі всіма соціальними спільнотами, в яких вона природним чином перебуває – від сім'ї, нації і народності, соціально-класової належності, професійно-трудової групи, політико-державного об'єднання до людства. У цих правах та свободах втілені політичні, економічні, соціальні, духовно-ідеологічні, культурні та екологічні основи життєдіяльності людей не тільки в окремих суспільствах та державах, а і в масштабах загальнолюдських.

Права людини сьогодні є однією з ключових проблем, які досліджуються з самих широких та різноманітних позицій – з філософсько-гуманістичної точки зору, в аспекті сутності публічної влади, принципів модернізації політичної та правової системи, проведення соціально-економічної та культурної політики, боротьби з екологічними загрозами, злочинністю тощо.

Важливість та актуальність даної теми не треба доводити, оскільки права людини є органічним компонентом демократичного політичного простору, інструментом гуманізації суспільних відносин, формування творчої особистості та становлення постіндустріального людства. На права людини покладають вирішення ряду внутрішніх, міжнародних та глобальних завдань. Права знаходять свою присутність практично в кожній сфері життєдіяльності людини, відображаючи її життя в особливому якісному стані, пов'язаному із затвердженням у громадській свідомості та практиці ідеї свободи особистості.

Сучасний стан суспільного універсуму і його специфічні прояви призводять до формування нової методологічної культури, пов'язаної з парадигмальними зрушеннями в ній, до пошуків іманентних проектів втілення в життя загальнолюдських цінностей, розв'язання життєво важливих проблем сучасної цивілізації. Так, у сучасній філософії робиться закономірний висновок щодо необхідності розробки теоретичних інновацій соціально-філософської рефлексії, мета яких – побудова цілісного образу людини, опис механізмів, які забезпечують цю цілісність, проникнення в структуру людської особистості, максимально точне відтворення об'єктивних зв'язків і зведення їх у єдину теоретичну картину світу, що можливо на основі методології

соціального гуманізму. Тобто, проблема людини починає ставати тим вузловим пунктом, до якого мають стягуватися всі елементи наукового дослідження [1, с. 7].

Такий концептуальний підхід дозволяє дослідити не лише цінність людської особи як категоріальний синтез соціально-філософської методології, а і проаналізувати людину, її життя, права та свободи, честь і гідність у контексті сучасного конституціоналізму, муніципалізму та муніципальної влади як ціннісної детермінанти демократичного розвитку суспільства і держави. У цьому контексті, формування істинного уявлення про людину, її права та свободи з наступним його аналізом у незмінній формі здійснюється за допомогою рефлексивної методики, що створює безпосередній зміст соціально-філософської теорії та юридичної антропології. Нове бачення сучасної людини у контексті становлення інститутів локальної демократії та інституціоналізації муніципальної влади детермінує вимоги її переорієнтації до суто людських проблем – по суті проблем місцевого значення, дослідити які можна за рахунок специфічної комбінації методів і особливого понятійного апарату соціальної філософії, соціології, політології, психології та сучасної юридичної теорії. Онтологічний, гносеологічний, логіко-історичний, діалектичний, синергетичний, феноменологічний, герменевтичний, системний, структурний, функціональний методи складають основу методології і дозволяють побудувати цілісну систему знання про людину, що сприяє її адекватному розумінню у всіх складних взаєминах зі світом, суспільством, державою, місцевими співтовариствами та іншими індивідами [2].

Вважаємо, що найбільш рельєфно проявляється та знаходить свою апробацію ідея цінності людської особи, її прав та свобод на локальному рівні – у межах місцевого самоврядування та процесах інституціоналізації муніципальної влади. Адже визнання та становлення в Україні місцевого самоврядування, глибокі економічні і політичні перетворення у суспільстві і формування на цій основі нової демократичної державності безпосередньо пов’язані з виробленням і практичною реалізацією принципово нових для нас підходів до прав та свобод людини, до вирішення як загальнодержавних, так і регіональних, а також місцевих проблем у даній сфері.

Саме місцеве самоврядування має створити умови для формування у людському співтоваристві відчуття громадянськості – однієї з тих базових, наріжних рис суспільства, які знаходяться у фундаменті соціуму. Громадянськість – це готовність і здатність людини до активної участі у справах суспільства і держави на основі глибоко усвідомлення своїх прав та обов’язків. Вона є антитезою таким поняттям як аполітичність, абсентеїзм, соціально-політична індиферентність та синонімом соціально-політичної активності, патріотизму. Громадянськість історично пов’язана з ранніми формами демократії, зокрема з безпосередньою участю у справах громади і зародженням суспільних відносин полісного типу [3, с. 647]. За своєю суттю громадянськість означає ступінь кооперації людей в одне ціле, ступінь відходу від біологічних потреб та руху до потреб соціальних, ступінь спільності, єдності людей. Громадянськість консолідує суспільство, вона знаходиться в

основі колективізму, детермінуючи цілісність та монолітність суспільних утворень. Громадянськість в її найбільш розвинутій формі передбачає розвиток таких цінностей, як права та свободи, мир та справедливість, відповідальність та соціальна рівність. А це – ключові цінності розвинутого демократичного та громадянського суспільства [4, с. 3].

У цьому план місцеве самоврядування, тим самим, відіграє вагому роль у процесі формування громадянського суспільства, враховуючи, що усі права, свободи та масові види соціально-політичної активності, різні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються та у кінцевому рахунку реалізуються у територіальних громадах, які утворюють соціальну базу громадянського суспільства.

Протягом тривалої історії свого існування люди прагнули проаналізувати сутність феномена громадянськості та виявити ті чинники, які можна використати у якості важелів впливу на процеси її формування та функціонування. На наш погляд, одним з визначальних інструментів формування та функціонування громадянськості є інститут повноцінного місцевого самоврядування. Саме місцеве самоврядування оптимально фіксує у собі як елементарні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, економічні, духовно-моральні цінності та соціальні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку. В силу цього, відносно невеликі територіальні розміри територіальних громад, локальність діяльності їх органів, здебільшого безпосередній характер взаємовідносин жителів між собою та з органами місцевого самоврядування, природний характер проблем життєдіяльності – усе це в цілому обумовлює особливу муніципальну соціальність. Адже народження людини, її здоров’я, дорослішання, навчання, працевлаштування, шлюб та сім’я, старіння, смерть – у рамках цих життєвих циклів в основному замикається життєдіяльність місцевого співтовариства.

Також на цьому рівні реалізації публічної влади відбувається діалектичне поєднання волі законодавця з конкретними інтересами місцевого населення, яке стає не лише первинним суб’єктом локальних конституційно-правових відносин, а й основним суб’єктом управлінських, адміністративно-правових відносин, а також приватних, цивільно-правових відносин, що є однією з характерних рис місцевого самоврядування. У зв’язку з цим, варто підтримати позицію, за якою єдиним шляхом здійснення людиною публічної діяльності у рамках будь-якого співтовариства (за обов’язковості нормативного регулювання подібної поведінки) є реалізація наявних у неї прав та свобод. Через сукупність суб’єктивних прав та свобод можна розглянути весь спектр відносин, що виникають у процесі спільної діяльності людей [5, с. 15].

У зв’язку з цим, місцевому самоврядуванню належить важлива роль у реалізації одного з головних завдань сучасності – поєднання в єдине ціле інтересів держави, суспільства та особи, оскільки головний сенс та сутність місцевого самоврядування полягають у тому, щоб на рівні кожної окремо взятої особи здійснювати гармонізацію прав та свобод людини і громадянина з інтересами держави та суспільства. Саме така спрямованість місцевого

самоврядування відповідає ідеям сучасної демократичної правової соціальної держави, вищою цінністю якої є людина, її права та свободи.

Тому перед сучасною українською державою постає важливе завдання – утворення, насамперед за допомогою законодавства, умов для прояву громадських, самодіяльних начал у локально-територіальному вимірі. Саме умов, а не рамок, оскільки такі прояви можливі лише за наявності спільного інтересу та свободи участі. У цьому сенсі місцеве самоврядування – ідеальна сфера, де стає можливим подолання взаємного відчуження, соціальної самотності людей. Будь-яка людина потребує ідентифікації, ототожнення себе із певною суспільною групою. Територіальна спільність, у певному сенсі сусідство відкриває для цього широкі горизонти та, в той же час, не вимагає від особи тоталітарного підпорядкування групі, внаслідок чого місцеве самоврядування є найбільш наближеним до людини рівнем реалізації публічної влади.

У зв'язку з цим, дослідження прав людини у контексті місцевого самоврядування та конституційно-правових проблем організації та функціонування муніципальної влади, так саме як і концептуалізація місцевого самоврядування через призму прав людини та реалізації принципу верховенства права, який передбачає панування права у суспільстві та вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо, є одним з найважливіших завдань юридичної науки. Це має не тільки науково-теоретичне значення, а й насамперед практичну значущість: і з точки зору розвитку законодавства, і в плані вирішення конкретних питань формування реального місцевого самоврядування та становлення муніципальної влади, утворення ефективних механізмів забезпечення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Грецова О. Г. Людина як мета і предмет соціально-філософської рефлексії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О. Г. Грецова. – Запоріжжя, 2003. – 19 с.

2. Грецова О. Г. Общенаучные принципы и методы адекватного понимания человека в философской антропологии / О. Г. Грецова // Нова парадигма. Альманах наук. праць. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – Вип. 15. – С. 23–29.

3. Горбатенко В. П. Громадянськість / В. П. Горбатенко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 1 : А–Г. – 1998. – 672 с.

4. Гареева Л. Г. Институт гражданственности: сравнительный социологический анализ городов разной людности (на примере городов Урала) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. социол. наук : спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / Л. Г. Гареева. – Екатеринбург, 2008. – 19 с.

5. Еремин А. Р. Реализация права человека и гражданина на местное самоуправление в Российской Федерации: Конституционные вопросы : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / А. Р. Еремин. – Саратов, 2003. – 58 с.

УДК 342
Бровко Н.І., к.ю.н.
Білоцерківський національний аграрний університет
09101959@mail.ru

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ

Захист прав і свобод людини ґрунтується на природі права та правової держави, її Конституції. Забезпечення прав і свобод людини державою, безумовно, є одним із головних напрямків її діяльності, однією з найважливіших її функцій. Зміст даної функції слід розкривати як у площині аналізу забезпечення прав, свобод і обов’язків громадян, правопорядку, так і в площині захисту цих прав від порушень. Потреба в такому захисті виникає при вчинені певного правопорушення чи об’єктивно-протиправного діяння. Якщо право, як воно проголошене через законодавчий орган чи знайшло вираз в іншому позитивному вимірі, не підтверджується авторитетним шляхом через суд, саме його існування ставиться під сумнів.

Суспільство, яке утверджує пріоритет людської особистості, як найважливішої соціальної цінності, має право вимагати від держави та її органів визнання, дотримання і захисту прав та свобод людини і громадянина. Виконання державою покладених на неї обов’язків перед суспільством і людиною передбачає турботу про створення ефективно діючих механізмів відновлення прав та свобод особистості та її правового захисту від будь-яких порушень і неправомірних обмежень, у тому числі таких, що виходять від самої держави, її органів та посадових осіб [272, с. 18].

В літературі існують різні підходи до визначення захисту прав людини. Зокрема, зазначається, що захист суб’єктивних прав полягає у вчиненні юрисдикційним органом держави певних владних дій, спрямованих на забезпечення уповноваженій особі можливості реалізації належного їй права й на примус зобов’язаних осіб до здійснення певних дій на користь уповноваженого (підхід О.В. Іванова), тоді як в широкому розумінні цього поняття захист суб’єктивних прав та інтересів, що охороняються законом (підхід С. Сабікенова) – це здійснювана у встановленому законом порядку правозастосовча діяльність органів держави, зумовлена порушенням або заперечуванням суб’єктивних прав і інтересів громадян, що охороняються законом мета якої полягає у відновленні або підтвердженні цих прав та інтересів, є й інші підходи [268]. Однак необхідність у втручанні владних

органів держави виникає лише тоді, коли без нього відновлення порушеного права є неможливим.

Захист прав людини можна визначати як примусову правову, організаційну, матеріально-правову, процесуальну та іншу діяльність органів державної влади і управління, правоохоронних органів, громадських об'єднань, посадових осіб і державних службовців, а також громадян і негромадян, здійснювану законними засобами з метою підтвердження або відновлення оскарженого чи порушеного права людини.

Механізм правового захисту визначається як динамічна система правових форм, засобів і заходів, дія і взаємодія яких спрямовані на запобігання порушенням прав людини чи на їх відновлення у разі порушення. Розглядаючи механізм правового захисту, насамперед слід визначити ті елементи, які лежать в його основі і слугують орієнтирами для всіх інших. Отже, він містить у собі три основні елементи:

1) охорону прав;

2) захист прав;

3) юридичну допомогу людині.

Охорона прав людини є механізмом безпосередньої дії охоронних норм права та організаційно-правової діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, установ і посадових осіб, а також громадських об'єднань щодо запобігання порушень прав людини.

Захист права як частина правового захисту людини складається з примусової правової (у тому числі матеріально-правової і процесуальної) діяльності органів державної влади і управління, правоохоронних органів, громадських організацій і посадових осіб, а також громадян і осіб без громадянства, здійснюваної законними засобами з метою підтвердження або відновлення оскарженого або порушеного права людини. Захист права – це юридична діяльність, яка здійснюється з метою підтвердження чи відновлення оскарженого чи порушеного основного права.

Похідним від поняття "правовий захист" є поняття "правова захищеність". Це поняття означає високий рівень захисту законом та іншими правовими засобами, що характеризується наданням особі широких конституційних прав і наявністю ефективного механізму їх реалізації.

Механізм кваліфікованої юридичної допомоги являє собою систему правових засобів, через яку здійснюється юридичне сприяння людині у правоохоронних чи правозахисних відносинах з приводу реалізації основних прав. Цей механізм містить інститут адвокатури, юридичну допомогу громадських організацій і нотаріату, а також діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Найбільш ефективний захист прав і свобод людини і громадянина забезпечують суди загальної юрисдикції, які розглядають переважну більшість справ, пов'язаних з порушенням прав та свобод людини і громадянина. Саме на забезпечення ефективного поновлення у правах

компетентними національними судами порушених основних прав людини, наданих їй Конституцією або законом, спрямована ст.8 Загальної декларації прав людини.

Особливе місце в механізмі захисту прав і свобод людини й громадянина, належить органам конституційного контролю. Конституційні права і свободи сприймаються як норми Конституції та інших законів, які безпосередньо обмежують владу, а тому потрібен контрольний механізм за дотриманням владою правового статусу особи. Роль такого контрольного механізму поряд з іншими органами державної влади та організаціями здійснюють й органи конституційної юрисдикції.

Право людини на захист своїх прав існує незалежно від того, відчуває потребу в ньому людина чи ні. Водночас у суб'єктивному сенсі зміст права на захист визначається вимогою уповноваженого суб'єкта до правопорушника або особи, що оскаржує його інтерес і містить у собі матеріально-правові і процесуальні види можливостей. Матеріально-правовий зміст права на захист охоплює право людини використовувати проти правопорушника і для захисту свого права власні дозволені законом примусові дії (самозахист), а також: право уповноваженої особи самій застосовувати до правопорушника заходи оперативного впливу; право людини звернутися до органів державної влади й місцевого самоврядування або громадських об'єднань з вимогою примусити зобов'язану особу до правомірної обов'язкової поведінки; право звернутися в міжнародні організації із захисту прав і свобод людини, якщо вичерпані всі наявні внутрішньодержавні засоби правового захисту.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини (прийнята ГА ООН 10.12.1948) // Права людини. Міжнародні договори України. – К.: Юрінформ. 1992.– С.18-24.

2. Конституція України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 64 с.

3. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини / М.Антонович. – К.: Видавничий дім "КМ Academia". 2000. – 224 с.

4. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / Г. Задорожня // Право України. – №1. – 2008. – С. 28-30.

5. Неліп М.І., Мережко О.О. Силовий захист прав людини: Питання легітимності в сучасному міжнародному праві / М.І. Неліп, О.О. Мережко. – 2-ге вид. – К.: Наукова думка, 1999. – 192 с.

6. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави / В. Тацій // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – №4. – С. 3-18.

УДК 619:611

Бурлаченко Е. студентка 3 курсу
Науковий керівник: **к. ю.н., доцент Сокиринська О.А.**
Білоцерківський Національний Аграрний Університет
elmira.burlachenko@mail.ru

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНТЕРПОЛУ

Проблеми злочинності та боротьби з нею мають давню історію і постійно були на порядку денному всіх держав в усі періоди історії,однак саме на рубежі XIX-XX століть виникла гостра необхідність надання міждержавної взаємодопомоги у протидії найбільш небезпечним видам злочинності. Об'єктом особливої уваги багатьох держав стали такі види злочинів, як контрабанда, незаконна торгівля наркотичними засобами, тероризм, «торгівля людьми», фальшивомонет-ництво[7,с.5].

Усвідомлення кримінологами і криміналістами необхідності об'єднання зусиль у боротьбі зі злочинністю, призвело до проведення ряду міжнародних форумів, які передували створенню Інтерполу. Крім цього створенню сприяла ініціатива видатних осіб - видних поліцейських діячів: голландця Ван Хутена, австрійців Йоганна Шобера, Бруно Шульца та інших. Всі вони пропонували створити в кожній державі національний поліцейський центр з обов'язком постійної співпраці з аналогічними центрами в інших країнах. [8, с.5]

З 1938 по 1946 року діяльність Комісії була порушена внаслідок аншлюсу Австрії до Німеччини та другої світової війни. На першому повоєнному (15-му) конгресі МКУП, що проходив у червні 1946 року в Брюсселі (Бельгія), організація була відтворена представниками 17 держав. Замість Установчого акту 1923 року був прийнятий Статут (тимчасовий регламент) з 9 статей.

У 1956 році у Відні на 25-ій сесії Генерального конгресу МКУП був прийнятий новий Статут організації, в першій статті якого закріплено нову назву - «Міжнародна організація кримінальної поліції-Інтерпол». До цього часу в організації значилося 57 країн-членів. З 1956 року відбулася 51 сесія Генеральної МОКП (нумерація ведеться з першої сесії МКУП в 1923 році, всього 75 сесії). Динаміка кількості держав - членів Інтерполу: на момент прийняття Статуту (1956 рік) - 57, 1967 рік - 100, 1974 рік – 117, 1983 рік - 135, 1987 рік - 142, 1995 рік -177, 2003рік-182.[3,с.5]

Основні цілі Організації сформульовані у ст. 2 Статуту Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол: а) забезпечувати і розвивати як можна більш широку взаємодію всіх органів (установ) кримінальної поліції в рамках існуючих законодавств різних країн і в дусі Загальної декларації прав людини; б) створювати і розвивати установи,які можуть успішно сприяти попередженню і припиненню кримінальної злочинності.

Співробітництво держав-членів в системі Інтерполу будується на наступних принципах:

1) повага національного суверенітету, коли будь-яка правоохоронна структура діє на своїй території відповідно до національного законодавства;

2)боротьба тільки з загальнокримінальними злочинами, співпраця між членами організації будується саме на цій основі;

3) організація відмовляє в допомозі у справах політичного, військового, релігійного чи расового характеру.

Вищим пленарним органом Інтерполу є Генеральна Асамблея, в період між її сесіями вищим адміністративним органом з більш вузькими повноваженнями і складом - Виконавчий комітет на чолі з президентом. Постійно діючим робочим органом є Генеральний секретаріат, на чолі якого стоїть Генеральний секретар. Особливе положення в системі органів управління Інтерполу займають Національні центральні бюро (НЦБ).

Сесії Генеральної Асамблеї проводяться щорічно, в осінній час, на різних континентах і в різних країнах. Кожна делегація при голосуванні має один голос. Засідання Виконавчого комітету проводиться не менше одного разу на рік. Всі рішення приймаються більшістю голосів. Однак Президент користується своїм правом голосу тільки в тому випадку, якщо голоси інших членів розподілилися порівну. При виконанні своїх функцій усі члени Виконавчого комітету діють як представники Інтерполу, а не як представники своїх країн (ст. 21 Статуту). [1, с.5]

Генеральний секретаріат є постійно діючою службою усієї організації, включає в себе Генерального секретаря, фахівців і адміністративний персонал. Він проводить у життя рішення Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету. Очолює секретаріат Генеральний секретар, який призначається Генеральною Асамблеєю строком на 5 років з числа осіб, не старше 65 років. Це головна фігура Інтерполу у справі організації боротьби зі злочинністю. На свій розсуд він підбирає персонал Генерального секретаріату і керує всіма його службами.

Спеціальний підвідділ поліцейського відділу займається збором та аналізом інформації про незаконне поширення наркотичних засобів. У нього входять служба керівника підвідділу із спеціальним підрозділом по зв'язках і співробітництву, що знаходиться в Бангкоку (Таїланд).

Національні центральні бюро (НЦБ) створюються у структурі поліцейської служби кожної держави-члена Інтерполу. Вони є центрами міжнародного співробітництва держав по боротьбі зі злочинністю, опорними пунктами Інтерполу на місцях. [2, с.5] Історично склалося, що міжнародний розшук, ідентифікація і перевірка осіб є основним напрямом у діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол.

По-перше, це кримінальна реєстрація, яка підрозділяється на два основних види: загальну і спеціальну. Об'єктом загальної реєстрації стають відомості про міжнародних злочинців і злочинів кримінального характеру,що мають міжнародний елемент. [4, с.5] Спеціальна реєстрація фіксує відбитки пальців і фотографії злочинців. По-друге, це міжнародний розшук злочинців, підозрюваних у скоєнні міжнародних злочинів, осіб, зниклих без вести, викрадених цінностей та інших об'єктів злочинного посягання. По-третє міжнародний розшук осіб зниклих без вести, проводиться в рамках Інтерполу у випадках, коли національний розшук не приніс успіху і коли зібрані докази

того, що розшукуваний покинув межі держави-ініціатора розшуку. По-четверте, міжнародний розшук викрадених цінностей. До їх числа належать автомобілі та інші транспортні засоби, твори мистецтва (картини, скульптури, антикваріат, інші музейні експонати), археологічні цінності, зброю і т.п. [6, с.5]

Діяльність Інтерполу обмежується реєстрацією злочинців і міжнародним розшуком. Співробітники Інтерполу не виконують суто поліцейських функцій. Вони поділяються на дві категорії: офіцерський корпус від лейтенанта до майора і обслуговуючий персонал - секретарі, друкарки, телефоністки, оператори картотек, фотографи, перекладачі, бібліотечні працівники та ін. [5, с.5]

Висновками, які можна запропонувати для міжнародного законодавчого закріплення: застосування кримінальних покарань за участь у злочинній організації; застосування кримінальних покарань за співучасть без вчинення злочинів; механізму реалізації заборони на «відмивання» доходів від злочинної діяльності; санкцій та інших заходів, що перешкоджають приховування незаконних доходів, з метою підриву економічної могутності злочинних організацій. Необхідно вдосконалити методи збору та отримання інформації (наприклад, із застосуванням комп'ютерних мереж і т.д.); розробити методи, що дозволяють впроваджуватися в злочинні організації; забезпечити захист свідків і потерпілих. З метою підвищення ефективності використання можливостей МОКП-Інтерпол, більшою мірою необхідне підвищення професійного рівня співробітників правоохоронних органів навчання їх навичкам використання таких можливостей і умов, в яких це використання найбільш ефективно.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Інтерполу. http://www.interpol.com

2. Сайт «Всесвітній Антикримінальний і Антитерористичний Форум» http://www.waaf.ru/

3. Сайт Одеського центру по вивченню організованої злочинності і корупції http://inter.criminology.org.ua

4. Сайт газети МВС «Щит і меч» http://simech.ru

5. Войціховський А. Історія створення Інтерполу. / / Бізнес-інформ. - 1998. - № 10

6. Бельсон Я.М. Інтерпол у боротьбі з кримінальною злочинністю: монографія. - М., 1989.

7. Шибаєва Е.А., Потоковий М. Правові питання структури та діяльності міжнародних організацій: навчальний посібник. - М., 1988. - С. 17.

8. Радіонов К.С. Інтерпол: вчора, сьогодні, завтра. 3-тє вид., Перероб і доп. - М.: Междунар. відносини, 1990.

УДК: 656.614

Єфремова М.С. студентка 3 курсу
Вища школа менеджменту, факультет міжнародних відносин
м. Варшава, Польща

РОЗВИТОК МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ БАЛТІЙСЬКИХ КРАЇН ПІСЛЯ РОЗПАДУ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Аналіз окремих етапів соціально-економічного та організаційно-господарського розвитку прибалтійських держав дозволяє визначити правовий режим їх морських просторів, а також призводить до всебічного розгляду проблем сучасних міждержавних морських відносин країн Балтії в сфері морської торгівлі.

В цілому, необхідно зазначити, що морська торгівля включає в себе комерційні операції, пов'язані з використанням морських суден: купівля-продаж товарів, що перевозяться морем (так звана заморська купівля-продаж), фрахтування суден на рейс і на час, морське страхування і т. д.

Правове регулювання морської торгівлі регулюється універсальними, регіональними і двосторонніми міжнародними угодами. До універсальних угод відносяться, наприклад, Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980), Конвенція ООН про морське перевезення вантажів (1978); до регіональних можливо віднести Угоду про співробітництво в морському торговельному судноплавстві, укладену соціалістичними країнами в Будапешті в 1971 р.. На двосторонній основі зазвичай укладаються договори про торгівлю і мореплавання, угоди торгові, про товарообіг та платежі та ін. Також в області морської торгівлі діють деякі звичаї, тобто усталені правила, що склалися в ході тривалої комерційної практики торговельного мореплавства, які формально не закріплені в правових нормах, але застосовуються в силу загальних традицій.

Морська торгівля країн Балтії після розпаду Радянського Союзу проходила доволі складний шлях реформування, на який суттєво впливав і період розвитку у складі СРСР. Офіційно, країни Балтії стали самостійними 27 листопада 1989 року, у зв'язку із прийняттям Верховною Радою СРСР закону про економічну самостійність Литви, Латвії та Естонії. [1]

За оцінкою ІСЕМВ РАН, в 1990 році Латвія займала 40-е місце в світі за ВВП на душу населення, Литва – 39-е місце, Естонія – 46-е місце [2]. До 1991 року Прибалтика мала густу мережу якісних шосейних доріг, була добре обладнана морськими портами, мала сучасну обробну промисловість і енергетику. Рівень промислового розвитку прибалтійських республік, за мірками СРСР, був дуже високим, а промисловість регіону – диверсифікованою. [3]

Велику роль у формуванні нового економічного пейзажу та розвитку морської торгівлі прибалтійських країн зіграла приватизація. Можна виділити дві моделі приватизації в Прибалтиці: акціонерну в Литві і модель пошуку стратегічного інвестора, здатного викупити підприємство повністю, в Естонії і Латвії. Таким прихильники другої моделі вважали іноземного інвестора. В Естонії основними стратегічними інвесторами в першій половині 1990-х років виступили фінські компанії. Процес приватизації в усіх прибалтійських країнах ускладнювався законом про реституцію. При

цьому, за оцінкою багатьох дослідників, в країнах Прибалтики політичні підстави приватизації превалювали над економічними. Російські інвестиції не віталися, на їх шляху виникали різні бар'єри. В Естонії і Латвії було обмежено участь в приватизації негромадян. [3] Однак, не дивлячись на політичні кризи післярадянського періоду, у 1994-1995 роках країни Прибалтики увійшли в фазу економічного підйому та розвитку морської торгівлі.

Інтеграція в ЄС була однією з ключових політичних та економічних ідей розвитку Прибалтики в 1990-х роках. У 1994 році країни Прибалтики і ЄС підписали договір про вільну торгівлю, а до кінця 1995 року всі три країни подали клопотання про вступ до ЄС. У 1997 році Європейська комісія рекомендувала розпочати переговори з ними, підсумком яких стало офіційне вступ країн Прибалтики в ЄС 1 травня 2004 року. Економічні реформи і модернізація системи державного управління в цілях гармонізації з нормами Євросоюзу були важливими факторами економічного розвитку країн Прибалтики на початку 2000-х років. Одночасно перспектива швидкого вступу в ЄС підвищила привабливість регіону в очах національних і іноземних інвесторів, особливо в частині ведення та розвитку морської торгівлі[3]. Вступ країн Прибалтики в ЄС ознаменувало новий етап їх економічного розвитку.

Розвиток морської торгівлі країн Балтії зумовлено тим, що вздовж узбережжя завдовжки, щонайменше, в 1000 кілометрів, з врізавшоюся в нього Ризькою затокою, вишикувалися один за іншим 6 великих портів. І для всього Балтійського узбережжя це аж ніяк не порти другого плану. Найбільший з них, Вентпілс здійснює трафік до 34, 8 мільйонів тон, Таллінн – 29,4, Клайпеда – 19, 4, Рига – 13, 4 мільйонів тон. Балтійські порти також «панують» над російськими – Санкт-Петербургом, з його неглибоким фарватером, 5 місяців в році покритим льодом, і Калінінградом, що знаходиться в поганому стані, що не мають доступу до моря, що володіє малою «пропускною спроможністю» (вантажообіг не перевищує 5 мільйонів тон) [4].

У балтійських портів є ще одна перевага: вони розташовані на шляхах, за якими Росія веде експорт нафти в Європу і США. У 1997 році 40% морських торговельних перевезень Росії проходили через порти Балтії. 60% естонського експорту – це «повторний» експорт вітчизняних товарів, в основному – нафти. Транзитна торгівля становить 20% сукупного внутрішнього продукту у всіх країнах Балтії. Але поза лінією «схід – захід» ця торгівля втрачає свій сенс – балтійські порти служать лише перевалочними пунктами. Після оголошення незалежності, країни Балтії залишаються уразливими в складній політичній ситуації в регіоні, оскільки Росія контролює трубопроводи і залізні дороги.

В кінцевому рахунку, Росія, знає, коли потрібно перекрити крани. Так було зроблено у випадку з Литвою, коли Росія була виключена з процесу приватизації нафтопереробного заводу «Мажейкю-Нафта». З 1994 року Росія подвоїла мита на залізничні перевезення для неросійських поїздів,

звинувативши країни Балтії в утисках російської меншини. За даними влади Таллінна, куди нафту, в основному, доставляють залізницею, «естонські транзитні фірми і залізниця втратили до 500 мільйонів естонських крон (28,33 млн. Доларів)» [4].

У той же час, для російських нафтових компаній балтійські порти представляють ряд переваг. І росіяни прагнуть скористатися ними. Ці порти мають глибокий фарватер, і ніколи не замерзають. Крім того, з 1990 року між ними існує гостра конкуренція – в боротьбі за радянську спадщину: єдиний нафтовий термінал знаходився в Вентпілсе, єдиний нафтопереробний завод і єдиний нафтопровід (Клайпеда – Вільнюс) – в Литві; – і в боротьбі за інвестиції.

Починаючи з 1990 року, а, особливо, за останні 5 років активність балтійських портів різко зросла. Тоннаж естонських портів досяг до 2000 року 30 мільйонів, а в 1990 році становив – 13 мільйонів. Порти прагнуть ще більше підвищити свою активність, про що свідчать численні інвестиційні проекти: в Ризі буде здійснено будівництво третього нафтопроводу, а п’ятий за рахунком термінал в Вентпілсе зможе в чотири рази збільшити вантажообіг порту.

Але ніхто не може гарантувати високий рівень поставок. Балтійські порти планують розвивати транзитні перевезення зі сходу на захід, але місцевий енергетичний ринок дає малий простір для маневру. Країни Балтії розраховують на збільшення транзиту нафти з родовищ Азербайджану та Казахстану. Але доведеться подолати численні перешкоди. Особливо це ускладнюється сучасним станом відносин партнерства Росії і ЄС в області енергетики.

Таким чином, хоча балтійські порти працюють надефективно (наприклад, Вентпилс використовує вже 50% своєї потужності), фахівці вважають, що їм доведеться вести значну боротьбу, щоб утримати позиції.

Список використаних джерел:

1. Страны Балтии в поисках выхода из кризиса // Вопросы экономики, № 4, 2010

2. Клинов В. Г. Долгосрочные перспективы роста мировой экономики (обзор прогнозных оценок) // // Пробл. прогнозирования. – 2008. – n 4. – с.130-145

3. Страны Балтии в поисках выхода из кризиса // Вопросы экономики, № 4, 2010

4. Fransuaz Pons. Enjeud'une nouvelle bataille navale // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.lefigaro.fr/economie/20020401.FIG0028.html

УДК 336.322:1

Ковальчук І.В., к.ю.н., доцент
Білоцерківського національного аграрного університету
in.kovalchyk@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Нинішня модель бюджетних відносин в Україні, навіть після її реформування у 2015 році характеризується надмірною централізацією податкових надходжень, асиметрією між зобов'язаннями та доходами органів місцевого самоврядування. Тому питання оптимального розмежування податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами набувають особливої актуальності в умовах проголошеного державою курсу на бюджетну децентралізацію.

Проблеми щодо формування доходів місцевих бюджетів досліджувались у працях багатьох вітчизняних вчених, серед яких на особливу увагу заслуговують фундаментальні дослідження В. Дем'янишина, М. Данилишин, О. Кириленко, В. Кравченка, А.Крисоватого, О. Музики-Стефанчук, В. Письменого, В. Федосова, Г. Старостенко, Л. Тарангул, І. Ускова, С. Юрія та ін. Однак, не зважаючи на наявність великої кількості досліджень у цій сфері, практичні аспекти формування податкових надходжень місцевих бюджетів потребують подальших досліджень, що пов'язане з необхідністю реформування податкової системи.

В Україні місцеве оподаткування перебуває на початковому етапі розвитку. Не будучи пристосованим до ринкових умов господарювання, воно не забезпечує достатнього обсягу надходжень місцевих податків і зборів. Його сучасний стан не відповідає принципам економічної ефективності, соціальної справедливості, адміністративної простоти, стабільності та гнучкості. Іншими словами, місцеві податки і збори відіграють допоміжну роль щодо загальнодержавних податкових платежів. Натомість місцеве оподаткування має стати регулятором економічних процесів, у його межах необхідно забезпечити реалізацію всіх основних вимог, властивих загальносвітовій податковій політиці [1, с. 4-5].

Ґрунтуючись на досвіді зарубіжних країн деякі вчені [2, с. 163-166] пропонують виділити такі напрями реформування інституту місцевих податків і зборів в Україні:

1) збільшення впливу органів місцевого самоврядування на наповнення місцевих бюджетів шляхом надання самостійних прав у місцевому оподаткуванні;

2) розвиток інституту місцевих податків і зборів у напрямі, який відображатиме політику органів місцевого самоврядування в галузі зайнятості, соціального захисту населення, охорони навколишнього природного середовища;

3) розширення переліку місцевих податків і зборів за рахунок запровадження:

3.1) зборів із цільовим використанням одержаних коштів (наприклад, зборів на прибирання та освітлення вулиць, за збирання сміття, впорядкування парків, зон відпочинку);

3.2) податків на цінні папери (на емісію акцій та облігацій), біржові операції, грошові капітали, приріст капіталу – це є значною базою

оподаткування, що забезпечить стабільні надходження до місцевих бюджетів, які можна буде спрямувати на підтримку малого підприємництва на місцевому рівні;

3.3) податку з осіб, які володіють двома квартирами (надходження від цього податку можна буде спрямувати на надання пільгових кредитів на житло для молоді або на ремонт застарілого житлового фонду);

3.4) податку на право розміщення офісів у центральній частині міста, що стане своєрідною платою за вигідні умови розташування суб'єкта господарювання, які дають можливість отримувати додаткові доходи;

3.5) місцевих акцизів (наприклад на тютюнові та алкогольні вироби);

3.6) додаткових місцевих податків на доходи громадян (що стане важелем перерозподілу доходів між різними верствами населення на місцевому рівні);

3.7) потрібно ввести в дію податок на нерухомість як місцевий податок;

4) запровадження дієвого контролю за сплатою місцевих податків і зборів, їх правильним обчисленням та своєчасним нарахуванням шляхом закріплення функції з здійснення цього за відповідними контролюючими органами [3, с. 107-112].

На нашу думку, надто велике збільшення кількості місцевих податків і зборів не піде на користь територіальним громадам, оскільки, як свідчить податкова практика, значне податкове навантаження з часом призводить до переходу потенційних платників податків «у тінь» і, відповідно, бюджет не дотримує колосальні кошти.

Новим законодавством ліквідовано податки, які складали основу надходжень від місцевого оподаткування, а введено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та три збори: збір за впровадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір. Включення до їх складу єдиного податку спричинило підвищення питомої ваги місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів. Відтак, найвагомішим серед місцевих податків і зборів став єдиний податок [4, с. 221-227].

Світова практика свідчить, що заплановані доходи і видатки місцевого бюджету мають відображати пріоритети соціально-економічної політики та оцінюватися, виходячи з аналізу основних факторів економічної взаємодії бюджетної системи з підприємствами і населенням. До основних чинників взаємодії можна віднести величину податкового тягаря, розмір трансфертних виплат, надання пільгових режимів оподаткування, розвиток інфраструктури, стабільність і раціональність нормативно-правового регулювання економічної діяльності [5, с. 200-202].

Важливим показником рівня бюджетної і податкової автономії місцевих органів щодо управління розвитком територій є рівень фінансово-бюджетної децентралізації.

Об'єднані територіальні громади тепер мають прямі бюджетні відносини з Державним казначейством і залишають у себе 60% податків. Це створює більше можливостей для наповнення їх бюджетів.

З 1 січня 2016 року 159 об'єднаних громад отримали прямі бюджетні розрахунки. В наступному році в Державний фонд регіонального розвитку закладено 3 млрд. грн., які місцеві громади зможуть використати на реалізацію своїх проектів. 1 млрд. грн. направлять на підтримку об'єднаних громад, створення центрів надання послуг [6].

Разом з тим, досить значною та аргументованою є критика урядових заходів щодо забезпечення процесів децентралізації. Адже в Україні сьогодні процеси фінансово-бюджетної децентралізації хоча й набули незворотного характеру, але не мають системності і все ще не сприяють стимулюванню місцевих органів до пошуку джерел активізації власних економічних ресурсів.

Дослідження практики формування податкових надходжень місцевих бюджетів доводять, що нині місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою території. Основним бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб, який протягом останніх років становив більше 60 % доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів та плата за землю [7].

Проте, на нашу думку законодавчі нововведення не забезпечать обіцяну урядом бюджетну децентралізацію, оскільки із передачею додаткових джерел доходів, за громадами закріплюється величезний обсяг нових видатків, зокрема їм передається майже вся освіта, медицина, культура, дорожнє та житлово-комунальне господарство.

Водночас збільшуються частки відрахувань в центр платежів, які переважно залишалися на місцях: податку на доходи фізичних осіб, рентної плати за користування надрами. Тому питання бюджетної децентралізації в Україні залишається відкритим.

Список використаних джерел:

1. Письменний В.В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України / В.В. Письменний // монографія. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка». – 2011. – 196 с.

2. Мірчук С. В. Місцеві податки і збори як джерело наповнення бюджету міста Луцька / С.В. Мірчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 7. – С. 163-166.

3. Острович С.Е. Місцеві податки і збори як фінансова основа місцевого самоврядування (вітчизняний і зарубіжний досвід) / С.Е. Острович // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно правові дослідження». – 2009. – № 2. – С. 107-112

4. Праць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н.В. Праць // FINANCIAL SPACE. – 2015. – № 1 (17). – С. 221-227

5. Музика-Стефанчук О.А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах / О.А. Музика-Стефанчук // Навч. посіб. – К.: Правова єдність. – 2009. – 224 с.

6. Зубко Г. 2016 рік стане роком ефективного використання податків на розвиток громад / Г. Зубко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248748746

7. Слобожан О. Бюджет-2016. Тут похована децентралізація / Олександр Слобожан // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/columns/2015/12/16/572561/

УДК:342.72/.73
Коптюх А.А., студент 4 курсу
Білоцерківський національний аграрний університет
andrei_koptyx@mail.ru

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Юридичні гарантії є специфічним правовим засобом забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини та громадянина; першочергового значення вони набувають при практичній реалізації суб'єктивних прав громадянина. Тобто, юридичні гарантії – це передбачені законом спеціальні (специфічні) засоби практичного забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Конституція України створює широку юридичну основу для активізації діяльності по забезпеченню юридичних гарантій прав людини та громадянина[6,с.34].

Важливим напрямком розвитку та вдосконалення юридичних гарантій прав громадянина є встановлення збалансованості правових засобів у забезпеченні правомірної реалізації прав та свобод, а також посилення їх зв'язків із засобами охорони прав, їх поступовий розвиток. Іншими словами, закономірність посилення узгодженості та урівноваженості розвитку юридичних гарантій охоплює не тільки всю систему, але й складові її підсистеми засобів реалізації та охорони прав людини та громадянина Я вважаю що існує дещо звужений підхід до розуміння і вирішення проблеми юридичних гарантій прав людини. Під такими гарантіями, як правило, розуміються лише правові засоби їх охорони, що надто звужує дані поняття, їх система включає не тільки засоби, що спрямовані на охорону прав людини, а й засоби, за допомогою яких безпосередньо забезпечується їх реалізація на основі закону. До юридичних засобів реалізації прав відносяться закріплені нормами межі прав та засоби конкретизації свобод і обов'язків громадянина; юридичні факти, з якими пов'язана їх реалізація; процесуальні форми здійснення прав; засоби примусу та стимулювання (заохочення) правомірної реалізації прав і свобод[4,с.428].

Конституція України є гарантом прав громадянина, оскільки вона гарантує кожній людині широке коло політичних, соціальних та економічних прав і свобод. Зокрема, кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний розвиток особистості (ст.23 Конституції України). Отже, до юридичних гарантій прав та свобод людини і громадянина відносяться

насамперед норми-принципи Конституції та інших законів, які містять гарантії або є гарантіями. Серед них важливу роль відіграють і процесуальні норми. До юридичних гарантій слід віднести також юридичні обов'язки та юридичну відповідальність. Під юридичною відповідальністю розуміється встановлений законодавством і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати (понести) позбавлення певних благ, цінностей, які йому належать (позбавлення волі або обмеження у правах, позбавлення прав на майно шляхом його конфіскації, стягнення штрафів та ін.). Тобто це форма впливу на порушників, реакція держави на порушення правових норм, прав та свобод людини. Правові обмеження як елемент (наслідок) юридичної відповідальності можна розглядати і як самостійний та ефективний засіб правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Адже шляхом застосування спеціальних нормативно-правових обмежень створюються умови, які спонукають конкретних осіб до неухильного виконання конституційних обов'язків. Крім того, виконання юридичних обов'язків може забезпечуватись шляхом заохочення, матеріального стимулювання тощо.

Отже, юридичні гарантії складаються з різноманітних правових та організаційних механізмів (процедур), завдяки яким забезпечується соціально-правова захищеність особи, прав та свобод людини і громадянина.

Норми та положення Конституції про основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, з моменту вступу їх в законну силу, є нормами прямої дії як безпосередньо діюче право вищої юридичної сили. На практичну реалізацію всіх цих та інших конституційних приписів і має бути спрямована діяльність державних органів та політичних організацій. Переважна більшість конституційних норм про основні права та свободи людини і громадянина діють через систему галузевого законодавства, через закони, прийняті на основі Конституції. При цьому детальна нормативна конкретизація законодавства не є, за загальним правилом, показником або результатом недосконалості законів, а являє собою об'єктивно притаманну правовому регулюванню якість. Під час конкретизації права відбувається перехід конституційної норми на менший рівень абстрактності, на інший логічний рівень. Внаслідок цього формується відносно нове, більш конкретне правило поведінки, яке відноситься до конституційної норми так, як конкретне відноситься до загального[5,с.67].

Закони, що приймаються з метою конкретизації конституційних прав і свобод не можуть обмежувати останні у їх змісті, а мають перебувати у повній відповідності зі змістом конституційних прав та свобод, методологічними принципами та цілями, відповідати міжнародно-правовим стандартам та інтересам суверенної України як держави правової і демократичної. Застосування та дія конкретного закону є одночасно застосуванням (реалізацією) тієї конституційної норми, для реалізації якої прийнято цей закон. Тому порушення політичних, соціальних або економічних прав, закріплених у конкретному законі, є одночасно порушенням того конституційного права, яке ним конкретизоване. Людина і

кожний громадянин мають бути впевнені у тому, що будь-яка конституційна норма, яка гарантує його права та свободи, діє безпосередньо і прямо, а конкретні закони сприймаються ним лише як додаткові засоби реалізації конституційної норми. Принципово важливою в цьому відношенні є ст. 58 Конституції України, згідно з якою закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, окрім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення. Це означає, що нові закони не мають обмежувати права людини та громадянина, погіршувати її становище. Визначаючи місце та роль ряду інститутів демократії, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, Конституція передбачає прийняття законів, у яких мають бути закріплені порядок та підстави здійснення прав і свобод людини у конкретних галузях громадських відносин[4,с.256].

Деякі статті (ст 53,57,144,152)Конституції України дають пряму вказівку законодавцю про встановлення законом певного порядку реалізації та забезпечення конституційних прав і свобод ("умови здійснення цього права визначаються законом", "у встановленому законом порядку", "відповідно до закону" тощо). Це означає, що деталі порядку використання конституційного права та свобод визначаються поточним законодавством і не обов'язково, щоб він у всіх без винятку випадках переглядався.

Але на мою думку законодавець за відсутності додаткової гарантії забезпечення права людини, а також за наявності соціальної потреби може (і навіть зобов'язаний) удосконалити встановлений чинним законодавством порядок реалізації того або іншого конституційного права чи свободи, може взагалі переглянути його. Підставою для цього є сам зміст Конституції України, потреба у наданні їй життєвої сили[6,с.18].

Реалізація цих прав на практиці,на основі нормативних актів.Адже сама суть прав і свобод людини і громадянина полягає в практичній реалізації їх в структурі державотворчих процесів і нормального (комфортного) із забезпеченням цих прав людиною і громадянином в державі за для формування фундаментальних державотворчих процесів.

Список використаних джерел:

1.Конституція України -/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Цивільний кодекс України -/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966р. - /Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042

4. Коментар до Конституції України, Інститут законодавства Верховної Ради України, друге видання, виправлене й доповнене, К., 1998р. -/ Режим доступу : http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/collections/institut.htm

5. Конституційне право України, друге видання, виправлене й доповнене за ред. Проф. В.Ф. Погорілка, К.:Наукова думка, 2000р.-67 с.

6. Україна в міжнародно-правових відносинах. Книга 1. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога. - К.: Юрінком.1996. - 18 с.

7. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник.- Вид. 3-тє, виправл. та доповн.- К.: Атіка, 20049. - 56 с.

УДК 349.6

Ладиченко В. В. д.ю.н., професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри міжнародного права та порвіняльного правознавства

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПИТНУ ВОДУ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ

В умовах виснаження ресурсів питної води, все більшого перетворення її в дефіцитний товар і передачі частини водних ресурсів у користування приватних і юридичних осіб на основі концесійних угод стає актуальним показати, наскільки людство готове адекватно забезпечити право кожної людини на доступ до питної води і яким чином всі аспекти, пов'язані із забезпеченням даного права, реалізуються сучасним міжнародним правом і національним законодавством, включаючи Україну.

Останні наукові оцінки свідчать про те, що зміна клімату на 20% підсилює брак води у світі. На сьогоднішній день 1,5 млрд. людей позбавлені доступу до питної води.

За оцінками ВООЗ, 80% захворювань передається через заражену воду [1].

Прогноз підтверджує, що проблема доступу до питної води в майбутньому буде погіршуватися. Грунтові води є найбільшим джерелом питної води на планеті. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), грунтові води забезпечують потреби в питній воді на 75% [2].

З Доповіді ООН «Про стан водних ресурсів світу» випливає, що тільки 2,53% від загальної кількості води є прісною, тоді як інша її частина - солоні води. Приблизно дві третини прісної води поміщені в льодовиках і постійному сніговому покриві. Крім доступної прісної води в озерах, річках і водоносних горизонтах, штучне зберігання в резервуарах додає ще 8000 куб. км. Водні ресурси є відновлюваними за винятком деяких грунтових вод.

Люди відбирають 8% сукупного річного обсягу відновлюваної прісної води, привласнюють 26% сумарного обсягу річного випаровування і 54% доступного стоку [3].

Зі збільшенням населення зростає потреба в питній воді. Таким чином, вода для будь-якого використання стає все більш рідкісним ресурсом.

У відповідності з міжнародним правом, кожна людина має однакові права на основі принципу рівності. Рівень доступу будь-якої людини до питної води багато в чому залежить від того, як тлумачиться дане право.

На нашу думку, право людини на питну воду входить до категорії природних прав.

Якщо не погодитися з даним висновком, і віднести це право до категорії позитивних прав, то ступінь доступу до питної води цілком залежатиме від відповідної держави, особливо в умовах обмеження ресурсів води.

Розглядаючи право людини на питну воду в класифікації прав людини слід зазначити різні підходи до класифікації прав.

Найбільш поширеним критерієм класифікації прав і свобод людини та громадянина є саме їх зміст, який залежить від виду благ, що лежать в їх основі, а також від виду життєвих потреб і законних інтересів особистості. У відповідності з даним підходом права і свободи традиційно діляться на особисті, політичні, соціально-економічні та культурні. У цій класифікації право на питну воду відносять до особистих прав [3, с. 256].

І. Бородін пропонує класифікувати права та свободи людини і громадянина, виходячи з характеру суспільних відносин, які вони відображають, і предмета правового регулювання наступним чином: громадянські права (у тому числі право на життя), політичні права, соціально-економічні, право на екологічну безпеку та культурні права [4, с. 33].

Не менш розповсюдженим є поділ прав і свобод людини та громадянина залежно від спрямованості потреб особи щодо сфери суспільних відносин. Так, розрізняють: фізичні права (у тому числі право на життя), особисті права, культурні права, економічні права та політичні [5, с. 144]. В такій класифікації життя розуміється як суто біологічний процес, а право на життя трактується як можливості для задоволення потреб фізичного існування.

Звертаємо увагу, що існують розбіжності у розумінні місця відповідного права у системі прав людини. Так, одна група дослідників піддає критиці концепцію ієрархії прав людини, вважаючи, що всі права людини є рівноцінними для її існування [3, с. 257]. Інша група дослідників відводить певним правам людини пріоритетну роль. Зокрема П. Рабінович наголошує на тому, що послідовність викладу прав людини не повинна бути довільною та випадковою, вона має так чи інакше зважати на певну нерівнозначність прав людини і відображати її [6, с. 15].

На нашу думку, право людини на питну воду можна розглядати як фізичне право людини, тобто таке, без якого неможливе людське існування. До відповідного переліку прав слід віднести право на життя, право на їжу (продовольство), право на питну воду.

В даному випадку право на доступ до питної води випливає з поняття «їжа», бо вона включає в себе не тільки якісне продовольство, але якісну, а значить чисту, питну воду.

Вважаємо за можливе запропонувати таке визначення права людини на питну воду. Право людини на питну воду це передбачені правом можливості людини на щоденне споживання необхідної кількості води належної якості. Таким чином пропонуємо закріпити в праві можливість людини вживати воду для пиття та використовувати її для інших біологічних потреб.

Важливим для права людини на питну воду є правові можливості вживати воду відповідної якості.

Список використаних джерел:

1. Предварительный доклад подкомиссии по поощрению и защите прав человека / Взаимосвязь между осуществлением экономических, социальных и культурных прав и содействием осуществлению права на доступ к питьевой воде и санитарным услугам / Режим доступу // http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents_old/Programs/Right_to_Water/Pdf_doct/Rus_Relationship_between_the_ESCR.pdf
2. Доклад ООН о состоянии водных ресурсов мира 2014 года / Режим доступу//http://www.unesco.org/new/ru/media-services/single view/news/united_nations_report_warns_rising_energy_demand_will_stress_fresh_water_resources/#.VR0XL44aiSo.
3. Матузов Н. И. Теория государства и права : [курс лекций] / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – 672 с.
4. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації / І. Бородін // Право України. – 2001. – № 12. – С. 32–35.
5. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Цвік М. В., Ткаченко В. Д., Петришин О. В. – Харків : Право, 2002. – 432 с.
6. Рабінович П. М. Права людини: загальнотеоретичні засади / П. М. Рабінович // Проблеми законності: Республіканський міжвідомчий наук. зб. / [відп. ред. В. Я. Тацій]. – Харків : Нац. юрид. академія України, 1998. – Вип. 36. – С. 12–25.

Матьора М.І
Міжрегіональна академія управління персонау

ПРАВОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Правова культура як складова загальної культури суспільства виступає базовою характеристикою правової системи суспільства. Питання правової культури, як складової загальної культури суспільства стоїть гостро, адже відсутній єдино прийнятий підхід до розуміння цього явища. Поняття правової культури багатоаспектне, тому фахівці нараховують близько 250 визначень цього феномену. Правова культура, на думку фахівців, відображає не тільки суб'єктивну сторону правової поведінки особи, а й матеріалізацію ідей, почуттів, уявлень як усвідомленої необхідності і внутрішньої потреби. У самому загальному вигляді правову культуру можна уявити як систему різних відносин, а також як процес виробництва і відтворення елементів, що складають її у різних поколіннях людей. Особливість правової культури полягає в тому, що вона являє не право чи його реалізацію, а комплекс уявлень тієї чи іншої спільноти людей про право, його реалізацію, про діяльність державних органів та посадових осіб[1, с. 13]. Правова культура пов'язана із правовою свідомістю, спирається на неї, однак вона є самостійною категорією, оскільки включає не тільки соціально-психологічні процеси, що фіксуються у відповідних нормах права, а й юридично значущу

поведінку людей, правову діяльність у вигляді правотворчості і її результатів. У правову культуру входять ті елементи суспільної свідомості, які пов'язані з правовими інститутами і практикою їх функціонування, формування певних варіантів правової поведінки людей в суспільстві, у колективі [10]. Г. І. Балюк включає до поняття правової культури особливості знання права, розуміння його сутності та принципів, ціннісних властивостей та якостей, а також повагу до закону, впевненість у справедливості права та гуманності правосуддя, звичку дотримуватись правових приписів, права в цілому. Тобто правова культура особистості передбачає не тільки знання та розуміння права, а й правові судження. Тобто правова культура особистості — це її позитивна правова свідомість у діяльності. Правова культура зводиться до такої діяльності, яка відповідає прогресивним досягненням суспільства у правовій сфері та завдяки якій постійно проходить правове збагачення самої особистості[2]. Н.І. Киященко включає в поняття правової культури політичну оцінку права та правової поведінки, правотворчу діяльність та правову науку[6]. Є.В.Назаренко додає до поняття правової культури особистості його прогресивну діяльність, відмічаючи, що вона включає всі цінності, так чи інакше пов'язані з функціонуванням права, системи його норм та принципів[8, с.17-22]. Такий погляд на розуміння правової культури визначає її рівень, стан, динаміку, розповсюдження в суспільстві та єдиному правовому просторі.

Розглядаючи правову культуру, деякі дослідники підкреслюють і суб'єктивний чинник, де значне місце займають особисті, психологічні властивості людини, спрямованість її дій та вчинків, пов'язаних з правовою поведінкою[1, с.13]. В. Лисогор правову культуру визначає як систему правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші найважливіші соціальні цінності. О. Б. Венгеров правову культуру характеризує як рівень правосвідомості, включаючи ступінь права, на який спираються виконавча влада, посадові особи. Крім того, характеризується вона й інтенсивністю пере -конань у цінності права. Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновки, що належать до змісту категорії «правова культура», на основі чого імплементувати всі ознаки категорії до визначення правової культури[3]. По-перше, правову культуру слід розглядати у двох головних та взаємопов'язаних аспектах: щодо суспільства в цілому та особистості окремо. По-друге, правова культура — це засіб правового регулювання суспільних відносин, заснованих на законах та формах взаємодії їх учасників. Вираженням відносин особистості та суспільства до права, законність — це правосвідомість, як частина правової культури, що формується під дією об'єктивних та суб'єктивних чинників суспільного розвитку. Якщо правова система функціонує в умовах законності, свободи, соціальної справедливості, поваги до права, то це сприяє росту правосвідомості всіх суб'єктів. По-третє, правова культура органічно пов'язана та взаємодіє із законодавством[4, с. 34]. Якщо право — це встановлена законом міра соціальної свободи, то закони й усі інші юридичні

норми мають бути послідовним вираженням цієї свободи, що відповідає завданням та цілям правової держави. Отже, правова культура - це структурно-складне цілісне утворення, яке включає в себе якісний стан правового життя суспільства, відображеного в досягнутому .рівні досконалості правових актів, правової та правозастосовної діяльності, правосвідомості та правового розвитку особистості, а також у ступені свободи її поведінки та взаємодії відповідальності держави та особистості, що позитивно впливає на суспільний розвиток та підтримання умов функціонування суспільства.

Правова система являє собою складне структурне, багатошарове утворення, яке складається із сукупності взаємопов'язаних, але відносно автономних елементів, що об'єднані спільними цілями і яким властивий саморозвиток і самоорганізація, що становлять правову сферу суспільства. Поняття правової системи дозволяє розглянути усю правову реальність, що знаходить свій вияв у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави – як в ідеології (правосвідомість і правова культура), так і в нормативному забезпеченні (законодавство) та у фактичній поведінці (юридичній діяльності)[9, с.8]. Виділяють ряд елементи правової системи, однак центральною ланкою правової системи, на думку провідних вчених-правознавців виступає право[9, с.551].. Продуктивним є, на наш погляд, підхід, що правову культуру слід розглядати як характеристику якісного стану правового життя суспільства, що характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, право застосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини [5, с.246-247].

У процесі дослідження правової культури і аналізу її впливу на розвиток правової системи найважливіше місце відводиться цінностям, оскільки вони безпосередньо впливають на інтереси і цілі окремого індивіда, їх груп і суспільства в цілому[7, с.49-58].

Отже, правова культура виступає якісним критерієм розвитку суспільства, на основі якого можна здійснити оцінку ступеня розвитку як правової системи в цілому, так і кожного її структурного елемента в умовах євроінтеграції України.

Список використаних джерел:

1.Аграновская Е. В. Личность и правовая культура / Е. В. Аграновская // Советское государство и право.- 1982.

2.Балюк Г. И. Взаимосвязь правовой культуры и социалистической демократии / Балюк Г. И. — К., 1984.

3.Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учеб./ [Венгеров А. Б.].- 6-е изд., стер.- М.: Омега-Л, 2009.- 607 с.

4.Даньків й. Історія становлення обліково-правової культури України/ Й. Даньків, М. Остап'юк // Бухгалтерський облік і аудит. -2010.-№6.- С.34.

5.Загальна теорія держави і права/ За ред. М.В.Цвіка, В.Д.Ткаченка, О.В.Петришина. – Х.: Право, 2002.

6.Киященко Н.И. Культура гражданского общества/ Н.И.Киященко// Вопросы философии.- 2010.- №10.- С.62-66.

7.Медвідь Ф.М., Медвідь А.М. Правова культура як якісна характеристика стану правової системи // Ідентичності та політичні інститути: виклики для України. Мат. Всеукраїнської наукової конференції /За заг.ред.В.М.Циби. – Ніжин: НДУ ім. .М.Гоголя, 2015.-С.49-58.

8.Назаренко Є. В. До поняття правової культури / Є. В. Назаренко // Правова культура і підприємництво. - 2014.- С. 17-22.

9.Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т.- Т.1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг.ред.М.В.Цвіка, О.В.Петришина.- Х.: Право, 2008.- 728 с.

10.Юридична психологія: Альбом схем з коментарями : навч. посібник / [Д. О. Александров та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моісеєва; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т внутрішніх справ. - Вид. 3-тє, доопрац. та доповн. - К. : КНТ, 2008. - 152 с.

Медвідь Ф.М., доктор наук в галузі політології, канд..філос.наук
Міжрегіональна Академія управління персоналом
Чорна М.Ф., магістр права, аспірант
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Поняття інформаційного простору держави нерозривно пов’язане з поняттям інформаційного суверенітету. У науковій літературі ряд авторів, зокрема В. Іванов, визначають інформаційний суверенітет України як виключне право відповідно до Конституції і законодавства України, норм міжнародного права самостійно й незалежно, з дотриманням балансу інтересів особи, суспільства й держави визначати та здійснювати внутрішні й геополітичні національні інтереси в інформаційній сфері; державну внутрішню і зовнішню інформаційну політику; розпоряджатися власними інформаційними ресурсами; формувати інфраструктуру національного інформаційного простору; створювати умови для його інтеграції у світовий інформаційний простір і гарантувати інформаційну безпеку держави [4, с.27; 5, с.88-92].

На думку Г. Гордієнка, метою формування й розвитку інформаційного простору України є: забезпечення прав громадян на інформацію згідно з вимогами Конституції України; створення й підтримка необхідного для стійкого розвитку суспільства рівня інформаційного потенціалу; підвищення узгодженості рішень, які прийняті центральними органами державної влади, обласними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування; підвищення рівня правосвідомості громадян шляхом надання їм вільного доступу до правових і нормативних документів, що визначають їхні права, обов’язки й можливості; надання можливості

контролю з боку громадян і громадських організацій за діяльністю центральних і місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування; підвищення ділової і суспільної активності громадян шляхом надання рівної з державними структурами можливості користуватися відкритою науково-технічною, соціально-економічною, суспільно-політичною інформацією, а також інформаційними фондами сфер освіти, культури тощо; інтеграція до світового інформаційного простору [1, с.65].

Як зазначає О. Зернецька, У сфері трансграничної комунікації переважно застосовуються принципи «вільного ринку»: дані, що пересилаються, характеризуються як «товар» [3, с.132]. Проте в останні десятиліття XX ст. намітилася тенденція характеризувати таку інформацію як «міжнародний ресурс». Країни, що розвиваються, пропонують закріпити не лише за інформацією, а й інформатикою статус «соціального блага» [3, с.132]. Розробка нових принципів у цій сфері могла б стати найважливішим внеском у створення нового комплексу правових норм. Імовірність порушення принципів поваги державного суверенітету і невтручання у внутрішні справи держав при широких міжнародних обмінах інформацією зумовлює необхідність застосування до інформатики норм міжнародного публічного права. Це дасть змогу поставити її під контроль міжнародного права і тим самим забезпечити дотримання принципу державного суверенітету, а також створить можливість для країн, що розвиваються, якнайповніше реалізувати свої законні права, діставши доступ до необхідної інформації. Як зазначає Г. Сабадаш, у науковій літературі тривалий час ведеться мова про необхідність створення єдиного міжнародно-правового документа, який регламентував би трансграничні обміни інформацією в комп’ютерних мережах. Пропонувалося також включити це питання в спектр проблем установлення нового міжнародного інформаційного порядку та створити в рамках ООН єдиний спеціалізований орган, який працював би над міжнародно-правовими аспектами інформатики, що, у свою чергу, могло б забезпечити єдність принципового підходу до вирішення поставлених проблем [6].

Сучасна демократична держава має три основні важелі впливу на власний інформаційний простір: безпосередній – вироблення інформаційного продукту державними джерелами інформації; ринковий – застосування ринкових інтервенцій в інформаційному просторі; адміністративний – адміністративно-правове регулювання продукування та імпорту інформації в національному інформаційному просторі [6].

Належність інформаційного простору певній державі визначається за цілим рядом ознак, серед яких, зокрема, мова, суспільна свідомість, право власності на основні складові інформаційного простору. До основних компонентів інформаційного простору належать [2, с.32]: інформаційні ресурси; засоби інформаційної взаємодії; інформаційна інфраструктура.

Сьогодні жодна держава технічно не в змозі ізолювати свій інформаційний простір від надходження інформації ззовні. І навпаки,

розмаїття каналів зв’язку ускладнює запобігання витоку за межі країни небажаної для держави інформації (від державної таємниці до подробиць здійснення політики, укладання ділових і політичних угод тощо). Увесь цей комплекс впливів творить те, що можна назвати спільним змістовим або ментальним простором суспільства – системою вірувань, світоглядних настанов, мовних конструкцій, стереотипів, способів пов’язання форми (знаку) і змісту та інших інтерсуб’єктивних категорій, що визначають особливості мислення і комунікації в певному суспільстві [7, с.45].

Зростання комунікативних потоків посилює взаємозв’язок ринку інформаційних товарів і послуг з усіма структурами ринкової економіки. Зросли обсяг та значення знання, що водночас спричинило зростання інформаційних потоків: *знання – інформація – інтелект – інформація – нові знання.*

Людство переходить до нової стадії розвитку – інтелектуальної. При цьому формується економіка на основі знань В економіці складається ситуація, коли системний характер прийняття рішень стає домінуючим, оскільки зростає потреба в серйозній інтелектуальній підтримці влади і бізнесу. Кожен індивід або група індивідів на кожному рівні, в кожній економічній структурі перебуває у колі своїх інтересів, сформованих під впливом поданої йому (їй) інформації, і вийти за межі цих інтересів не може, бо для цього немає реальних можливостей. Поява нової інформації – це породження нових потреб, формування нових інтересів та пошук нових меж їхньої реалізації.

Інформаційний ринок відрізняється від інших ринкових формувань, де домінують традиційна промисловість і сфера послуг, тим, що інформація, знання, інформаційні послуги та всі галузі, пов'язані з їхнім виробництвом (телекомунікаційна, комп'ютерна, телевізійна), зростають швидшими темпами, є джерелом нових робочих місць і стають домінуючими в економічному розвитку. Для того, щоб оцінити цей процес кількісно, необхідно мати відповідні статистичні дані. Однак тут спостерігаються серйозні труднощі, оскільки статистична система інерційна і вводить нові показники вимірів з неминучим запізненням.

Таким чином, можна виділити такі закономірності розвитку інформаційного ринку в глобальному аспекті: поширення інформації та нових знань формує новий освітній і культурний потенціал суспільства; інформація як продукт має найвищу цінність при своїй актуальності; домінуючою стратегією розвитку суспільства стає ідея розвитку людського інтелекту та пріоритетність інвестицій у розвиток знань; відбувається зниження ролі матеріального виробництва і розвиток сектору послуг та інформації, формування іншого характеру людської діяльності, зміна типів ресурсів, що залучаються у виробництво, а також істотна модифікація традиційної соціальної структури; цифрова нерівність поглиблюється у доступі до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших можливостей через нерівний доступ до інформаційних комп'ютерних технологій; акцентуація вирішення проблеми усунення нерівностей має

лежати в площині забезпечення не фактичної, а потенційної рівності в доступі до можливостей реалізації своїх потреб, рівень і якість яких визначається суб'єктом цих потреб; відбувається формування людини нового типу як творця; здійснюється пошук та вибір критеріїв ефективності функціонування інформаційного ринку; відбувається формування категорії «світового доходу».

Список використаних джерел

1.Гордієнко Г. Входження України у всесвітню систему інформації / Г. Гордієнко // Нова політика. – 2009. – №5. – С. 64-67.

2.Гриценко О. М. Мас-медіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності: Монографія. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2002. – 250 с.

3.Зернецька О.В. Глобальний розвиток масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.

4.Іванов В.Ф. Інформаційне законодавство: український та зарубіжний досвід / За наук. редакцією проф. А.З.Москаленка. – К.: Центр вільної преси, 1999. – 210 с.

5.Медвідь Ф.М., Димарчук О.Л., Курчина Т.О.Глобалізація засобів масової інформації: концептуальні засади // Наукові праці МАУП /Редкол.: А.М.Подоляка (гол.ред.) [та ін.]. –К.: МАУП, 2001. – Вип..4(31). - К.: ДП «Вид.дім «Персонал», 2011.-С.88-92.

6.Сабадаш В. Проблемы обеспечения информационного суверенитета государства и информационного суверенитета личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.crimeresearch.ru/articles/Nasakin0104/

7.Семигінівська Т.Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства / Т.Г. Семигінівська. – Вісник СужДУ. Серія Філологія. – 2007. – №1. – Т. 2.

УДК 342.2

Мішина Н.В., д.ю.н., професор,
Національний університет «Одеська юридична академія»
mishina@ukr.net

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА (НА МАТЕРІАЛАХ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ)

Побудова правової держави в Україні, її доктринальне і практичне забезпечення актуалізує впровадження у національне законодавство загальновизнаних демократичних стандартів у різних сферах правового регулювання, але у першу чергу – у сфері базових прав і свобод людини. Одним із документів, що містить такі стандарти, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого Протоколу і Протоколів № 2, 4, 7 і 11 Конвенції»). Таким чином, норми Конвенції із змінами і доповненнями є

джерелом права України. Значно більше проблем виникає із виконанням рішень Європейського Суду з прав людини (далі – Суду).

На сучасному етапі Закон України від 23 грудня 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», як зазначено у його преамбулі, «регулює відносини, що виникають у зв'язку … з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини». Однак, хоча у преамбулі і стверджується зворотне, у Законі майже не приділяється увага цьому питанню.

У доктринальній літературі ця проблема так само майже не обговорюється науковцями. Сучасні українські монографічні дослідження стосуються переважно виконання рішень Суду (наприклад, [1]). Серед робіт, у яких йдеться про внесення змін до національного законодавства для усунення причин порушення Україною Конвенції і протоколів до неї, відмітимо статті практиків – наприклад, Уповноваженого у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини З.Бортновської [2], начальнику відділу прецедентного права Національного бюро у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини О. Давидчук [3], фахівців Міністерства юстиції України [4].

Тези спрямовані на привернення уваги правознавців до проблеми врахування у нормотворчої діяльності виявлених Судом вад чинного законодавства України з метою усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї.

Чи є рішення Суду джерелом права України? Теорія держави і права пропонує виокремлювати джерела права у юридичному сенсі (форма вираження норм права), у ідеальному сенсі (правосвідомість) та у матеріальному сенсі (причини, які викликали появу норм права).

Перша проблема, яка виникає при відповіді на поставлене запитання, пов’язана із існуванням в Україні романо-германської правової родини, для якої судовий прецедент не є типовим джерелом права. Конвергенція ознак правових родин, яка відбувається на сучасному етапі, зробила можливим використання прецедентів як джерел права у країнах романо-германської правової родини, але поки що залишається чимало запитань, що обтяжують інтеграцію судових прецедентів у систему джерел національного права.

Друга проблема полягає у тому, що на сучасному етапі для України є обов’язковими тільки індивідуальні заходи виконання рішень Суду. Принаймні, тільки їх виконання контролюється та може потягти за собою застосування санкцій до України. Що ж до загальних заходів виконання рішень Суду, то їх виконання поки що не контролюється.

Наприклад, стаття 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. передбачає свободу зібрань та об’єднання. Зокрема, «кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до

них для захисту своїх інтересів. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [5].

У рішенні у справі Корецький та інші проти України від 3 квітня 2008 року Суд, у тому числі, встановив, що «положення Закону «Про об'єднання громадян», які визначають реєстрацію організацій (в Україні – Н. М.), є недосконалими та невизначеними для того, щоб бути зрозумілою для заявників, та надають широку можливість угляду органам влади у тому, чи реєструвати організацію» [6]. Але, заходи з вдосконалення чинного законодавства, в тому числі Закону України «Про об'єднання громадян» у відповідній частині, було вжито тільки через кілька років після винесення цього рішення. Причому, Закон України «Про громадські об'єднання» урахував багато зауважень Суду, але далеко не усі.

Дослідники цілком вірно відмічають, що «виконання рішення Європейського суду в частині вжиття заходів загального характеру є імплементаційним заходом, оскільки потребує вчинення цілого ряду дій щодо приведення чинного законодавства у відповідність із положеннями Конвенції та практикою Європейського суду з метою уникнення аналогічних порушень Конвенції в подальшому» [7]. Ст. 19 Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає покладання на Орган представництва постійну та з розумною періодичністю перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Суду, і подання до Кабінету Міністрів за результатами перевірки пропозиції щодо внесення змін до чинних законів та підзаконних актів.

Слід погодитися із тим, що «для проведення законопроекту через парламент потрібен час» [2], що «внесення змін у законодавство чи проведення правових або законодавчих реформ є найскладнішими із способів, оскільки вимагають значних ресурсів і часу» [4]. Можливо, саме з цих причин законодавство України про реєстрацію громадських організацій зокрема ще не зазнало змін, а законодавство України про громадські організації у цілому – оновлення.

Висновки з дослідження вказують на необхідність розробки і впровадження в Україні дійових механізмів втілення у життя загальних заходів виконання рішень Суду. Це надасть підстави стверджувати, що рішення Суду дійсно є джерелами українського права, у цьому випадку – джерелами у матеріальному сенсі, сприяючи оновленню законодавства і його гармонізації із європейськими стандартами. Перспективи подальших розробок в даному напрямі вбачаються у запропонуванні конкретних механізмів для втілення у життя загальних заходів виконання рішень Суду, що найлегше зробити при дослідженні європейських стандартів людини та практики Суду щодо конкретних прав (див., наприклад, [8]).

Список використаних джерел:

1. Манукян В.И. Европейский суд по правам человека: право, прецеденты, комментарии: Наукчно-практическое пособие. – К. : Истина, 2006. – 368 с.
2. Бортновська З. Виконання рішень Європейського суду з прав людини свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://www.yur-gazeta.com/oarticle/812/
3. Давидчук О. Виконання рішень Європейського суду з прав людини свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.minjust.gov.ua
4. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Коментарі фахівців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minjust.gov.ua/0/4905
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Корецький та інші проти України від 3 квітня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://know-ua.com/news/57-rshennja-vropejjskogo-sudu-z-prav.html
7. Льошенко О.Ю. Імплементація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minjust.gov.ua
8. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство України про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Д. Є. Волкова. – Одеса, 2015. – 217 с.

УДК 347.73 (477)
Мушенок В.В. к.ю.н., доцент
Київський національний торговельно-економічний університет
mushenook@gmail.com

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ДЕРЖАВОЮ ПЛАТИ ЗА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

В сучасних суспільно-економічних відносинах закріпились наступні форми взаємодії суспільства і природи: економічна форма взаємодії, що полягає у споживанні людиною корисних властивостей природи для задоволення своїх матеріальних і духовних потреб та форма взаємодії, яка проявляється у охороні довкілля з метою збереження людини, як біологічного і соціального організму.

Метою даної доповіді є спроба охарактеризувати сучасні особливості правового регулювання встановлення та стягнення державою плати за природокористування та забруднення довкілля.

Отже, на сьогодні платність природокористування, на відміну від стягнення збору за забруднення навколишнього природного середовища, згідно із Законом України «Про систему оподаткування» [1] здійснюється

шляхом адміністрування встановленого з 2011 р. Податковим кодексом України (надалі – ПК України) екологічного податку, як загальнодержавного обов'язкового платежу, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 01.04.2009 р. [2].

Платниками податку відповідно до пункту 240.1 ПК України є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини, утворення радіоактивних відходів, тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Новелою в ПК України є встановлення механізму сплати податку за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин пересувними джерелами забруднення. Загалом зміни відбулися за такими ставками податків: за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин стаціонарними джерелами забруднення, за скиди забруднювальних речовин у водні об'єкти, за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, за утворення радіоактивних відходів, за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений умовами ліцензії термін.

Введений екологічний податок у 2011 р. замінив лише збір за забруднення навколишнього природного середовища. а збори за використання ресурсів, до яких, на нашу думку, за прямими чи опосередкованими ознаками слід віднести: плату за землю; плату за користування надрами; збір за користування радіочастотним ресурсом України; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів не були ліквідовані, хоча й зазнали деяких змін. Сплата цих зборів визначалась не як заходи відповідальності (санкції) за порушення екологічного законодавства, а як заходи податкового стимулювання та сплачувалися незалежно від правомірності чи протиправності діяльності.

Аналіз фінансово-правової природи зборів дає можливість зазначити, що такі збори застосовувались з метою: економічного стимулювання атмосферно-охоронних, водоохоронних заходів, заходів із зниження

відходності виробничих процесів, переробки і безпечного захоронення відходів; формування джерел фінансування і кредитування природоохоронних заходів; відшкодування збитків, завданих забрудненням атмосферного повітря стаціонарними об'єктами і рухомими джерелами забруднення, забрудненням поверхневих вод, морських вод і підземних горизонтів, а також відходів промислового, сільськогосподарського, будівельного та іншого виробництва [3].

Починаючи з 2015 р., у відповідності до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» всі збори за використання ресурсів були ліквідовані [4]. Такі зміни ПК України, на нашу думку, свідчать про започаткування відходу держави від ідеї плати за природокористування, що є не досить позитивним моментом та суперечить передовим зарубіжним та міжнародним концепціям захисту довкілля.

Отже, позитивними моментами впровадження екологічного податку, порівняно з збором за забруднення навколишнього природного середовища стали, на нашу думку, підвищення ставок екологічного податку, зокрема, значне зростання ставок за викиди надзвичайно шкідливих речовин; спрямування частини податкових надходжень на фінансування цільових проектів модернізації підприємств у межах сум сплаченого ними податку тощо. Однак, до негативних аспектів впровадження екологічного податку можна віднести відсутність системи пільгового оподаткування. Впровадження такої системи для підприємств, що реалізують ресурсозберігаючі технології, дозволяє реалізовувати концепцію сталого розвитку економіки та популяризувати екологічно безпечну діяльність суб'єктів господарювання. На нашу думку, необхідним є подальший розвиток впливу держави на виробничі процеси з метою отримання відповідного еколого-економічного ефекту шляхом розробки системи податкових пільг для підприємств, що модернізують виробничу базу та запроваджують інноваційні технології щодо зниження рівня шкідливого впливу на довкілля; стягнення додаткової плати за перевищення встановлених лімітів викидів шкідливих речовин; запровадження прогресивної шкали ставок екологічного податку залежно від обсягу викидів; повернення частки сплачених коштів на здійснення модернізації виробництва тощо.

Список використаних джерел:

1. Про систему оподаткування [Електронний ресурс]: Закон України від 25.06.1991 р.,№ 1251-XII. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Закон від 02.12.2010, № 2755-VI. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

3. Екологічне право України. Загальна частина: навч. посіб.; за ред.. В.І. Курила / В.В. Курзова, А.І. Берлач, В.І. Курило. – К.: Алерта, 2015. – 620 с.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від

28.12.2014р., № 71-VIII //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 7-8, № 9, ст.55.

УДК 342.11.2
Нестерович В. Ф. д.ю.н, професор
Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
e-mail: wnester@ukr.net

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ У НІМЕЧЧИНІ

Конституційне закріплення права на свободу мирних зібрань у Німеччині вперше було здійснено у другій половині XIX століття. Так, перший абзац статті 29 Конституції Пруссії від 31 січня 1850 року встановлював, що усі громадяни мають право без попереднього дозволу збиратися мирно та без зброї у закритому приміщенні. Під останнім розумілися кімната або зал у домі, який не є місцем проживання особи, яка влаштовує зібрання. За цього, громадяни, які прийшли, повинні були розглядатися не як гості, а як особи, які прийшли на зібрання за власним бажанням та за попереднім запрошенням. Жодних обмежень щодо кількості громадян, які можуть взяти участь у зібранні встановлено не було, однак кількість громадян, які зібралися не могла бути надзвичайно великою у закритому приміщенні, та відповідно не являла собою загрозу для громадського порядку [1; с. 55-56].

Зовсім по іншому ставилося питання щодо проведення мирних зібрань громадян під відкритим небом. Проводити такого роду зібрань громадян, відповідно до статті 29 Конституції Пруссії від 31 січня 1850 року, дозволяється лише за умови отримання відповідного попереднього дозволу місцевої поліцейської влади, яке повинно бути подане не пізніше ніж за 48 годин до часу проведення зібрання. Підставою для відмовлення у його проведенні визначалося наявність у місцевої поліцейської влади підозр, що проведення зібрань громадян може загрожувати громадському порядку. Заборонялося проводити зібрання під відкритим небом ближче ніж за дві милі від резиденції короля або ландтагу, коли вони знаходяться на засіданні. Цією забороною також переслідувалася мета як і в Англії попередження від можливого тиску на вказані органи державної влади або їх образи на випадок, якщо мирні зібрання громадян набудуть неконтрольованого характеру [1; с. 56].

На сьогодні право на мирні зібрання гарантується статтею 8 Основного закону ФРН, згідно з якою усі німці мають право збиратися мирно і без зброї без повідомлення або дозволу. Для зборів під відкритим небом це право може бути обмежене законом або на основі закону [2; с. 28]. Трохи пізніше, конституційне право мирних зібрань було конкретизовано Законом «Про збори та походи» від 1953 року. Тут термін мирні зібрання вжито в точному значенні, а термін походи розуміється з зібрання під відкритим небом. Цей Закон встановлює, що проводити публічні збори і походи та брати в них

участь має право кожен, за винятком осіб, позбавлених відповідного основного права, політичних партій, визнаних неконституційними, та об'єднань, заборонених Основним законом.

Організатори зборів або походів зобов'язані вказувати у запрошеннях або закликах своє прізвище. Учасники зборів і маніфестацій мають уникати дій, що перешкоджають впорядкованому проведенню цих заходів. Учасникам забороняється мати при собі або складувати поблизу і потім роздавати зброю чи інші предмети, придатні і призначені для нанесення каліцтв людям або псування речей. Забороняється публічно або на зборах носити уніформу, її частини або подібний їй одяг з метою висловлення певних політичних поглядів. Виключення може бути зроблено лише для молодіжних спілок, зайнятих переважно захистом інтересів молоді [3; с. 192-193].

Публічні збори в закритих приміщеннях можуть заборонятися лише в кожному окремому випадку і тільки якщо:

а) улаштовувач підпадає під викладені вище загальні заборони;

б) улаштовувач або керівник зборів дозволяє доступ на нього збройним учасникам;

в) встановлено факти, що свідчать, що організатор або його прихильники мають намір у ході зборів вдатися до насильства або викликати хвилювання;

г) встановлені факти, які свідчать, що організатор або його прихильники мають намір захищати особливі погляди на злочин чи правопорушення, переслідувані за ініціативою компетентних органів, або збираються допустити про це висловлювання.

Можливо недопущення певних запрошених або їх груп до участі в зборах, проте це не поширюється на представників преси, які повинні пред'явити керівнику зборів свої редакційні посвідчення. Керівником зборів є його організатор – голова об'єднання, який скликав зібрання, утім він може передати керівництво зборами іншій особі. Керівник відповідальний за порядок проведення зборів і може призначати на допомогу собі розпорядників, які повинні бути повнолітніми, беззбройними і можуть мати білу нарукавну пов'язку з єдиним написом «Розпорядник». Поліція може обмежувати їх число реальними потребами. Особи, що грубо порушують порядок, можуть бути відсторонені керівником від участі у зборах і зобов'язані негайно його покинути. Закон визначає випадки, в яких поліція може припинити збори.

Про збори під відкритим небом або походи улаштовувач зобов'язаний не менш ніж за 48 годин до оголошення повідомити компетентний орган, який може заборонити їх проведення або визначити його умови, якщо є явні ознаки загрози громадській безпеці або встановленому порядку. Збори або походи можуть бути припинені компетентним органом, якщо відхиляються від відомостей, вказаних у повідомленні, або іншим чином порушують закон. Ці заходи не допускаються на встановлених федеральним законом або законом землі територіях, де має забезпечуватися спокій, оскільки там діють законодавчі органи федерації або земель, а також Федеральний конституційний суд. Зазначені обмеження не поширюються на богослужіння

поза приміщеннями, церковні процесії, хресні ходи і паломництва, звичайні похоронні та весільні процесії і традиційні народні святкування. Забороняється учасникам мати при собі особисту зброю та предмети, які її замінюють, а також оформлення, покликане ускладнити встановлення цілей заходу [3; с. 193-194].

Таким чином, конституювання інституту мирних зібрань у Німеччині засвідчило, що такий крок з боку органів публічної влади передусім був направлений на упорядкування порядку проведення різного роду зібрань громадян, які отримували все більшого поширення як форма впливу чи навіть тиску на владу під час прийняття нормативно-правових актів. Повідомний характер був запроваджений з метою упередження будь-якої протиправної поведінки, насамперед порушення громадського порядку, яка могла виникнути як спонтанна реакція на ті чи інші дії під час проведення мирних зібрань громадян. Повідомний характер проведення мирних зібрань є найбільш передовим із усіх підходів до регулювання права на свободу мирних зібрань, оскільки він мінімізує ймовірність застосування непотрібних регуляторних обтяжень та владної цензури, водночас дозволяючи відповідні регулятивні дії.

Список використаних джерел:

1. Градовскій А.Д. Собраніе починений / А.Д. Градовскій. – Том пятый. – С-пб.: Типографія М.М. Стасюлевича, 1902. – 562 с.

2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Textausgabe mit ausführlichen Verweisungen und einem Sachverzeichnis. – München: C.H. Becs'sche Verlagsbuchhandlung, 1999. – 680 s.

3. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: Учебник / Под ред. Б.А. Страшуна. – М.: Норма, 2007. – 896 с.

УДК

Совгиря О. В., д.ю.н.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
olga_sovgiria@ukr.net

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Реалізація конституційних прав і свобод на сучасному етапі зазнає суттєвого коригування під впливом низки чинників, вплив яких на зазначений процес зумовлює постановку низки актуальних питань, що потребують належного правового закріплення.

Розглянемо окремі проблемні моменти, що впливають комплексно на механізм реалізації всіх або значної кількості прав та свобод людини і громадянина, незалежно від їх приналежності до певної класифікаційної групи.

Так, особливого значення в частині реалізації прав людини набуває питання щодо меж реалізації прав людини в аспекті боротьби із тероризмом. Відповідно до Передмови до Керівних принципів в галузі прав людини та

боротьби із тероризмом, затверджених на 804-му засіданні Комітету Міністрів 11. 07. 2002 р., терористичні злочини є прямою атакою на фундаментальні цінності прав людини, демократії та правової держави. Держава повинна використовувати весь арсенал правових засобів, що є у її розпорядженні для придушення та попередження терористичної діяльності, але вона не може використовувати заходи, що підривають її власні фундаментальні цінності, які вона покликана захищати. Повага до прав людини ні в якому разі не може розглядатися як перешкода на шляху до ефективної боротьби із тероризмом. Поєднання імперативів захисту суспільства та охорони прав і основних свобод цілком можливе [1].

На сьогодні беззаперечною є теза про те, що універсальні цінності – права людини підриває корупція. Офіційно міжнародне співтовариство висловило свою стурбованість та готовність до боротьби із корупцією лише наприкінці 1990-х років, прийнявши низку інструментів на рівні ООН та Ради Європи. Так, 27 січня 1999 року була прийнята Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію, яка проголошувала, що корупція загрожує: верховенству закону, демократії, правам людини, підриває принципи належного державного управління, рівності та соціальної справедливості, перешкоджає конкуренції, ускладнює економічний розвиток, погрожує стабільності демократичних інститутів та моральним підвалинам суспільства.

Разом із тим, на сьогодні окремі дослідники слушно ставлять питання про доцільність обґрунтування реального зв’язку між корупцією та відсутністю економічного зростання держав та про некоректність «списування» на корупцію всіх проблем неналежного економічного розвитку держави [2, p. 15].

Одним із основоположних принципів інституту прав і свобод людини і громадянина, що одночасно виступає правом, слід вважати принцип / право поваги до людської гідності

Відповідно до статті 28 Конституції України, кожен має право на повагу до його гідності. Ця норма є логічним продовженням припису, зафіксованого у статті 3 Конституції України, відповідно до якого, зокрема, честь і гідність людини, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

При цьому під гідністю людини у науці конституційного права найчастіше розуміють сукупність особистих прав і свобод, реалізація яких дозволяє кожній людині стати, бути і залишатися особистістю. На захист гідності людини спрямована ціла низка конституційно-правових гарантій, серед яких, зокрема:

1) ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню;

2) жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідам;

3) право на недоторканність приватного життя;

4) право на недоторканність житла;

5) право на невтручання в особисте і сімейне життя;

6) право на свободу думки і слова;

7) право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Однак у суспільному і державному житті України тема гідності людини звучить дуже рідко. Це наслідок панування у суспільно-правовому житті нормативістсько-правової концепції, яка розглядає це право суто формально, акцентуючи увагу на його закріпленні у законодавстві тощо. Право на гідність громадян фактично порушується у разі купівлі неякісних товарів, незаконному звільненні з роботи, невиплаті заробітної плати, накладенні незаконних штрафів працівниками контролюючих органів тощо. Але про порушення цього права, на жаль, практично не заявляють ані громадяни, ані їх захисники [3, с. 6].

Фундаментальною передумовою для здійснення таких прав людини, як право на життя, достатнє житло, освіта, харчування, здоров'я, праця та культурне життя є право на доступ до води. За оцінками, на сьогоднішній день 884 млн. людей не мають доступу до безпечної питної води і більше 2.6 млрд. людей не мають доступу до основних санітарних послуг. Це є серйозною не тільки медичною та соціальною проблемою. Таким чином, вода являє собою більше, ніж потребу людини. Це — право людини. У такому контексті доступ до безпечної питної води не повинен залежати від її наявності; її надання бідним вже не сприймається в якості благодійництва, а в якості юридичного права. Протягом останніх десятиріч різноманітні органи ООН та конференції ініціювали вирішення проблем водопостачанння та санітарії в контексті здійснення прав людини. Низка міжнародних договорів з прав людини зумовлює конкретні зобов'язання, пов'язані з доступом до безпечної питної води і санітарії. Прорив у цій сфері був досягнутий 28. 07. 2010 р., коли Генеральна Асамблея ООН прийняла таку, що не має обов'язкової сили, резолюцію про право людини на доступ до чистої води і санітарії. Резолюція закликає держави і міжнародні організації до надання фінансових ресурсів, створення потенціалу та передачі технологій державам, що розвиваються, щодо допомогти забезпечити їм безпечну, чисту та доступну питну воду та санітарні умови для всіх. Тим не менш, держави не змогли досягти консенсусу по тексту і 41 держава утрималася від голосування. У березні 2011 року Рада ООН з прав людини також прийняла резолюцію про право на безпечну питну воду та санітарію. Поняття про наявність права людини на воду не означає, що вода має бути безкоштовною і міркування щодо відшкодування витрат не можуть застосовуватися. Точніше це означає, що уряди несуть відповідальність за забезпечення достатньої кількості води для задоволення основних потреб охорони здоров'я та безпеки доступним чином та для всіх. Однак резолюція не визначає, чи повинні водні послуги надаватися державними чи приватними постачальниками і як буде гарантований доступ [4].

Характеристика окреслених питань свідчить про відсутність загального концептуального підходу щодо їх конституційно-правового закріплення, а також про наявність значних проблем щодо практичної реалізації прав, сутність яких зазнає трансформації під впливом наведених чинників.

Список використаних джерел:

1. Руководящие принципы в области прав человека и борьбы с терроризмом, утвержденные на 804 заседании Комитета Министров 11 июля 2002 года [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_533

2. Morag Goodwin, Kate-Rose Sender The human right to be free of corruption: a dangerous addition to the development discourse. — Maastricht, 2009. —15 p.

3. Вдовиченко С. Гідність людини: аспекти захисту / С. Вдовиченко, В. Кампо // Голос України.—04. 08. 2012. —№ 142. —С. 6.

4. Доступ к воде: право человека [Электронный ресурс]. — Режим доступа :http://ru-ec-ifas.waterunites-ca.org/main/aral_basin/iuvr/water-quality/182-dostup-k-vode-pravo-cheloveka.html

УДК 341.1

Сокиринська О.А., к.ю.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
o.sokirinska@ukr.net

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБОРОНИ ВИКОРИСТАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТА ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ

Теоретично біологічна зброю здатна призвести до багатотисячних втрат при використання дуже не значної кількості матеріалу. Що стосується її небезпеки для людського життя, то як зброю масового ураження її можна порівняти з ядерною, й, у цьому зв’язку, деякі держави розглядають її в якості стратегічних еквівалентів. Біологічна зброя може створюватись шляхом використання живих організмів (наприклад, бактерій і вірусів) або отриманих з цих організмів отруйних речовин (отрути). За наявності необхідних технологій та знань вона видається більш дешевою та простою у виробництві, ніж ядерна зброя. Нещодавні біотехнологічні розробки в галузі фармацевтики та ветеринарії полегшили виробництво, зберігання та перехід у бойову форму деяких видів хвороботворних організмів. Окрім цього, програму виробництва біологічної зброї значно простіше замаскувати під цивільні розробки і виробництво, ніж програму створення ядерної чи хімічної зброї. Саме цей метод використовувався для приховування двох найбільших, тих що стали відомими після Другої світової війни, секретних програм – російської (її виконання почалося ще в епоху Радянського Союзу) й Іракської. Найскладнішою для приховування частиною програми отримання біологічної зброї було завершення процесу виробництва зброї, коли мікроорганізми чи отруйні речовини завантажуються в ракетні боєголовки, бомби, артилерійські снаряди чи ємності для розпилення у

повітрі. Взагалі, це може виконуватись перед безпосереднім застосуванням, що дозволяє досягти максимальної раптовості Найбільше від цієї зброї може постраждати цивільне населення. Так, дослідження показали, що ракета в 30 кг яка вибухнула над містом зі спорами сибірської язви може вбити від 80000 до 100000 тисяч осіб (в разі якщо в них немає спеціальних засобів захисту). Для порівняння, ядерна бомба вагою 12,5 кілотонн, яка впала на міську територію Хіросіми в 7,8 квадратних кілометрів вбила від 23000 до 80000 осіб, щоправда супроводжуючись значними руйнуваннями. В разі використання хімічної зброї для отримання такої ж кількості постраждалих знадобиться значно більше хімічних речовин. Наприклад, в аналогічній ситуації 300 кг такої отруйної речовини, як нервово-паралітичний газ «зарин», здатен вбити лише від 80 до 200 осіб, охопивши при цьому лише частину території, яку накриє в десять разів менший (за вагою) снаряд зі спорами сибірської язви.

Зібрані за довгі роки дані про застосування бактеріологічної зброї призвели до виникнення необхідності посилення міжнародного контролю. Женевський протокол 1925 року, що був ратифікований 149 державами забороняє лише використання хімічної та бактеріологічної зброї, так би мовити «першими» [1]. Він дозволяє державам розробляти та зберігати хімічну зброю з «оборонною» метою, не забороняючи, при цьому, використовувати її як захід у «відповідь». Заборона не розповсюджується ані на використання такої зброї проти власних громадян, ані на сльозоточиві гази, включаючи «Сі-Ес». Цей протокол є породженням древнього звичайного права війни, яке забороняло використання у збройному конфлікті «отруйних» видів зброї або речовин й вперше кодифікованого в Гаазьких Конвенціях 1899 і 1907 роках.

У 1975 році була прийнята Конвенція про заборону біологічної зброї, що повністю забороняє бактеріологічну зброю, ба більше, забороняє її розробку та зберігання [2]. У 1993 році у Парижі була відкрита для підписання нова Конвенція про заборону хімічної зброї [3]. Вона вступила в силу 29 квітня 1997 року та була ратифікована 111 державами, в тому числі США та Росією.

Суть цієї угоди полягає в тому, що та держава, яка її підписала зобов'язується ніколи, за жодних обставин, на розробляти, не виготовляти, не набувати будь-якими засобами, не накопичувати й не зберігати хімічну зброю, а також прямо чи побічно нікому її не передавати; ніколи не використовувати хімічну зброю й не приймати участь у будь-якій підготовці до її використання; ніколи не допомагати, не заохочувати, не схиляти будь-яким чином кого б то не було до будь-якої діяльності, що заборонена цим договором.

Під «хімічною зброєю» договір розуміє військове спорядження або інше устаткування, що дозволяють застосовувати токсичні хімічні речовини з метою вбивства, тимчасового виведення з ладу чи спричиненню шкоди з довгостроковими наслідками людям чи тваринам. Договір не забороняє розробку токсичних хімічних речовин для використання в промисловості, сільському господарстві, медичних дослідженнях, фармацевтичних чи інших

мирних цілях, пов'язаних із захистом від хімічної зброї, а також для застосування правоохоронними органами, в тому числі й при внутрішньодержавному стримування масових заворушень. Речовини, що використовуються під час стримування масових заворушень, такі, як газ «Сі-Ес», не можуть використовуватись у якості засобів ведення війни, хоча провести чітку межу вдається не завжди [3]. Це пов'язано з тим, що контролювати цей процес доволі складно. Так, наприклад, в одній із своїх заяв колишній президент США Білл Клінтон звертаючись до конгресу(цю заяву жодна із сторін договору не опротестувала) запевнив, що США не будуть вважати себе обмеженими у застосуванні речовин, що використовуються під час стримування масових заворушень у двох випадках: в конфліктах, де США не приймає участі, але в яких вони здійснюють миротворчу місію, а також у місцях дислокації військ Сполучених Штатів, але тільки з дозволу держави-місцеперебування. Кожна держава зобов'язалась протягом 10 років знищити свої запаси хімічної зброї й виробничі потужності, які здатні виробляти більше однієї тони хімічної зброї в рік. Для виконання договору була створена нова міжнародна організація – Організація по забороні хімічної зброї зі штаб-квартирою в Гаазі. В її функції входить, зокрема, нагляд за виконанням договору і розслідування всіх заяв про порушення тих держав, що приєдналися. Генеральному секретарю ООН надано, відповідно до резолюції ООН, право проводити розслідування будь-яких заяв про порушення з боку держав, що не приєдналися до договору [4].

Список використаних джерел:

1. Женевський протокол - http://www.memo.ru/prawo/hum/zhen1925.htm
2. Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.04.1972 - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_054
3. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 13.01.1993 - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_182.
4. Статут ООН - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_032

УДК 347.211(075)

Федчун А.М., студент 4 курсу
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Настіна О.І.
Білоцерківський національний аграрний університет
fedchunadnriy@gmail.com

ЗАХИСТ ПРАВ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Поняття « Право на охорону здоров'я» виникло у середині XIX ст., коли видатний діяч у сфері медицини Р.Вірхов у 1848 р. сформулював тезу про те, що кожен німець має право на охорону свого здоров'я. Охорона здоров'я - система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і

розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

У сучасні Україні кожен громадянин має право на охорону здоровся, медичну допомогу та медичне страхування, відповідно до статті 49 Конституції України, якою зазначено, що охорона здоровся забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Для забезпечення охорони здоров'я мають вплив інші статті Основного закону України, зокрема – право громадян на належні, безпечні та здорові умови праці (стаття 43), на відпочинок (стаття 45), на соціальний захист (стаття 46), на достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї, тощо.

На відміну від Конституції України, у конституціях таких держав як Австрія, Німеччина, Ліхтенштейн, право громадян на охорону здоров'я відсуне, але деякими їх статтями передбачено здійснення державою законодавчих або виконавчих функціях щодо організації охорони здоровся та діяльності їх закладів. Так, в Австрії виконавча діяльність з питань охорони здоров'я перебуває в повному віданні Федерації. У конституціях Болгарії та Хорватії визначено право кожного на медичне страхування, зокрема в Болгарії, це страхування дає доступ до безоплатної медичної допомоги та медичного обслуговування.

У конституціях Польщі, Словаччини, Словенії, Румунії, Естонії, Сербії та Чорногорії гарантовано право на безоплатне медичне обслуговування та медичну допомогу у державних закладах охорони здоров'я за рахунок публічних коштів, за винятком того, що у Чехії, право на безоплатне медичне обслуговування передбачено на основі суспільного страхування, у Словаччині – на основі медичного страхування, а в Сербії – на основі участі в обов'язкових страхових схемах.

На високому рівні право громадян на охорону здоров'я в Конституції Європейського союзу, яка набере чинність після схвалення її на наднаціональних референдумах усіма державами-учасницями. У статтях II-95 «Медична допомога» та статті III-278 «Громадське здоров'я» зазначеного, що кожен має право доступу до профілактичного медичного обслуговування та право на медичне лікування відповідно до умов, встановлених національними законами і практикою, для громадян Європейського союзу. Рівень захисту здоров'я людини має забезпечуватися діяльністю, спрямованою на поліпшення громадського здоров'я, профілактику хвороб, усунення джерел небезпеки для фізичного і психічного здоров'я кожного.

Система охорони здоров'я у Великобританії заснована на трьох принципах:

1. Національна служба охорони здоров'я (НСЗ). Здоров'я нації є турбота НСЗ, послуги якої доступні будь-якій людині, що живе у Великобританії і має її громадянство або статус постійного жителя.

2. Соціальні служби при місцевих органах влади, що забезпечують на місцях турботу про людей похилого віку, інвалідів, людей з розумовими розладами, а також про сім'ї з дітьми.

3. Соціальне забезпечення - система, покликана, по-перше, підтримувати базовий стандарт життя для людей, які позбулися або не можуть знайти роботу, а по-друге, - забезпечувати фінансову допомогу сім'ям та інвалідам.

Всі ці організації мають відкритий бюджет, а їх діяльність відноситься до числа головних пріоритетів британського уряду; на їх утримання йде близько половини всіх урядових витрат. У своїй роботі вони спираються на величезну безліч різних благодійних організацій і індивідуальних опікунів, що взяли на себе турботу про членів своєї сім'ї або друзів.

Система охорони здоров'я США представлена незалежними службами на трьох основних рівнях, це сімейна медицина, госпітальна допомога і суспільна охорона здоров'я. Медичні послуги в США надаються приватними особами та юридичними установами. Різні комерційні, благодійні та державні організації пропонують пацієнтам як амбулаторні, так і стаціонарні послуги.

Отже, на досвіді зарубіжних країн, запозичивши їх практику врегулювання та реалізації права на охорону здоров’я, можна покращити систему охорони здоров’я України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – ст.. 141.

2. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект) Європейський Союз; Договір, Проект, Конституція [...] від 18.07.2003 № 2003/С169/01

3. Солдатенко О. В. Правове регулювання видатків на охорону здоров’я в Україні та державах Центральної Європи : [монографія] / Солдатенко О. В. – К. : Алерта, 2010. – 278 с

4. Юркін Г. Німеччина - країна з розвиненою системою медичного страхування // Лікар. - 2000. - № 11. - С.34-35

5. Семенов В.Ю., Куртюкова М.І., Дмитрієва Н.В. Реформа охорони здоров'я Великобританії .- 1991.- №12.- С.19-23

6. Вартанян Ф., Рожецкая С., Чачава Н. Реформи охорони здоров'я в Європейських країнах // лікар.- 2001.- №4.- С.45-46

УДК 342.553

Федоренко В.Л. д.ю.н., професор Заслужений юрист України
Національна академія державного управління при Президентові України

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА СЛУЖБУ В ОРГНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТУ

ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (реєстр. №2489)

Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» (реєстр. №2489) (далі – Закон), прийнятий 23 квітня 2015 р. Верховною Радою України у першому читанні, як засвідчує його преамбула: «визначає принципи, правові та організаційні засади служби в органах місцевого самоврядування, умови та порядок реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування» [3]. Цей Закон був розроблений Національним агентством України з питань державної служби одночасно з Законом України «Про державну службу», який був прийнятий парламентом 10 грудня 2015 р. і має набути чинність із 1 травня 2016 р. Тому, його прийняття до травня 2016 р. є не лише бажаною, а необхідною умовою уникнення колізій при вступу в дію Закону України «Про державну службу».

При підготовці цього Закону до другого читання Робоча група, створена на базі Комітету Верховної Ради з питань державного будівництва, регіональної політики і місцевого самоврядування, на своєму засіданні 15 лютого 2016 р. розділилась в поглядах щодо предмету його правового регулювання.

Перша група експертів вбачає за доцільне збереження підходу, закладеного в частині четвертій ст. 1 Закону, який передбачає, що предметом його регулювання є служба в органах місцевого самоврядування на а) виборних і б) адміністративних посадах. При цьому, Закон відносить виборні посади в органах місцевого самоврядування («посади сільського, селищного, міського голови, голови, першого заступника та заступника голови обласної ради, голови та заступника голови районної, районної у місті, Севастопольської міської ради, заступника міського голови - секретаря Київської міської ради, секретаря сільської, селищної, міської ради, голови постійної комісії з питань бюджету обласної, Київської та Севастопольської міської ради (у разі, коли він працює у відповідній раді на постійній основі); заступника сільського, селищного, міського голови») до категорії «А».

Друга група експертів вбачає, що віднесення виборних посад в органах місцевого самоврядування до предмету регулювання відповідного Закону методологічно хибним.

На користь позиції другої групи експертів свідчать наступні аргументи:

- за своєю сутністю, виборна посада в органах місцевого самоврядування є результатом реалізації конституційного права громадян бути обраним (ч. 1 ст. 38, ст. 141 Конституції), а адміністративна посада – права на рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 38 Конституції) [2]. Відповідно, перші з них – є виборними посадами, а другі – призначуваними;

- за змістом, в основу конституційно-правового статусу виборних посад в органах місцевого самоврядування покладено представницький мандат, який наділяє відповідних посадовців публічно-владними повноваженнями політичного характеру. Натомість адміністративні посади в органах місцевого самоврядування наділяють їх носіїв адміністративно-правовим

статусом і владно-розпорядчими функціями і повноваженнями не політичного характеру. Винятком є посада старости в об'єднаних територіальних громадах, статус яких має комбінований характер;

- публічна служба за визначенням є спеціальним видом професійної діяльності, якій властивий спеціальний адміністративний режим (ієрархічність і супідрядність посад, службова кар'єра, службова дисципліна тощо). Натомість, на виборних посадових осіб в органах місцевого самоврядування такий адміністративний режим не поширюється, або поширюється фрагментарно;

- припинення перебування на виборних і адміністративних посадах в органах місцевого самоврядування різниться за підставами, змістом і процедурою. Для виборних посад в органах місцевого самоврядування – це конституційно-правова відповідальність (відкликання депутата місцевої ради, висловлення недовіри виборній посадовій особі тощо), а для адміністративних посад – адміністративно-правова, зокрема, дисциплінарна відповідальність тощо.

Таким чином, правовий статус виборних і адміністративних посад місцевого самоврядування різняться за сутністю, змістом, правовим режимом реалізації та підставами для припинення. Тому, предметом правового регулювання Закону, на нашу думку, є саме: реалізації громадянами України права на рівний доступ до служби на адміністративних посадах в органах місцевого самоврядування.

Натомість, унормування питань про правовий статус, порядок обрання та припинення повноважень, функції та повноваження, гарантії діяльності виборних посадових осіб в органах місцевого самоврядування є предметом регулювання законів України «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві вибори», «Про статус депутатів місцевих рад» і ін.

На уже згаданому засіданні Робочої групи, а також на робочій нараді у Мінрегіонбуді, експертами також обґрунтовувалася думка щодо визначення предмету Закону як «служби місцевого самоврядування» або «муніципальної служби».

На наше переконання, обидві названі категорії не вирішують, а лише ускладнюють проблему урегулювання реалізації права громадян на службу в органах місцевого самоврядування, оскільки суперечать Конституції України. Адже, частина друга ст. 38 Основного Закону однозначно встановлює, що: «Громадяни користуються рівним правом доступу … до служби в органах місцевого самоврядування» [3].

До того ж, категорія «муніципальне право» не лише відсутня в Конституції та Законі України «Про місцеве самоврядування» та інших законах України, а й зберігає дискусійний характер у правовій науці.

Так, правовий вимір місцевого самоврядування традиційно отримав своє втілення в назві «муніципальне право». На сьогодні категорії «основи місцевого самоврядування» та «муніципальне право» застосовуються науковцями і експертами як споріднені, а іноді – як тотожні.

Разом із тим, для конституційної правотворчої (насамперед законотворчої) та правозастосовної діяльності зберігає свою традиційність категорія «місцеве самоврядування». Саме таку назву має розділ XI Конституції України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», інші акти чинного законодавства в цій сфері. Усталеними суб'єктами конституційних правовідносин залишаються й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи. В адміністративному праві – це категорія «служба в органах місцевого самоврядування».

Термін «муніципалітет» уперше почав застосовуватися в IV ст. до н. е. у Давньому Римі, де прикметник «муніципальний» використовувався щодо громад, які раніше були самостійними, але потрапляли під владу Риму та обтяжувалися різними повинностями (*munera*) на користь метрополії. Такі громади називалися municipia.

Внутрішня автономія municipia суттєво обмежувалася, а для управління ними Рим надсилав префектів. З часом, у 45 р. до н. е., був прийнятий муніципальний закон – закон Юлія Цезаря про муніципії (*Lex Julia municipalis*), який уніфікував правила міського устрою та суттєво розширив автономію органів самоврядування муніципій [4, с. 267]. Утім свого сучасного значення термін «муніципальний» («муніципальна влада», «муніципальне право») отримав після утвердження й розвитку теорії та практики місцевого самоврядування.

Ідеї ж та доктрина місцевого самоврядування сягають своїми витоками Магдебурзького права (*Magdeburger Weichbildrecht*) та практики самоврядування в державах Європи (Литві, Польщі, Прусії, Сілезії, Чехії, Угорщини, швейцарських кантонів) у XII–XVI ст. та ідей народоправства, сформульованих мислителями доби Відродження та Реформації. Зокрема, відомий французький філософ Ж.-Ж. Руссо у роботі «Проект конституції для Корсики» так обґрунтував теорію *Terra di commune* («спільної землі»): «… міста та їх мешканці, так само як феоди та їхні власники, не мають зберігати жодних особливих привілеїв. Усі на острові (Корсика) повинні мати однакові права, нести однакові повинності, а острів має перетворитися цілком і повністю на те, що іменують місцевою владою: *Terra di commune*» [1, с. 76].

Із середини XIX століття місцеве управління, за ініціативи прусського юриста Рудольфа Гнейста, стало йменуватися «місцевим самоврядуванням». За свідченням К. Шмітта, Р. Гнейст у своїй відомій праці «*Self-government, Kommunalverfassung und Verwaltungsgericht in England*» (1871) протиставляв місцеве самоврядування як діяльність на громадських засадах діяльності професійних чиновників, і вважав наявність місцевого самоврядування важливою передумовою правової держави [5, с. 119].

Після закріплення в конституціях кінця XIX – поч. XX ст. термін «місцеве самоврядування» отримав поширення не лише в юридичній науці, а й у конституційній правотворчій і правозастосовній практиці держав Європи і Америки.

Поряд із терміном «місцеве самоврядування» в різних державах світу, включно з Україною, використовуються й інші споріднені терміни – «муніципальне управління», «місцева автономія», «комунальне управління» тощо. У більшості випадків ці терміни за своїм змістом є ототожнення чи інтерпретаціями терміну «місцеве самоврядування». Але одночасне застосування споріднених, хоча й не тотожних категорій матиме своїм наслідком ускладнення правотворчої та правозастосовної діяльності.

У силу вище зазначеного, вбачається недоцільним запровадження в чинне законодавство категорії «муніципальна служба», яке призведе до термінологічної плутанини і невизначеності в сфері регулювання служби в органах місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: Монографія / Відп. ред. М. О. Баймуратов. – К.: Юридична думка, 2010. – 656 с.

2. Конституція України : прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Про службу в органах місцевого самоврядування : Проект Закону України (реєстр. №2489)

4. Руссо Ж.-Ж. Трактаты / Ж.-Ж. Руссо; изд. подгот. В. С. Алексеев-Попов, Ю. М. Лотман, В. А. Полторацкий, Л. Д. Хаютин. – М. : Изд-во "Наука", 1969. – 703 с.

5. Шмитт К. Государство и политическая форма : пер. с нем. ; сост. В.В. Анашвили, О.В. Кильдюшов / К. Шмитт. - М. : Изд. дом. Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 272 с.

УДК 341

Шевченко О. А. студент 3 курсу
Білоцерківський Національний аграрний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, Сокиринська О.А.
Alex_shevchenko_2014@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОТИ МІСІЇ ОБСЄ В УКРАЇНІ

ОБСЄ, яка об'єднує 57 держав-учасників з Північної Америки, Європи і Азії - це найбільша в світі регіональна організація, що займається питаннями безпеки. Вона працює задля стабільності, миру і демократії на просторі з населенням більше одного мільярда людей, налагоджує політичний діалог з питань загальних цінностей і веде практичну роботу, спрямовану на те, щоб зробити наш світ кращим.

ОБСЄ – Організація з безпеки і співпраці в Європі, служить форумом для політичного діалогу з широкого кола питань безпеки і платформою для спільної діяльності щодо поліпшення життя людей і їх спільнот. Завдяки своєму всеосяжного підходу до безпеки, що охоплює військово-політичне,

економіко-екологічне й людське вимірювання, і все охватного членства, ОБСЄ сприяє подолання розбіжностей формуванню довіри між державами на основі співпраці в таких галузях, як запобігання конфліктів, регулювання криз і постконфліктного відновлення. За допомогою своїх інститутів, експертних підрозділів і мережі польових операцій ОБСЄ займається питаннями, що впливають на нашу загальну безпеку[1].

Найбільша частина персоналу і ресурсів ОБСЄ задіяні в польових операціях ОБСЄ в Південно-Східній Європі,Східній Європі, на південному Кавказі і в Центральній Азії. Польові операції створюються на запрошення відповідних приймаючих країн, а їх мандати затверджуються державами-учасниками на основі консенсусу. Вони надають підтримку приймаючим їх країнам в підвищенні потенціалу шляхом проведення проектів, що відповідають потребам й приймаючої країни. Організація також веде діяльність по врегулювання затяжних конфліктів в регіоні в рамках узгоджених форматів. Діючи в сукупності, різні структури ОБСЄ надають допомогу державам-учасницям в зміцненні довіри і формуванні вільного, демократичного,загального і неподільного євроатлантичного та євразійського співтовариства. У військовій галузі ОБСЄ прагне до підвищення відкритості, прозорості та співробітництва, і створила найсучасніший в світі режим контролю над озброєннями і заходів зміцнення довіри. Напрями роботи включають в себе реформування сектора безпеки і безпечного зберігання та утилізації легкої і стрілецької зброї, а також звичайних боєприпасів. Економіко-екологічні питання є одним з ключових факторів забезпечення безпеки. ОБСЄ сприяє шляхом просування таких тем, як боротьба з корупцією, обізнаність про екологічні проблеми, використання природних ресурсів та раціональне управління екологічними відходами. Права людини і основні свободи є основою стабільних товариств. ОБСЄ допомагає своїм державам-учасникам у формуванні демократичних інститутів; проведенні справедливих і прозорих демократичних виборів; просуванні принципів гендерної рівності; забезпеченні поваги прав людини; свободи ЗМІ; прав національних меншин й верховенства закону, а також сприяє просуванню толерантності та не дискримінації. У більш широкому сенсі ОБСЄ протидіє викликам безпеки, що несуть транснаціональний характер, таким, як зміна клімату, тероризм, радикалізація і насильницький екстремізм, організована злочинність, кіберзлочинність і незаконний обіг наркотиків і зброї, а також торгівля людьми. ОБСЄ сприяє зміцненню зв'язків і співпраці між державами, формування партнерства між приватним і державним секторами, а також співпраці з громадянським суспільством. ОБСЄ тісно працює з іншими міжнародними і регіональними організаціями та співпрацює з країнами-партнерами в Середземномор'ї та Азії.

На даний час в Україні працює спеціальна моніторингова місія ОБСЄ. Україна має офіси в 10 найбільших містах, в тому числі в Києві, Донецьку, Луганську, Південній і Західній Україні, а також три підрозділи СММ в Сєвєродонецьку, Краматорську та Маріуполі. В той час як основними завданнями Місії є проведення моніторингу та підготовка звітів про ситуації

в країні, а також про реалізацію "Комплексу заходів з виконання Мінських угод" і порушеннях режиму припинення вогню, мандат також уповноважує Місію «Сприяти налагодженню діалогу на місцях для зниження напруженості і нормалізації ситуації». Окрім цього місії спостерігачів на даний час є ще у пропускних містах, Глухово і Донецьк де вони звітують про конвой фур з провізією яка йде з Росії до Донецької та Луганської області.[2]

Також треба додати, що спостерігачі ОБСЄ вважають, що виборча кампанія в Україні проходила недостатньо прозоро, а останні вибори є "кроком назад" у порівнянні з попередніми. Про це йдеться в звіті міжнародної місії спостерігачів ОБСЄ, - "28 жовтня парламентські вибори характеризувалися недостатнім рівнем змагальності, причинами чого в основному стало зловживання адмінресурсом, недостатня прозорість кампанії і фінансування партій, а також незбалансованість у медіа середовищі", - сказано в документі [3]. Спеціальний координатор місії ОБСЄ Вальбурга Габсбург Дуглас зазначила, що їй сумно повідомити про те, що ці вибори свідчать про згортання демократії в Україні.

Також ОБСЕ допомагає Україні вести переговори з приводу повернення захоплених у полон українців, а саме обмін їх на громадян ДНР і ЛНР. Одним із найскандальніших прикладів є намагання визволення Надії Савченко [4]. Місія надає допомогу містам Донецької та Луганської області, а саме налагоджує інфраструктуру цих регіонів. Наприклад, ОБСЄ досягла успіху в процесі відновлення доступу до водопровідної води в Донецькій області припинивши обстріл території де проходила водомагістраль.

Але не зважаючи на всі ці справи і за того, що більша частина спостерігачів від України, у зоні АТО та частинах земель Донецької та Луганської областей не схвально відзиваються про спостерігачів, а також погані відгуки й від місцевих жителів. Цей факт підтверджує і те, що один із головних спостерігачів Сильвия Л. Шер Хан яка проводить місії у Донецькій та Луганській областях майже весь час знаходиться у Харкові і таким чином не може контролювати своїх підопічних. Також фактор не довіри може викликати «втома» місцевого населення від самого конфлікту, який призводить не тільки до значних руйнівних процесів, але й до суттєвих психологічних проблем в регіоні. [5, 6]

Список використаних джерел:

1. Статут організації в Україні http://vienna.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/osce/about

2. Інформаційний портал новин України http://lb.ua/tags/835_obse.html

3. Офіційний сайт місій спостерігачів Україні http://www.osce.org/ru/ukraine-smm

4. Новини місії ОБСЄ в Україні на основі інформації про вибори станом на 28 жовтня 2015року http://www.osce.org/ru/ukraine-smm/195991

5. Інформаційний портал новин України http://korrespondent.net/

6.Інформаційний вісник міста Краматорськ http://www.kramatorsk.info/talk/index.php?topic=41149.0

Адміністративне право і процес. Судоустрій. Прокуратура та адвокатура

УДК 342.9:37.048.4(477)
Будник Ю. А., *аспірант кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності*
Університет державної фіскальної служби України
Estrella2404@yandex.ru

СУЧАСНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Проблема професійної орієнтації в умовах розвитку в суспільстві ринкових відносин є по суті новою, мало дослідженою проблемою. Її цілі та завдання успішно реалізуються повною мірою тоді, коли сама професійна орієнтація може спиратися на розвинену теорію і методологію. І це не випадково: адже в теорії та методології переломлюються і перевіряються поняття, ідеї, погляди, уявлення, форми, методи і принципи, які дозволяють підвищити ефективність практичної роботи. Одним із завдань освіти є професійне орієнтування на усвідомлений вибір професії, що знайшло відображення в таких нормативно-правових актах: Конституції України, Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Національній програмі «Діти України» та ін. Система поглядів професійної орієнтації, що базується на особистісно орієнтованому підході, вимагає в процесі виховання учнів дієвого використання нових форм і методів, спрямованих на формування самостійного вибору ними професії в залежності від індивідуальних особливостей. У зв’язку з цим виникають нові потреби в сучасному змісті і технології профорієнтаційної роботи з використанням сучасних форм і методів.

Разом з тим значні дослідження форм і методів професійної орієнтації не вичерпують всіх аспектів цієї області. Не до кінця залишається дослідженим, а значить, потребує подальшого розгляду питання про використання нових результативних форм і методів, спрямованих на формування самостійного вибору професії учнями старших класів в залежності від їх індивідуальних особливостей.

Для кожної людини дуже важливо знайти область професійної діяльності, яка в повній мірі відповідала б її інтересам, схильностям і здібностям. Н. Крупська справедливо помітила, що «правильний вибір професії забезпечує найбільш доцільне використання сил кожного» [1, с. 107]. Перед випускниками шкіл України стоїть завдання – не загубитися у

самостійному житті, знайти ту нішу, яка дасть можливість кожному члену суспільства проявити себе, стати максимально корисним для цього суспільства.

Проведений аналіз наукової літератури вказує на існування ряду класифікацій форм і методів профорієнтації. Так, Н. Захаров виділяє три групи профорієнтаційної роботи, дві з яких відносяться до форм, а третя до методів [2]:

1. Основні, ознайомчі: зустрічі з фахівцями, перегляд і обговорення телевізійних передач, виставки передового досвіду, екскурсії на підприємства і в навчальні заклади, інформаційні уроки (теоретичні та практичні питання підготовки до майбутньої професії), уроки в навчальних майстернях з повідомленням певних відомостей профорієнтаційного характеру, демонстрація практичних умінь;

2. Активізуюча діяльність учнів з профорієнтації: індивідуальні завдання для поглиблення знань з урахуванням інтересів; конкурси для виявлення схильностей; вечори техніки, книги з різних дисциплін; тижні мистецтва, техніки; клуб майбутніх фахівців; гуртки технічної творчості; молодіжні об’єднання; шкільні трудові об’єднання. При цьому використовуються методи: бесіда, розповідь, пояснення, диспут, гра, твір, звіт про захід та інші;

3. Методи вивчення особистості: бесіда (ознайомлення з професіями, виявлення мотивів і причин, що ускладнюють вибір); анкетування; спостереження; аналіз результатів діяльності (щоденник, шкільний журнал успішності, твір, зошит з висловлюваннями, особиста справа, медичне обстеження); метод експертів (узагальнення висловлювань друзів, вчителів, батьків); метод узагальнення незалежних характеристик (рекомендації батьків, знайомих за вибором); педагогічний експеримент.

Е. Павлютенков вказує на три форми роботи з профорієнтації за кількістю охоплення учнів: масову, групову та індивідуальну [3, с. 61]. За ступенем інформації він виділяє наступні групи форм і методів: а) словесні (конференція, розповідь, бесіда, лекція про професії, робота з книжками, довідковою літературою); б) візуальні (демонстрація відео- і кінофільмів, інших засобів наочності, спостереження за виробничими процесами і працею дорослих, використання таблиць, схем, стендів тощо); в) практичні (виконання школярами певної роботи в майстернях, на пришкільній ділянці) [4, с. 699].

Б. Волков визначає масову та індивідуальну форми профорієнтаційної роботи як основні, за допомогою яких можна ефективно вирішувати питання професійної орієнтації учнів [5, с. 77]. До масових форм вчений відносить вечори, зустрічі з представниками професій, конференції, диспути (Ким і яким бути? У чому сенс життя? Покликання в житті), виставки, конкурси (на вміння виконувати роботу, на дотримання техніки безпеки, на знання професії), рольові ігри, олімпіади, екскурсії. До індивідуальних – написання рефератів про професії (значення професій в структурі суспільства, вимоги до особистості працівника); складання кросвордів про професії; індивідуальні завдання (з планування діяльності, з розробки технології

виготовлення деталей, по розкриттю законів науки, що лежать в основі трудових операцій); колекціонування; підготовка та виступ з доповіддю; домашні завдання (на ознайомлення з професією, на самопізнання).

В. Симоненко до основних форм профорієнтаційної роботи відносить ті форми, які сприяють здійсненню професійної освіти і професійного виховання [2, с. 28]: урок в навчальних майстернях; профінформаційний урок; екскурсії на підприємства і в професійні навчальні заклади; виставки передового досвіду; зустрічі з фахівцями і передовиками виробництва; участь у днях відкритих дверей в професійних навчальних закладах; тематичні, літературно-мистецькі вечори, усні журнали. При цьому дослідник зазначає, що ці форми роботи залежать від кількості учнів, охоплених ними, і ділить їх на колективні та індивідуальні, а колективні, в свою чергу, поділяє на групові та ланкові.

Л. Гуцан виділяє загальні та специфічні форми профорієнтаційної роботи. «До загальних форм належать: індивідуальні, групові, колективні, класні і позакласні, шкільні і позашкільні. Специфічні форми профорієнтаційної роботи поділяються: за тривалістю (разові, короткострокові, середньотривалі, довготривалі), у напрямку допомоги (учні, батьки), за характером допомоги (інформаційні, діагностичні, що формують, коригувальні)» [6, с. 126].

На особливу увагу заслуговують нові форми і методи профорієнтаційної роботи з використанням комп’ютерних технологій. Так, Б. Федоришин розробив методику комп’ютерного тестування оцінки комунікативних і організаторських схильностей (КОС). Дана методика дозволяє охопити велику кількість учнівської молоді та відповісти на питання: яка оцінка потенційних можливостей особистості, її здібностей на початковому етапі. Сьогодні підвищеним попитом користується інструментальна система комп’ютеризованого тестування TESTER, яка призначена для проведення комп’ютерного опитування або тестування; виконання функцій автоматизованого банку інформації; інтерпретації наявних в системі даних в різних формах; статистичної обробки наявних в системі даних; автоматизованого створення комп’ютерних варіантів різних тестів без допомоги програміста.

За допомогою цієї системи можливе створення опитувальників, в тому числі графічних (психологічних тестів; тестів, призначених для перевірки знань; анкет); коштів допомоги психологам для обробки проектних тестів; методик, що використовують анімацію, наприклад, для отримання характеристик різних реакцій. Треба відзначити, що для виконання будь-яких видів робіт користувач системи TESTER може не мати спеціальної освіти в комп’ютерній області. До основного списку системи включені 120 психологічних тестів, таких як: диференційно-діагностичний опитувальник Є. Климова, діагностична система «Покликання» І. Павлова, особистісний опитувальник Айзенка, тест Д. Голланда, карта інтересів (модифікація методики А. Голомштока) та інші.

Таким чином, Б. Волков, Л. Гуцан, Н. Захаров, Є. Павлютенков, В. Симоненко, Б. Федоришин класифікують форми профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в залежності від кількості охоплення ними учнів.

Аналіз форм і методів профорієнтаційної роботи зі старшокласниками дозволяє стверджувати, що в освітніх закладах (школах) професійна орієнтація являє собою систему пропагандистських, інформаційних, виховних та розвиваючих методів, спрямованих на формування ставлення до професії, готовності до вибору навчального закладу і самовдосконалення в сфері обраної професії. Так, для здійснення профорієнтаційної роботи в школах застосовуються найбільш поширені форми: анкетування, бесіди, зустрічі з представниками різних професій, перегляди спеціальних фільмів, робота з профорієнтаційною літературою, екскурсії на підприємства, проходження виробничої практики, проведення інформаційної та психодіагностичної роботи. Необхідно відзначити, що ці форми носять як масовий, груповий, так і індивідуальний характер, а за ступенем інформації є словесними, візуальними, практичними. Сьогодні особливої уваги заслуговують нові форми і методи профорієнтаційної роботи з використанням комп'ютерних технологій.

Спільну діяльність педагогічного колективу зі старшокласниками визначають методи професійної орієнтації, які забезпечують підготовку школярів до усвідомленого вибору професії. До основних методів належать: інформаційно-довідкові, просвітницькі, методи професійної психодіагностики, морально-емоційної підтримки, надання допомоги в конкретному виборі і прийнятті рішення. Застосовуючи ту чи іншу групу методів, потрібно враховувати кожну конкретну ситуацію в забезпеченні ступеня підготовки учнів старшої школи до професійного вибору.

Отже, підсумовуючи вище вказане зазначимо, що ефективність і результативність проведення профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в значній мірі залежить від різноманітних форм і методів роботи, а вміле їх використання всіма учасниками профорієнтаційного процесу сприяє забезпеченню підготовки учнів до вибору професії. Перспектива подальших досліджень полягає в розробці методичних рекомендацій щодо вдосконалення форм і методів профорієнтаційної роботи з урахуванням наявного досвіду. Такі методичні рекомендації можуть бути використані класними керівниками, шкільними практичними психологами, соціальними педагогами, працівниками позашкільних установ, викладачами вузів при роботі з проблеми професійного самовизначення старшокласників.

Список використаних джерел:

1. Крупская Н. К. О политехническом образовании, трудовом воспитании и обучении / Н. К. Крупская. – М.: Просвещение, 1982. – 96 с.

2. Захаров Н. Н. Профессиональная ориентация школьников / Н. Н. Захаров, В. Д. Симоненко. – М.: Просвещение, 1989. – 192 с.

3. Павлютенков Е. М. Профессиональная ориентация учащихся / Е. М. Павлютенков. – Киев: Рад. шк., 1983. – 153 с.

4. Павлютенков Е. М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе / Е. М. Павлютенков. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1990. – 176 с.

5. Волков Б. С. Основы профессиональной ориентации: учеб. пособие для вузов / Б. С. Волков. – М.: Академ. проект, 2007. – 333 с.

6. Гуцан Л. Профорієнтаційна робота зі старшокласниками: проблеми та перспективи / Л. Гуцан // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – № 4.– С. 121–127.

УДК 342.951
Кравцова К.М., к.ю.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
katya_kr@bigmir.net

МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ПЕСТИЦИДІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Важливе значення у розумінні сутності адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України, відіграють методи такого регулювання.

Метод правового регулювання визначається предметом правового регулювання, об'єктом суспільних відносин, їхнім характером, складом учасників суспільних відносин, їх правовим статусом, особливостями встановлення і застосування санкцій, тощо. Метод правового регулювання – це спосіб встановлення і застосування норм права, це прийом, спосіб впливу норм права на суспільні відносини [1, с. 16].

Адміністративно-правовий метод – це сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовують органи управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини [2, с. 9].

Методи застосовуються на законах і принципах діяльності суб'єкта і об'єкта управління. Тому вони покликані забезпечити такий склад і зміст прийомів, операцій і процедур під час здійснення управлінської діяльності, такий порядок взаємодії людей, який з одного боку, забезпечив би професійне, організаційно-технічне обґрунтування рішення, а з іншого – максимально врахував би інтереси людей та організацій, яких воно торкається, які будуть його реалізовувати [3, с. 92].

В науці адміністративного права існують різні підходи до класифікації адміністративно-правових методів.Найбільш поширеною в науці адміністративного права є поділ загальних методів на переконання, заохочення, примус.

Адміністративному праву притаманні як загальні методи правового регулювання: імперативний і диспозитивний, які реалізуються шляхом: а) використання приписів; б) встановлення заборон; в) надання дозволів; так і спеціальні, притаманні тільки цій галузі: субординації, координації, реординації, адміністративного договору, реєстрації, стимулювання,

інвестицій та ін. [4, с. 13]. З таким підходом важко погодитися, адже не слід ототожнювати методи та форми адміністративно-правого регулювання. Саме адміністративний договір та реєстрація, інвестиції на нашу думку є формами адміністративно-правого регулювання. Отже, слід констатувати наявність сутнісних відмінностей у баченнях вчених щодо класифікації цих методів та їх назв.

На основі аналізу праць провідних вчених можна зробити висновок, що системою методів адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України є сукупність загально-правових методів таких як імперативний (встановлення зобов'язуючих приписів, встановлення заборон та надання дозволів) та диспозитивний (надання рекомендацій), заохочення, переконання так і спеціальних, реординації.

Спочатку охарактеризуємо метод примусу в адміністративно-правовому регулюванні цих відносин. Метод примусу можна віднести до імперативного методу, оскільки до його змісту входить заборона певних дій. Зокрема, відповідно до норм земельного права господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і ґрунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється [5,с.175]. Забруднені небезпечними речовинами земельні ділянки використовуються з встановленими обмеженнями, з обов'язковим дотриманням вимог щодо запобігання їх небезпечному впливу на здоров'я і добробут людини, природні ресурси та довкілля.

При адміністративно-правовому регулюванні у сфері обігу пестицидів методи примусу реалізуються через інститут юридичної відповідальності: дисциплінарної, адміністративної, цивільної, кримінальної.

Метод переконання можна охарактеризувати з точки зору існування потреби роз'яснення уповноважених суб'єктами положень нормативно-правових актів держави, доцільності їх прийняття та необхідності дотримання саме таких правил поведінки усіма учасниками суспільних відносин у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві України. Метод переконання формує правову культуру та правову свідомість та загалом правому поведінку фізичних осіб, а також запобігає вчиненню правопорушень. Звичайно метод переконання має взаємодіяти з методом примусу, оскільки усвідомлення особою негативних наслідків в результаті скоєного правопорушення є запорукою переконання в необхідності правової поведінки особи.

Метод заохочення як засіб впливу полягає у тому, щоб через свідомість направляти волю людей на вчинення корисних справ, реалізацію потрібної поведінки у певних правовідносинах. Заохочення, яке пов'язане з оцінкою вже зроблених діянь, є складовою частиною державного контролю, тобто дотримання вимог законодавства у сфері обігу пестицидів є підставою не застосування контролюючими органами санкцій.

Слушною є також думка С.І. Бугери про те, що при державному регулюванню сільського господарства застосовується також метод рекомендацій. Він полягає в тому, що державні органи пропонують той чи

інший варіант рішення, а господарства самі визначають його прийнятність. Рекомендації, на відміну від обов'язкових розпоряджень, виконуються на принципово нових засадах внаслідок своєї авторитетності й наукової обґрунтованості. Особливість рекомендаційної норми полягає в тому, що вона не має обов'язкового характеру. Рекомендації, навіть якщо вони викладені у формі юридичного акта, містять положення, виконання яких юридичними санкціями не забезпечується. Тому їх не можна вважати правовими настановами; вони позбавлені обов'язкового виконання. Рекомендаційна норма визначає напрями вирішення того чи іншого питання. Якщо її прийнято, вона набуває ознак внутрішньогосподарської і стає регулюючою для даного господарства [6, с. 34].

Проведений аналіз теоретичних положень з приводу методів адміністративно-правового регулювання у сфері обігу пестицидів дає підстави для висновку, що в переважній більшості застосовуються методи примусу та переконання, метод заохочення не є широко застосованим до цих відносин.

До спеціального методу адміністративно-правового регулювання у сфері обігу пестицидів слід віднеси реординацію.

Сутністю нового методу реординації є те, що: а) з одного боку, громадянам як підвладним об'єктам надаються права вимагати від суб'єктів виконавчої влади належної поведінки щодо реалізації прав і свобод громадян, б) з іншого — на зазначених суб'єктів законом покладаються чіткі обов'язки щодо неухильного виконання вищезгаданих вимог з боку громадян. Громадянин стає в певному сенсі рівноцінною стороною у стосунках з державою. Забезпечення подібної рівноцінності повинно становити одну з найважливіших характеристик адміністративно-правового регулювання, що тісно пов'язана із застосуванням диспозитивного методу [7]. Так, громадяни України мають право вимагати від органів виконавчої влади надавати інформацію щодо безпечності пестицидів, їх наявності у сільськогосподарській продукції, а також застосування заходів усунення негативного впливу пестицидів на навколишнє природне середовище тощо.

Список використаних джерел:

1. Майданник О.О. Конституційне право України: навч. посіб. / О.О. Майданник. – К.: Алерта, 2001. – 380 с.

2. Алфьоров С.М. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб./ – К.: Центр уч. літ-ри, 2011. – 215 с.

3. Кісіль З. Р. Адміністративне право: навч. посіб. / З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль. – 3-тє вид. – К.: Алерта, ЦУЛ, 2001. – 696 с.

4. Ківалов С.В. Адміністративне право України: [навч.-метод. посіб.] / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Одеса: Юрид. літ., 2002. – 312 с.

5. Шеремет А.П. Земельне право України: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 632 с.

6. Бугера С.І. Організаційно-правові питання розвитку державного регулювання в галузі бджільництва України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Бугера Сергій Іванович. – К., 2007. – 219 с.

7. Авер`янов Б. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи [Електронний ресурс]. / Б. Авер'янов, О.Андрійко, В. Полюхович // Юридичний журнал. – 2004. - № 5.

УДК 349.42:001.89
Пахомова А.О., к.ю.н. доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
pakhomova_a@ukr.net

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

Аграрне виробництво є найбільш життєзабезпечуючою сферою народного господарства. Його стан і економічна ефективність функціонування мають вирішальний вплив на рівень продовольчого забезпечення та добробуту населення.

В сучасному світі наука є визначальною складовою розвитку економіки та якісного покращення життя громадян. У передових країнах світу стрімко зростає наукоємність продукції, збільшується кількість зайнятих у науково-технічній сфері та коштів на її фінансове і ресурсне забезпечення. Тенденції в Україні є протилежними.

Незважаючи на давні традиції та заслужену репутацію, система аграрної науки в Україні потребує вдосконалення, зокрема, через недостатній рівень інтеграції теоретичних і прикладних досліджень, також фактичну відсутність українських аграрних науковців на міжнародній науковій арені і зворотного зв'язку між науковими дослідженнями, аграрною освітою, консультативними послугами та реальними потребами фермерів і агробізнесу. У результаті у більшості випадків рівень розробок української аграрної науки відстає від аналогічних розробок в розвинутих країнах світу, а наукові дослідження мають незначне фінансування з державного бюджету за майже повної відсутності фінансування з боку бізнесу. Незважаючи на один з найбільших в Європі аграрний потенціал країни, науковці в Україні через мінімізацію витрат на службові відрядження недостатньо беруть участь у міжнародних наукових конференціях, через високу плату за публікацію рідко друкуються в провідних наукових журналах [1].

Недостатня матеріально-технічна оснащеність окремих наукових установ, недостатність фінансування досліджень та експериментального виробництва призводить до нераціонального фінансування науково-дослідних робіт, недосконалості формування державного замовлення на

наукову продукцію та системи її впровадження в агропромислове виробництво.

Сучасний стан економіки країни потребує створення нової системи інноваційного розвитку агропромислового сектору «аграрна освіта - аграрна наука - аграрне виробництво» і поглиблення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади у вирішенні питань функціонування і розвитку аграрної освіти та науки [2].

На даний час існує проблема підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів, фахівців з вищою освітою та впровадження вітчизняних наукових розробок в агропромисловому комплексі. Функціонування аграрної освіти та науки не повною мірою відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку виробництва та продовольчої безпеки держави.

За нинішнього стану справ назріває криза всередині наукової спільноти – низька мотивованість до праці, зниження соціальних гарантій – не стимулюють творчу продуктивну роботу вчених.

Все це вимагає покращення умов функціонування і розвитку аграрної науки задля створення нової системи інноваційного розвитку агропромислового комплексу та сільської місцевості. Результатом існуючих недоліків у розвитку аграрної науки є відсутня дієва система трансферу інновацій, розповсюдження сучасних технологій виробництва і переробки сільськогосподарської продукції та методів і способів організації і менеджменту в аграрному підприємництві, а також державного управління в агропромисловому комплексі [3].

Основними причинами погіршення стану аграрної науки є:

державне фінансування аграрної науки за залишковим принципом;

переважне спрямування науковими установами видатків з державного бюджету на соціальні виплати;

відсутність видатків розвитку на оновлення матеріально-технічної бази наукових установ;

недосконалість наявної мережі наукових установ системи аграрної науки;

низький рівень фінансування інноваційної діяльності та інноваційних підходів до наукової діяльності;

низький рівень мотивації, що не сприяє залученню висококваліфікованих кадрів та молоді до роботи в навчальних закладах та наукових установах;

слабка інкорпорація в світову систему знань;

невизначеність на державному рівні пріоритетних напрямів розвитку аграрної науки, що призводить до розпорошення фінансування науково-дослідних робіт;

недосконалість формування державного замовлення на наукову продукцію і відсутності ефективної системи впровадження наукових розробок в агропромислове виробництво;

відсутність системи оцінки прикладних досліджень;

невідповідність рівня матеріально-технічної бази ряду наукових установ потребам сучасного аграрного виробництва;

неефективна спільна діяльність в експериментальній базі НААН.

Розв'язання проблеми можливе за умови реформування аграрної науки на основі застосування інноваційно-орієнтованих моделей, що дасть змогу підвищити її якість, результативність і ефективність використання кадрового та наукового потенціалу галузі, забезпечити конкурентоспроможність агропромислового сектору національної економіки [1].

Реформування аграрної науки можливе за трьома варіантами:

перший – збереження неефективних підходів до системи управління та наявного рівня бюджетного фінансування аграрної науки, що не сприятиме розвитку науки та не задовольнить потребу агропромислового комплексу країни в наукових знаннях та нових технологіях;

другий – суттєве збільшення обсягів бюджетного фінансування фундаментальних досліджень, прикладних наукових і науково-технічних розробок, що не враховує фінансові можливості держави та не змінить підходів до управління та впровадження наукових розробок у виробництво;

третій – удосконалення системи управління аграрною наукою та підходів до формування пріоритетних напрямів досліджень та їх фінансування, що сприятиме підвищенню інноваційного потенціалу аграрної науки, переходу до фінансування науково-технічних розробок переважно за результатами проведення відкритих конкурсів інноваційних проектів, поліпшенню взаємодії між науковими установами та агробізнесом, іншими зацікавленими сторонами.

Третій варіант є оптимальним, оскільки забезпечить створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для формування сприятливого наукового інституційного середовища аграрної науки та розвитку її до рівня, який би відповідав світовим досягненням із збереженням наявного дослідницького потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Проект Концепції реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі [Електронний ресурс]: Проект Міністерства аграрної політики та продовольства України / Режим доступу до наказу : http:// http://minagro.gov.ua/node/18402

2. Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти і науки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 26. – Ст. 1087.

3. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. // Офіційний вісник України. – 2013. – № 23. – Ст. 3088.

УДК 35.07

Шевчук Я. О. помічник депутата міської ради
yasoka366@gmail.com

ПРОБЛЕМАТИКА КАР'ЄРНОГО РОСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИКЛАДАХ

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до європейських структур, що в свою чергу є стратегічним напрямком української зовнішньої політики.

Аналіз наявних тенденцій сучасного соціально-політичного та економічного життя країни свідчить, що процес підтримки системи державного управління у стабільному та дієвому стані є складним і відповідальним, адже існує багато чинників, що здійснюють дестабілізуючий вплив на систему державного управління. Це як зовнішно, так і внутрішно імонентні чинники. Що стосується безпосередньо органів державної влади різного рівня, то такими руйнівними чинниками можуть стати порушення виконавської дисципліни та відсутність належного її контролю, відсутність чіткої системи планування та моніторингу результативності.

Досліджуються актуальні питання реалізації професійної кар'єри, планування кар'єрного зростання державних службовців як засобу забезпечення якісного функціонування державної влади та розвитку професійної державної служби. [3, с.350]

Ключові слова: державна служба, кадрова політика, кадрове забезпечення, управління персоналом, кар'єрне зростання, професіоналізм.

Проблеми сучасної державної служби, державного апарату є суттєвими для подальшого розвитку державності України. Це закономірно, оскільки для втілення політичних та економічних перетворень потрібні відповідні інститути та органи. Якість державного апарату, його інтелектуальні можливості, ступінь ефективності роботи безпосередньо впливають на авторитет держави в очах громадян. Саме державні службовці забезпечують внутрішню та зовнішню безпеку держави, розвиток економіки, ефективну роботу установ народної освіти, охорони здоров'я та інших інститутів держави, суспільства. Отже, закономірно виникає потреба у формуванні сучасної, якісної системи державного управління та її кадрового забезпечення.

Загальний стан кадрового забезпечення змушує сьогодні більше зосередитися на невирішених проблемах, насамперед на питанні забезпечення належного рівня професіоналізму та необхідної стабільності складу кадрів на всіх управлінських рівнях. Далеко не на всіх ділянках управлінської сфери працюють люди, які спроможні аналізувати, розробляти, реалізовувати державну політику в умовах сьогодення, виділяти головні пріоритети та перспективи в роботі, масштабно й інноваційно мислити, самостійно приймати виважені рішення і прогнозувати їх наслідки, цілеспрямовано вивчати і творчо використовувати вітчизняний і світовий досвід, спрямовувати роботу апарату на вирішення перспективних, ключових питань соціально-економічного розвитку держави.

Останнім часом накопичилися системні проблеми, які пронизують як державну службу, так і систему державного управління загалом, знижуючи ефективність його роботи та створюючи перешкоди для подальшого розвитку. Слід констатувати, що фактично відсутнє управління кар'єрним зростанням державних службовців, що іноді дискримінує певні категорії державних службовців і разом з матеріальною незацікавленістю стає причиною значної плинності кадрів.

Результати досліджень свідчать про те, що особистісні очікування більшості державних службовців, які свідомо працюють на державній службі, не реалізуються повністю. Незважаючи на наявність практичного досвіду та наукових праць у сфері державного управління ще недостатньо досліджень, які б ретельно вивчали проблеми державних службовців, що мають демотивуючий характер, перешкоджають повній реалізації їх потенціалу, здібностей, використанню творчих підходів під час реалізації завдань. На жаль, у державному управлінні кадровим процесам у сфері реалізації професійної кар'єри, плануванні кар'єрного зростання державного службовця приділялась недостатня увага. Досліджувана проблема цілеспрямованого становлення державного службовця як професіонала, фахівця і особистості розглядалася вченими фрагментарно, розробки науковців присвячені окремим аспектам цієї проблеми. [5, с.131]

Сьогодні в державному управлінні домінують кадрові процеси, характерні для перехідних періодів неврівноваженого стану держави й суспільства: ці процеси набули непередбачуваного характеру, оскільки зросла роль випадкових впливів на кадровий корпус державної служби; у кадрових процесах панують особисті стосунки, при прийнятті на державну службу і її проходженні переважають політичні, а не ділові підходи; перебіг кадрових процесів значно залежить від волі посадових осіб державних органів, що діють часто всупереч не лише об'єктивній реальності та логіці, а й закону.

Проблемні питання спонтанності й невикористання повною мірою концепції довгострокової, зорієнтованої на майбутнє планування роботи з кадрами, планування та управління кар'єрним зростанням державних службовців заслуговує значної уваги. Потребує уваги питання забезпечення якості набору й просування по службі, підготовки кадрів, дотримання нормативних вимог у вирішенні кадрових питань, проблемні питання правового статусу та ін.

У сучасних умовах найбільш динамічний розвиток кар'єри спостерігається в підприємницьких структурах. Для творчо працюючих людей, справжніх професіоналів, можливості для посадового і фахового зростання досить сприятливі. У цих структурах усвідомлення ролі й цінності професіоналізму, фахового досвіду персоналу здійснюється дуже швидко. Практика показує, що за 2 – 3 роки рядові працівники можуть проходити 3 – 4 рівні в посадовій ієрархії і ставати високопоставленими керівниками. Для збереження власного бізнесу від краху підприємець має спиратися на досвід професіоналів.

На державній службі через її специфіку темпи розвитку кар'єри персоналу значно нижчі, ніж у підприємницьких структурах. Хоча, як показує аналіз особистих справ державних службовців, за останні 4 – 5 років темпи кар'єрного зростання за окремими групами посад збільшилися порівняно з попередніми роками в 1,5 – 2 рази.

Аналіз посадового просування службовців державних органів влади свідчить про стихійність процесу кар'єрного зростання державних службовців, нерівномірності стажу перебування на посаді, утворення так званих кар'єрних «тупиків», кар'єрних «смітників», швидкісних і десантних кар'єр. Це негативно позначається як на можливості набуття державним службовцем необхідного фахового досвіду для зайняття наступної посади (швидкісні кар'єри), так і для раціонального його використання при невчасному переміщенні на вищі посади (кар'єрні «тупики», кар'єрні «смітники»). Серед державних службовців, що заміщують головні посади, такий «смітник» знаходиться в групі зі стажем від 10 до 15 років.

Дуже негативним явищем, але типовим для «молодої» державної служби стала така практика, як швидкісна кар'єра – «десантування». Обіймання державної посади, причому високого рівня, без будь-якої практики державної служби і відповідного фахового досвіду, це, швидше, має бути винятком, ніж правилом.

У практиці управління кар'єрою державний службовець повинен пройти всі посади перед призначенням на вищу.

На відміну від інших країн, де основним критерієм присвоєння категорії є наявність певної освіти, в Україні основними критеріями класифікації посад державних службовців є організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу, обсяг і характер компетенції на посаді, роль і місце посади в структурі державного органу.

Управління персоналом державної служби в країнах Західної Європи здійснюється на основі кар'єрної, посадової та змішаної моделі державної служби. Диференціація системи державної служби здійснюється в них залежно від умов найму, просування по службі та інших характеристик.

У зарубіжній практиці управління персоналом державної служби існують такі основні базові моделі управління кадровим забезпеченням:

1) «американська», яка передбачає початкове визначення професійно-кваліфікаційних вимог службовців;

2) «японська», в основі якої лежать колективізм і вивчення сильних і слабких сторін кадрової одиниці та підготовка відповідної посади;

3) «європейська», за якої поєднуються позитивні й усуваються негативні сторони обох моделей, відбувається пошук працівника, який би найбільше відповідав вимогам, підготовка працівників та посад.

У країнах ЄС з класичною кар'єрною моделлю (Болгарія, Іспанія, Німеччина, Люксембург, Франція,) система управління персоналом ґарантує роботу впродовж життя, забезпечення кар'єрного зростання, зорієнтована не стільки на якість виконання роботи, скільки на безпеку, рівність та захист. Проблеми Франції за рядом критеріїв дуже схожі на українські. Тому нам

імпонує побудова їх державної служби, яка суміщає в собі і кар'єрний, професійний підхід, і підхід вільного набору на нижчі щаблі. Отже, спочатку держава вкладає в службовця гроші, навчає, зате потім використовує його знання і вміння сповна. У випадку, якщо людина буде змушена піти з роботи, їй знайдуть нову, рівноцінну посаду. У практиці Великої Британії централізоване і корпоративне управління кар'єрами сприяло формуванню справжньої культури мобільності, коли вертикальна ротація можлива лише після того, як зацікавлена особа обіймала певну кількість посад у різних службах і з нагоди переходу до іншої служби. [6, с.50].

На Заході державному службовцю відомо, якою буде його кар'єра, є спеціальна програма кар'єрного зростання, є методики планування, оцінювання і стимулювання роботи державного службовця, є чітко визначені критерії оцінки ефективності роботи персоналу. В Україні такого немає. Дві головні причини на Заході, з яких люди йдуть на державну службу, – це патріотизм і передбачуваність. Коли працівник іде на державну службу, то має такі переваги: передбачувану кар'єру, пошану, підтримку держави, що надає певні пільги, упевненість у високому соціальному, моральному, матеріальному статусах за умови продуктивної праці, можливість забезпечувати свою сім'ю, повагу сусідів, тощо.

Важливим аспектом вивчення європейського досвіду є організаційно-правові основи державної служби, досвід правового регулювання управління персоналом державної служби, практика децентралізації, механізми взаємодії центральних, реґіональних і місцевих органів управління, забезпечення всіх ділянок державної служби професійно підготовленими керівними кадрами, досвід кар'єрного просування державних службовців ієрархічними сходами, діяльність служб управління персоналом .

Аналіз досвіду США і провідних держав Західної Європи показує, що ефективність управління прямо пропорційна ефективності існуючої системи добору кадрів. На цьому загострюють увагу і відомі зарубіжні дослідники. Так, М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі розглядають ефективний відбір кадрів як форму попереднього контролю якості людських ресурсів. Дж. Грейсон і К. О'Делл, розглядаючи підготовку й безперервне навчання кадрів, підкреслюють, що компанії, які збираються вкласти великі гроші в освіту і професійний розвиток своїх службовців, повинні дуже ретельно підходити до того, кого і як вони приймають на роботу.. Відомий спеціаліст у галузі маркетингу Ф. Котлер вказує на важливість ретельного добору кадрів як умови успішного функціонування організацій . [2, с.340]

Якісне планування та організація кадрових процесів, кар'єрного зростання державних службовців через призму функцій державної служби є проблемою не тільки організаційно-правовою, соціальною та економічною, а й політичною.

Гальмівними факторами формування сучасного висококваліфікованого, авторитетного кадрового корпусу державних службовців є: надмірний вплив політичних процесів на апарат державного управління; відсутність централізованого управління кадровими процесами в апараті державного

управління; закостенілість його методів, бідність форм, способів, нерозвиненість механізмів мотивації державних службовців до підвищення якості своєї професійної діяльності; низька культура організаційного прогнозування як кадрових процесів, так і державної кадрової політики; незадоволеність роботою, негативні явища в організаційній поведінці службовців; непрофесіоналізм у застосуванні кадрових технологій.

Необхідною передумовою розробки концепції нової кадрової політики в державному апараті, визначення її цілей, пріоритетів і принципів є комплексний та об'єктивний перегляд кадрового потенціалу держави, ефективності й раціональності його використання, стану і технологій функціонування кадрової складової державної служби.

Актуальним питанням сьогодення в кадрових процесах є практична реалізація професійної кар'єри державних службовців. Дослідження виявили значущість наступності управлінських традицій для успішного функціонування кадрового корпусу державної служби. Службовці відзначають важливість для успішної діяльності організаційно-службового досвіду. Важливою характеристикою кадрових процесів у державній службі є реалізація професійних здібностей службовців, можливість досягнення ними високих професійних результатів, стимулювання розвитку професійної кар'єри.

Отже,на сучасному етапі суспільного розвитку України необхідне якісно нове вирішення проблем професійного зростання державних службовців, що дало б їм змогу об'єднати практичні дії з упровадженням нових технологій навчання із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій і при цьому виявляти самостійність і відповідальність фахівців державної служби. У свою чергу, для цього необхідне послідовне введення людини у сферу професіоналізації державної служби, проходження нею певних етапів індивідуальної професіоналізації, кар'єрне становлення державного службовця (добір, адаптація, професійно-кваліфікаційне і службове просування, професійне навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації службовців, навчання впродовж усього життя та ін.). Це сприятиме більш раціональному використанню його можливостей, як збагаченню особистості, так і задоволенню інтересів державної служби, а також переваг та інтересів кожного окремого службовця. [6, с.700].

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – ст.. 141.
2. Кистяковский Б. А. Право і метод // Філософія права. – СПб, 1999. – С. 340–344
3. Державне управління в Україні В.Б Авер'янова К: Істина. – 2005. – 350 с.
4. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. 10, спр. 18673, арк. 2
4. Бондарук Т. І. Західне право: дослідники і дослідження (Київська історико-юридична школа). – К., 2000. – С. 131–134.

5. Скоткіна В. П. Інститут зовнішніх зносин // Юридична енциклопедія. – Т. 2. – К., 1999. – С. 700.
6. Спекторский Е. В. Энциклопедія права // Антологія української юридичної думки. – Т. 1. – К., 2002. – С. 462–463.

Цивільне право і цивільний процес. Сімейне право. Трудове право. Право соціального забезпечення. Міжнародне приватне право

УДК 347.44
Василенко М.Є., к.пед.н.
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ
marena-v@mail.ru

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ДОГОВІРНОЇ СВОБОДИ ПУБЛІЧНИМ ПОРЯДКОМ ТА МОРАЛЬНИМИ ЗАСАДАМИ СУСПІЛЬСТВА

Статтею 3 ЦК України принцип свободи договору віднесений до фундаментальних засад цивільного законодавства.

Змістовно свобода договору полягає у праві суб’єктів цивільних правовідносин на обрання форми та умов правочину, процедурно - у праві на прийняття рішення щодо необхідності укладання правочину та на вільне обрання контрагента.

Зрозуміло, що повна безмежність реалізації принципу свободи договору призведе до правового хаосу, саме тому цивільне законодавство містить норми, спрямовані на обмеження зазначеного принципу (ст.ст. 6, 203 ЦК України).

Межі та ступінь законодавчих обмежень принципу договірної свободи державними органами завжди коливались і прямо залежали від економічної (соціально-політичної) ситуації у державі.

Так, під час дії економічних криз держава проводить більш жорстку законодавчу політику щодо обмеження договірної свободи, що пояснюється нагальною необхідністю усунення передумов або наслідків таких криз. Тобто, у такому випадку діє примат колективних інтересів над індивідуальними. І навпаки, за відсутності негативних факторів та при економічній стабільності на перший план виходить ідеологія особистої свободи та індивідуалізму, що тягне за собою зменшення законодавчих обмежень договірної свободи.

Із наведеного вбачається, що принцип свободи договору можна розглядати як втілення у праві ідеї вільної економічної діяльності, як необхідну ознаку і умову функціонування ринкової економіки в цілому [1, с.43].

У свою чергу, в юридичній літературі висловлюється думка про те, що принцип свободи договору необхідно розглядати як спростовну

(оспорювану) презумпцію, доказування необхідності відступу від якої покладається на того, хто її спростовує [1, с. 284-287].

До обмежень принципу договірної свободи можна також віднести законодавчий захист «слабкої сторони» від завідомо неправомірних (кабальних) умов правочинів. Такі обмеження фіксуються у правових нормах щодо необхідності схвалення правочинів батьками, органами опіки та піклування, визнання недійсними правочинів, вчинених під впливом тяжкої обставини. До захисту слабкої сторони правочину можна віднестиі право суду на зменшення розміру збитків та договірної неустойки.

В основі державного обмеження договірної свободи покладені по-перше, економічні чинники, по-друге, необхідність захисту слабкої сторони правочину. У першому випадку обмеження вводиться з метою недопущення (усунення) негативних економічних наслідків, у другому, – з метою захисту тих суб'єктів цивільного права, які внаслідок об'єктивних обставин не можуть це зробити самостійно [2, с.64].

Як механізми обмеження договірної свободи держава використовує певні правові конструкції, однією з яких є ст. 228 ЦК України, що вводить такі категорії обмеження, як «публічний порядок» та «моральні засади суспільства».

Так, приписи ст. 228 ЦК України направлені на охорону основ публічного порядку, хоча про це прямо і не зазначено у тексті самої статті. При цьому слід виходити з того, що категорія публічного порядку охоплює набагато більше коло суспільних відносин ніж перелічені у даній статті. Вона не обмежується конституційними правами і свободами людини і громадянина та охороною майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади від знищення, пошкодження, незаконного заволодіння.

Відповідно статтю 228 ЦК України доцільно тлумачити як спеціальний випадок недійсних угод, що не відповідають вимогам закону. Кваліфікуючою ознакою є порушення саме основ публічного порядку, при цьому, загальною нормою, направленою на захист публічного порядку, є ч. 1 ст. 203 ЦК України, згідно з якою правочин не може суперечити актам цивільного законодавства (імперативним нормам). Під актами цивільного законодавства треба розуміти Конституцію України, Цивільний кодекс України, закони, акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України (ст. 4 ЦК України). На практиці така «спеціальність» приписів ст. 228 ЦК України дозволить уникнути широкого тлумачення категорії публічного порядку учасниками цивільних правовідносин.

Подібна ситуація також склалась із правовою категорією «моральні засади суспільства». Зокрема, ч. 1 ст. 203 ЦК України встановлює, що зміст правочину не може суперечити моральним засадам суспільства, недодержання такої вимоги тягне за собою його недійсність (ч. 3 ст. 228 ЦК України).

Очевидно, що у вищезазначених нормах йдеться не про суспільну мораль взагалі, як це вбачається із буквального тлумачення їх тексту, а про основи суспільної моралі.

Такий правовий підхід має практичне значення, оскільки основи суспільної моралі легше ідентифікуються ніж мораль взагалі. Мораль має суб'єктивний характер, зайва чутливість позитивного права до порушення моралі потягне за собою дестабілізацію договірного обігу. Саме тому для спростування презумпції свободи договору у подібних випадках вимагається порушення таких етичних стандартів, які безумовно визнаються більшістю суспільства як фундаментальні.

Слід констатувати, що у категорії «основи моралі» є своя специфіка, оскільки навіть за допомогою вищезазначеного підходу не завжди вдається чітко ідентифікувати факти порушення основ суспільної моралі. Мораль, навіть у випадку її вимірювання соціально-етичним мінімумом, все одно залишається оціночною категорією, у яку кожен учасник цивільних правовідносин буде вкладати свій зміст. Навіть цивільне законодавство Франції, яке першим ввело категорію «добрих намірів» і першим постало перед необхідністю наповнення її чітким правовим змістом, за два століття так і не змогло це зробити [2, с. 66].

Треба враховувати, що відсутність чіткого законодавчого визначення основ моралі фактично перекладає повноваження законодавчої гілки влади на судову та ставить договірну свободу в залежність від суддівського суб'єктивізму.

Виникають також питання щодо доцільності законодавчого закріплення «основ моралі» в такому вигляді, як це зроблено у ЦК України. Можна допустити, що доцільно було б уникати таких загальних формулювань, як «основи суспільної моралі» та, у разі необхідності захисту останньої, закріплювати у законодавстві відповідну конкретизовану норму. Як приклад «конкретизованого» закріплення моралі у праві можна навести норми Закону України «Про захист суспільної моралі», коли відносні, невизначені, неконкретизовані норми моралі набувають абсолютно протилежних рис шляхом їх конкретизованого законодавчого закріплення. Фактично відбувається природний процес трансформації загальновизнаних та прийнятих суспільством моральних норм у відповідні законодавчі. Тут практично цінним є те, що зміст правочину буде суперечити вже не абстрактним основам суспільної моралі, а цілком конкретизованим нормам закону (актам цивільного законодавства, ч. 1 ст. 203 ЦК України), що внесе відповідну прозорість у правовідносини, пов'язані з обмеженням договірної свободи.

Таким чином, для захисту моральних засад суспільства достатньо на законодавчому рівні заборонити вчинення конкретних дій, направлених на порушення моральних основ.

Отже, у зв'язку з вищенаведеним, слід відмітити важливий політико-економічний характер принципу свободи договору, що зумовлює та повністю виправдовує правовий підхід до нього як до спростовної презумпції. Будь-яке

обмеження принципу договірної свободи вимагає зваженого економічного підходу і чітких правових критеріїв ідентифікації такого обмеження з метою недопущення дестабілізації договірного (економічного) обігу.

Список використаних джерел:

1.Карапетов А.Г., Савельев А.И. Свобода договора и ее пределы. Т.1: Теоретические, исторические и политико-правовые основания принципа свободы договора и его ограничений. – М.: Статут, 2012. – С. 43, 284-287.

2. Василенко М.Є. Свобода договору, обмежена публічним порядком та моральними засадами суспільства, у континентальному цивільному законодавстві / М.Є. Василенко // «Порівняльно-аналітичне право» - електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». № 8, 2014 - С.63-68.

УДК 347.122
Горобець Н.О., к.ю.н., доцент
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ
Gorobets_n@mail.ru

НЕАДЕКВАТНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

1. Захист честі, гідності та ділової репутації передбачає забезпечення балансу між конституційним правом на свободу думки і слова, правом на вільне вираження своїх поглядів та переконань, з одного боку, та правом на повагу до людської гідності, конституційними гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя, судовим захистом права на спростування недостовірної інформації про особу.

2. Механізм захисту вказаних немайнових благ був розроблений ще радянським цивільним законодавством. Проте не можна зазначити, що на сьогодні не залишилося невирішених проблем. Так, наприклад, з появою Інтернету поширення інформації набуло нової форми. Завдяки соціальним мережам, електронним засобам масової інформації відомості, що поширюються стали доступні набагато ширшому колу осіб як в Україні, так і за її межами. Поширення недостовірної інформації у мережі Інтернет потребує відповідного механізму захисту немайнових прав, що порушуються при цьому. Найчастіше негативна інформація, що в тій чи іншій формі поширюється особами стосується здебільшого приватного життя особи, її відносин, професійних якостей, тощо. При цьому неодноразове її відтворення різними авторами часто спотворює дійсну інформацію, яка стає не лише розширеною, але і змістовно іншою. Отже, кожна інформація не є самозбереженою категорією, тому свідомо чи не свідомо, але кожна людина, переказуючи одні й ті самі обставини, не робить це з фотографічною точністю, а це означає, що кожного разу, інформація отримує все нову і нову інформаційну енергію.

3. Законодавство України не містить визначення недостовірної інформації і не окреслює фактичних ознак, які вказують на недостовірність

інформації. Встановлюються тільки ознаки недостовірності, які можуть бути спростовані. Частина 3 статті 277 Цивільного кодексу України встановлює презумпцію недостовірності негативної інформації: „Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного”. Тобто, будь-яка негативна інформація буде розглядатися судом як недостовірна, якщо поширювач інформації не доведе, що ця негативна інформація відповідає дійсності.

4. Чи завжди коли людину називають неадекватною можна говорити про порушення немайнових прав особи? Слід проаналізувати ситуацію щодо якої людина виявила неадекватну поведінку. У трудовому праві для посвідчення певного юридичного факту роботодавець може скласти акт про неадекватну поведінку працівника. Виникає питання чи можна це розцінювати як порушення права на повагу до гідності та честі та права на недоторканність ділової репутації? Акт здебільшого складається як підтвердження нестандартної поведінки працівника, порушення ним трудової дисципліни, правил внутрішнього розпорядку тощо. Разом із тим, у обов’язки роботодавця не входить складання актів про характеристику поведінки працівника, тобто не ставиться за мету виявлення психічних відхилень працівника та відповідної реакції на них роботодавця.

Термін «adaequatus» з лат. означає прирівняний, відповідний. Деякі слова в мові набувають дивні, а часом і порожні значення, далекі від початкового. Це сталося і з словом адекватність, воно придбало занадто широке значення, яке вживається без прив’язки до конкретної ситуації. Спочатку адекватність розглядалася як просто відповідність. І коли говорили «адекватність людини» мали на увазі соціальну прийнятність її поведінки, тобто відповідність певним встановленим нормам, а не необґрунтоване оціночне судження. З часом застосування цього слова стало розмитим, а використання антоніму – неадекватність – образливим для особи. На сьогодні навряд чи вдасться однозначно відповісти, а яким правилам повинна відповідати поведінка людини щоб вважатися адекватною правилам етикету, моралі, відповідної культури та віри тощо. Здебільшого ці правила є формальними, багато з яких уже давно не використовуються, або трансформувалися під впливом розвитку суспільства і технологій. Тому не кожен може на сьогодні перерахувати ці правила і оцінити людину на предмет відповідності. Отже, можна зробити висновок, що адекватність дуже узагальнене поняття про здатність людини передбачливо реагувати, створюючи мінімум проблем оточуючим, відповідність вимогам ситуації і очікуванням людей. У буденному житті людини її світогляд формується на підставі її власного досвіду, який є різним. На рівні повсякденної свідомості, яка оперує не науковими термінами, а керується найчастіше уявленнями про предмет розмови поняття адекватність - неадекватність набуває іншого значення. Кожна людина формує власний еталон поведінки і оцінює іншого за цим еталоном. Звідси висновок адекватна – неадекватна людини є досить суб’єктивною категорією. Важко провести чітку і однозначну межу між цими поняттями.

5. Поняття «неадекватна поведінка» є категорією, яка буде змінюватися залежно від обраного критерію, ситуації, світосприйняття тощо. У праві поняття «неадекватна поведінка» здебільшого використовується як критерій недієздатності особи, наявності психічного розладу, видимий прояв вже наявних або таких, що з'являються серйозних психічних захворювань. Сам термін «неадекватна поведінка» на побутовому рівні сприймається як негативна характеристика людини, що не завжди відповідає реальній наявності будь-якого психічного захворювання. Безпідставне, незаслужене або бездумне звинувачення людини в неадекватній поведінці може мати вельми неприємні, а деколи, і непередбачувані наслідки.

Людина, яка безпідставно звинувачена в неадекватній поведінці має право звертатися до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації.

УДК:
Єфремова І.І., к.ю.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
efrem.irina@gmail.com

ЗАХИСТ ПРИВАТНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Конституція України встановлює, що права і свободи людини є пріоритетними напрямами в діяльності держави. Держава для реалізації цих прав і свобод шляхом наділення відповідних повноважень через численні органи державної влади та місцевого самоврядування забезпечує їх дотримання та захист. Крім того, держава надає можливість своїм громадянам, в разі використання усіх національних засобів захисту прав і свобод, звертатись до міжнародних органів, зокрема до Європейського суду з прав людини.

Однак слід зазначити, що реальний стан захисту прав людини на сучасному етапі розвитку української держави, належить до найгостріших проблем української дійсності. За останнє десятиріччя це питання було і є предметом серйозних наукових дискусій і підставою для ґрунтовного наукового аналізу.

Приватні права будь-якої особи є універсальними (вони належать усім людям в будь-яких ситуаціях незалежно від соціального становища чи матеріального статку), є вродженими (належать кожній людині лише за фактом народження) і є невід’ємними (це означає неможливість позбавити індивіда цих прав чи законодавчо встановлена неможливість його добровільної відмови від цих прав).

Для забезпечення цих прав встановлено цілу низку гарантій, які зумовлюють можливість захистити свої права усіма дозволеними засобами. Однак, встановлення такої системи гарантій не забезпечує автоматичної реалізації приватних прав людини. У зв’язку з цим у науковий обіг введено

поняття соціально-юридичного механізму захисту прав людини і громадянина як системи засобів та факторів, які створюють необхідні умови поваги до прав і свобод людини. В структуру механізму захисту входять:

1. Органи державної влади і місцевого самоврядування та відповідні посадові особи;

2. Спеціалізовані державні і громадські органи та організації у справі захисту прав і свобод людини (наприклад, адвокатура, прокуратура, суд тощо);

3. Політичні партії і відповідні громадські організації та їх органи;

4. Нормативно-правові акти матеріального і процесуального характеру, які передбачають і закріплюють права, порядок їх реалізації і захисту та юридичну відповідальність за їх порушення;

5. Правові акти (документи), які підтверджують наявність, межі і характер прав і свобод;

6. Інші соціальні норми та їх акти (статути політичних партій і громадських організацій, звичаєві норми тощо);

7. Засоби масової інформації, державні і недержавні органи та організації в галузі масової інформації.

Важливо зазначити, що даний механізм повинен також включати засоби стимулювання реалізації приватних прав, у тому числі створення умов, за яких особа може використати приватні права, які можуть реально належати конкретній особі, використовуватись нею без будь-яких зовнішніх перепон.

На даний час у практичній діяльності, як зазначає Балабанюк Ж., захист прав людини, а так і прав у приватній сфері, сформовано за груповими ознаками – за мовною, етнічною, релігійною, культурною, статевою, професійній та іншими ознаками. Отже, реформування державної системи захисту приватних прав в Україні повинно бути спрямовано на те, щоб реальний захист прав людини спрямовувався не на захист прав певних груп, а на захист норм права які порушуються по відношенню до кожного, а не окремої людини чи групи осіб.

На жаль, приватні права учасників цивільних правовідносин в Україні виступають свого роду заручниками складних процесів державотворення, об’єктом системних політичних спекуляцій з боку практично усіх політичних сил, що в значній мірі, в суспільній свідомості, нівелюють й саму цінність прав людини [1].

Україна зробила немало кроків на шляху встановлення стійкого та дієвого механізму захисту приватних прав, а саме ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів в сфері прав людини – Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативний протокол до нього 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенцію про права дитини 1989 р., Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких,

нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. та інші, – їх дія на території нашої держави номінальна.

Про те, що зазначені норми фактично не виконуються на території України свідчить численна судова практика і визнання на рівні держави факту значної корумпованості судової системи України. Інші засоби захисту приватних прав також не діють в повному обсязі. Так, механізм захисту через органи місцевого самоврядування зустрічає ряд перешкод – людський фактор, обмеження повноважень у вирішенні питань, що виникають в разі порушення приватних прав шляхом закріплення норм про виключний судовий порядок вирішення таких спорів. Уповноважений з прав людини також наділений обмеженими повноваженнями щодо захисту приватних прав особи.

Недієвість національних засобів захисту прав людини, як зазначалось вище – призводить до того, що громадяни України все частіше звертаються за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини. Слід відмітити, що не лише з питань порушення прав і свобод загального змісту, а і з позовами про захист приватних майнових прав.

Цілком зрозуміло, що для того щоб в Україні реально запрацював механізм захисту приватних прав людини, реформування державних органів повинно бути спрямовано на підвищення правової та моральної культури усіх учасників цивільних правовідносин. Дана мета може бути досягнута шляхом встановлення системи додаткової відповідальності за зловживання, порушення, недотримання та невиконання повноважень, які чітко встановлені законом. Отже, реформування системи державних органів, судових органів, надання самостійності органам місцевого самоврядування повинно включати низку заходів, які будуть спрямовані на забезпечення дієвості механізму захисту приватних прав.

Список використаних джерел:

1. Балабанюк Ж. Захист та реалізація прав людини в Україні. / Ж. Балабанюк / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://espreso.tv/blogs/2015/11/29/zakhyst_ta_realizaciyi_prav_lyudyny_v_ukrayi

2. Вітюк О. Система захисту прав людини. / О. Вітюк / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://desn.gov.ua

УДК 374.7(438) «451.60»

Крилов Олег, студент
Вища Школа Господарки
м. Бидгощ (Республіка Польща)

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

Наприкінці 80-х - початку 90-х років XX століття в Польщі розпочався євроінтеграційний процес, що призвів до реформування системи польської вищої освіти. Якісні зміни почалися з підписанням Болонської декларації 19 червня 1999 року. Даний міжнародний документ проголошував створення єдиного освітнього і наукового простору на території Європи і був

підписаний міністрами освіти 29-ти країн, у тому числі й Польщі. Таким чином, модифікацій зазнали навчальні програми та програми наукових досліджень, система управління вищими навчальними закладами і головним чином самоорганізації вищої освіти. А зі вступом Польщі в 2004 році до Європейського Союзу були внесені зміни і на законодавчому рівні.

27 липня 2005 року вийшов *«Закон про вищу освіту», стаття 2* якого чітко регламентує особливості навчання в польських вузах. Відповідно до Закону, студентам запропоновані наступні освітні рівні:

- I ступінь (I цикл) (еквівалент бакалаврату) - створення цього рівня направлене на випускників шкіл, які отримали атестат зрілості. Навчання триває від 6 до 7 семестрів (3-3,5 роки) і завершується отриманням кваліфікаційного диплома та академічного ступеня «Licencjat» (BA, бакалавр) або «Inżynier» (BSc, бакалавр наук, інженер), що дозволяє вийти на ринок праці та почати професійну діяльність, або ж надає право продовжити навчання на другому рівні та відповідно отримати ступінь магістра (або його еквівалент);

- II ступінь (II цикл) (еквівалент магістратури) - освітні програми цього рівня призначені для абітурієнтів, які вже мають кваліфікацію першого циклу, тобто ступінь Licencjat/Inżynier. Навчання триває 4-5 семестрів (2-2,5 роки) і завершується отриманням диплома про вищу освіту (dyplom ukończenia studiów wyższych) і академічного ступеня «Magister» (MA, MSc, магістр).

Єдина програма магістратури (довгий цикл) - безперервне навчання протягом 5 років (від 9 до 12 семестрів) з метою отримання ступеня магістра, що пропонується університетами або вищими навчальними закладами університетського типу на підставі атестата зрілості. Ця програма існує для таких напрямків, як: право, медицина, стоматологія, фармацевтика та психологія. Крім академічного ступеня «Magister» видається диплом про вищу освіту (dyplom ukończenia studió wwyższych).

Випускникам II циклу і єдиної програми магістратури присвоюється академічний ступінь магістра (MA, MSc), а також ступінь, що відображає обраний профіль: магістр у сфері мистецтва (magistersztuki), магістр в інженерії (magisterinżyniera), магістр-інженер в архітектурі (magisterinżynierarchitekt), магістр-інженер ландшафтної архітектури (magisterinżynierarchitektkrajobrazu), магістр пожежної спеціалізації або магістр лікарської справи (magistrainżynierapożarnictwaаbolekarza), магістр у сфері стоматології, мед сестринської справи, акушерства, фармацевтики, ветеринарії та ін. Власники ступеня магістра можуть претендувати на участь в докторських наукових дослідженнях (у третьому циклі).

- III ступінь (III цикл) (докторантура - еквівалент аспірантури на території України) - це наукові дослідження, що передбачають одержання після захисту дисертаційної роботи наукового ступеня «Доктор філософії» (PhD). Програми III-го циклу реалізуються відповідними структурними підрозділами університетів, науково-дослідними або міжнародними інститутами, а також науково-дослідним інститутом Польської академії наук.

До досліджень допускаються кандидати з кваліфікацією другого ступеня (магістр).

Післядипломна освіта – це форма навчання, на яку можуть претендувати особи, які мають кваліфікацію не менше І-го ступеня (завершили программу бакалаврату). Післядипломна освіта має на меті підвищення існуючої кваліфікації, а також отримання нової спеціалізації (перекваліфікації); здійснюється у вищих навчальних закладах, науково-дослідному інституті Польської академії наук, науково-дослідних інститутах або Медичному центрі післядипломної освіти.

У пересічного поляка всі етапи навчання займають майже 20 років. Починаючи з 3 років, дітей, за бажанням батьків, віддають до дитячого садку. Подальші етапи освіти регламентуються законом *«Про систему освіти» від 1991 р.*, який містить поняття шкільного обов'язку: у Польщі всі діти мусять отримати середню освіту на рівні загальної школи та гімназії. У той шкільний рік, коли дитині виповнюється 7 років, батьки зобов'язані віддати її до школи — інакше в ситуацію втрутиться держава. До речі, зараз тривають дебати щодо урядового проекту про шкільний обов'язок для 6-річних дітей. Частина педагогів та батьків підтримує цю ініціативу, частина — виступає з рішучою критикою, проводить кампанії в інтернеті та на громадських порталах. Станом на 2010/2011 навчальний рік сектор вищої освіти у Польщі мав 470 вишів, з яких 338 — це приватні ВНЗ, а 132 — державні. За даними на кінець 2011 року у них навчалось 1,764 млн студентів, з яких 1,245 млн — у державних ВНЗ, а 518 тис. (29%) у приватних. У 2011 році видатки зведеного бюджету на освіту склали 0,67% від ВВП — 12082 млн. PLN (2935.5 млн EUR).

Право на освіту для іноземців закріплено *статтею №70 Конституції РП*, діти іноземців підлягають у Польщі такому самому обов’язкові навчання й опіки у громадських школах, як і діти з польським громадянством. Скажімо, якщо від польського учня не вимагають оплати за навчання, то це сааме стосується й учня-іноземця. З іншого боку, якщо у школі обов’язковими є вступні іспити для польського учня, то за цими ж правилами зараховуватимуть й іноземців.

Закон стосується всіх іноземців, незалежно від їхнього юридичного статусу на території Польщі (зокрема тих, хто перебуває на терені РП нелегально). Державні органи, якими є громадські школи, не можуть відмовити в навчанні особі, яка хоче цим скористатися – навпаки, вони повинні зробити все, щоб мету було досягнуто. Нині це регулює не лише законодавство Польщі, але й міжнародне право, норми якого Польща ратифікувала.

Ще два роки тому дитина кожного іноземця мала право навчатися безкоштовно в садочку, початковій школі та гімназії. Від 1 січня 2010 року, згідно зі зміною в *статті №94 польського законодавства*, «іноземці підлягають такому самому обов’язку навчання й опіки в громадських понадгімназійних школах за принципами, які стосуються громадян Польщі до завершення 18 років або завершення понад гімназійної школи».

Відмова від оплати за навчання у громадських школах понадгімназійного рівня відкрила дорогу до навчання на цьому рівні для багатьох осіб, особливо тих, держави яких не входять до Євросоюзу. Проте, у таких установах, наприклад школи на рівні після ліцею (szkołypolicealne), за навчання й далі треба платити.

Свободи, права та обов'язки людини і громадянина в Польщі щодо отримання освіти закріплені у статті 70 Конституції РП, яка проголошує, що:

1. Кожен має право на освіту. Навчання до 18-річного віку є обов'язковим. Спосіб реалізації обов'язкового навчання визначається законом.

2. Навчання в публічних школах є безкоштовним. Закон може допустити платне надання деяких навчальних послуг в публічних вищих школах.

3. Батькам надається свобода вибирати для своїх дітей інші школи, не тільки публічні. Громадяни і навчальні заклади мають право засновувати початкові, средні і вищі школи, а також позашкільні навчально-виховні заклади. Умови створення і діяльність непублічних шкіл, а також участь публічної влади в їх фінансуванні, як і принципи педагогічного надзору за школами і навчально-виховними закладами визначається законом.

4. Публічна влада забезпечує громадянам загальний і рівноцінний доступ до освіти. З цією метою вони створюють і підтримують систему по наданню індивідуального фінансування і організовують допомоги учням і студентам. Умови надання допомоги визначаються законом.

5. Забезпечується автономія вищих шкіл на засадах визначених законом.

Список використаних джерел:

1. http://osvita.ua/abroad/higher_school/poland/
2. https://pl.wikipedia.org/wiki/System_oświaty_w_Polsce
3. www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski

УДК 349.3
Малишко І.В., старший викладач
Білоцерківський національний аграрний університет
malovichkoinna@meta.ua

ФОРМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДАМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ

Право на соціальний захист – одне з найважливіших, основоположних прав людини, що пояснює його закріплення в Конституції України. Це право являє собою можливість для особи, що опинилася в складних життєвих обставинах на допомогу від держави.

Відповідно до Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» ст. 2 визначає «безпритульні діти - діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання».

Безпритульні діти як громадяни України користуються тим самим діапазоном прав, що й інші категорії населення. Вони мають право на

достатній рівень життя, на активну участь у житті суспільства, на охорону здоров'я, освіту, працю тощо[1].

Зі змісту Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» випливає, що формами надання соціальних послуг даній категорії осіб є: соціальне патрулювання та надання соціальних послуг у межах закладів для даної категорії населення.

На сьогодні в Україні система закладів для бездомних осіб і безпритульних дітей складається з наступних типів закладів:

1. будинок нічного перебування;
2. центр реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей;
3. соціальний готель;
4. інші заклади, діяльність яких направлена на надання послуг представникам даної категорії населення.

Отже, перелік закладів не є обмеженим, що передбачає можливість подальшого розвитку та розширення існуючої мережі, появи нових видів закладів різних форм власності, насамперед, недержавної.

На основі аналізу Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» можна зробити висновок про існування окремої ланки закладів соціального захисту, що зумовлено спеціальними потреба клієнтів (психологічними та віковими особливостями) – закладів для безпритульних дітей: притулок служби у справах дітей, центр соціально – психологічної реабілітації, дитяче містечко (соціально – реабілітаційний центр)[2].

Притулок для дітей служби у справах сімей, створюється та функціонує для надання послуг тимчасового перебування дітей віком від 3 років і до повноліття. Діти, які проживають в даному закладі отримують їжу, одяг, мають право на навчання, психологічну підтримку, правову, медичну та інші види допомоги.

Діти, які перебувають в даному соціальному закладі, забезпечуються значно ширшим комплексом заходів, у порівнянні з тією кількістю, яку отримують дорослі в інших закладах соціального захисту, що зумовлено особливим їх правовим становищем та охороною дитинства в цілому[3].

У Центрі соціально-психологічної реабілітації дітей проживають діти стаціонарно або денно віком від 3 до 18 років, які опинилися у складних життєвих обставинах та отримують комплексну соціальну, психологічну, педагогічну, медичну, правову та інші види допомог.

Діяльність Центру передусім спрямована на адаптацію дитини до сімейного оточення, перевиховання від антисоціальної поведінки до соціально прийнятої, оздоровлення тощо[4].

Діяльність такого закладу, як соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко) – покликане забезпечити проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги і подальшого влаштування дітей.

Основним завданням дитячого містечка є сприяння дитині в отриманні освіти, здобуття трудових навичок, подальше працевлаштування, крім цього не залишаються поза увагою психологічні, педагогічні, медичні, реабілітаційні, юридичні та інші види послуг[5].

Безпритульні діти, з психічними захворюваннями, розладами розумового, фізичного розвитку, мають право влаштовуватись до спеціального соціально-медичного закладу соціального захисту – дитячого будинку-інтернату. Заклад надає клієнтам, крім послуги тимчасового проживання, такі соціальні послуги як: реабілітаційні, медичні, побутові, освітні тощо. Будинки-інтернати, залежно від специфічних потреб клієнтів, зумовлених рівнем розумового розвитку, психічними розладами, фізичними вадами, поділяються на відділення різних профілів[6].

Основуючись на вищезазначеному, слід виділити класифікацію закладів соціального захисту:

1) залежно від категорії осіб, які є клієнтами закладу (для дітей; дорослих чоловіків та жінок; сімей з дітьми; осіб похилого віку; інвалідів; осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі чи позбавлення волі на певний строк; осіб, хворих на наркоманію та алкоголізм тощо);

2) форма власності суб’єкту, який створив заклад (державні; комунальні; приватні);

3) безоплатний/оплатний характер надання послуг (платний – соціальний готель, будинок нічного перебування тощо; на безоплатний – притулок для дітей тощо);

4) необхідність надання медичного висновку (необхідно – майже у всіх закладах; ні – у будинку нічного перебування, центрі соціально-психологічної реабілітації дітей);

5) тривалість перебування у закладі (короткотривале: 1-6 місяців (стаціонарні соціально-медичні установи для осіб похилого віку та інвалідів); до 6 місяців (центр реінтеграції); денне перебування (центр реінтеграції бездомних осіб); до 90 діб (притулок для дітей); довгострокове: понад 6 місяців (центр реінтеграції); 9-12 місяців (стаціонар чи денне перебування в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей); необмежено (соціальний готель, центр соціальної адаптації звільнених осіб)[6].

Засобом соціального патрулювання здійснюється виявлення бездомних осіб і безпритульних дітей на вулиці; встановлюється їх кількість, що необхідно для надання різноманітної допомоги та соціальних послуг, подальшої роботи з ними. Як показує досвід зарубіжних країн, саме такий спосіб надання послуг є дуже ефективним, адже особа, яка потребує сторонньої допомоги, все ж таки не позбавляється можливості бути включеною, навіть в якості «нетипового» члена, в суспільство. Це позитивно вплине як на її ставлення до себе, так і на зміцнення відносин з оточуючими.

Утримання таких закладів на належному рівні в сучасних умовах, забезпечення високої якості послуг є дуже проблематичним, знову ж таки через брак фінансування, що ще раз підтверджує необхідність розвитку мобільної форми надання соціальних послуг. На сьогоднішній день в Україні

нараховується 91 заклад для бездомних осіб і безпритульних дітей. Місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з цього числа створено 62 заклади. Громадськими, релігійними та благодійними організаціями засновано лише 29 закладів. У провідних європейських державах набула поширення практика надання соціальних послуг не лише клієнтам-бездомним, а й в цілому населенню, благодійними, громадськими та релігійними організаціями. Україна знаходиться лише на початковому етапі становлення цієї моделі надання соціальних послуг. Для ефективного функціонування такої системи необхідне раціональне розподілення витрат між державою та громадськими організаціями. Наприклад, у Великобританії, діяльність недержавного сектору у сфері соціальних послуг фінансується державою на 26%, в Фінляндії – 57%, Німеччині – аж 83 %, що пояснюється тим, що надання соціальних послуг тут є функцією недержавних суб'єктів. В Україні державою забезпечується функціонування закладів, які надають соціальні послуги, лише на 17 %.

Серед розвинутих країн світу нерідко проводиться державна закупівля соціальних послуг у недержавних закладів та організацій. Таким чином, держава позбавляє себе обов'язку надавати їх самостійно. В українському законодавстві подібний механізм був розроблений лише нещодавно, закріплений в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів» від 29.04.2013 р. Запозичити даний досвід необхідно, адже, таким чином, дані заклади, навіть, якщо і не в повній мірі, але будуть фінансуватися. Та і на місцевому рівні можна більш ефективно вирішувати проблеми бездомності, адже в рамках чітко визначеної, невеликої за розміром території значно простіше визначити, які саме послуги необхідні бездомним, яку кількість ресурсів необхідно витратити на їх надання.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Л.Ф.Теоретичні аспекти дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні // Теорія і практика державного управління.- 2011.- Вип.-2.

2. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. №2623-IV//Відомості Верховної Ради України.- 2005.-№ 26.- Ст.354.

3. Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей: Постанова КМУ від 09.06.1997 р. № 565 // Офіційний Вісник України.-1997.- № 24.-Ст.1277.

4. Типове положення про центри соціально – психологічної реабілітації дітей: Постанова КМУ від 28.01.2004 р. № 87 // Офіційний Вісник України.- 2004.-№ 4.-Ст.168.

5. Типове положення соціально – реабілітаційний центр (дитче містечко): Постанова КМУ від 27.12.2005 р. № 1291 // Офіційний Вісник України.-2005.-№ 52.-Ст.3326.

6. Типове положення про дитячий будинок-інтернат, молодіжне відділення дитячого будинку інтернату системи праці та соціального захисту населення: Наказ Міністерства праці та соціальної політики від 02.04.2008 р. № 173 // Офіційний Вісник України.-2008.-№ 56.-Ст.1893.

УДК: 349.41
Ріпенко А.І., к.ю.н.,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ПОЗОВИ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Позови про визнання процесуально-правова теорія поділяє на позитивними (визнання наявності права, правовідносин) та негативні (визнання, відповідно, відсутності права чи правовідносин). Перетворювальний позов спрямований на зміну чи припинення існуючого правовідношення між позивачем та відповідачем. Такі різновиди позовів кореспондують окремим способам захисту цивільних прав та інтересів судом, що неструктуровано перелічені у ст. 16 Цивільного кодексу України (ЦК).

Аналіз положень ЦК дає певні підстави стверджувати, що під «визнанням права» в окремих випадках мається на увазі не власне визнання як результат задоволення *позову про визнання*, а саме зміна правовідношення, тобто задоволення *перетворювального позову.* Якими можуть бути такі випадки? Наприклад, це ст. 376 ЦК, за якою «право власності може бути визнане за ….»: *«3. Право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки у встановленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно»*. Це повною мірою корелює із ч. 2 цієї ж статті, що вказує на те, що особа, яка здійснила самочинне будівництво, не набуває права власності на нього. *«2. Особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього».*

Відзначимо, що особа дійсно не набуває права власності на об’єкт будівництва на підставі передбаченого законом (ст. 331 ЦК та ін.) фактичного (юридичного складу), адже у цьому «ланцюжку» відсутній певний необхідний елемент (елементи). Саме цей дефект виправляє суд, наділяючи у визначених законом випадках особу певними правами, тобто перетворюючи відповідні правовідносини (невласник стає власником, вступаючи у абсолютні правовідносини із необмеженими колом осіб щодо предмету своєї власності). Щоправда, і таке рішення не перетворює особу на власника остаточно, адже відповідно до Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» для виникнення речового права потрібна ще й його державна реєстрація, перед проведення якої носій відповідних реєстраційних повноважень ще раз перевірить фактичний склад

щодо набуття права власності на предмет повноти та законності. Про подібні перетворювальні рішення судів йдеться у й ст.ст. 335, 344 ЦКУ.

На наш погляд, саме крізь призму таких висновків, треба сприймати правову позицію Верховного Суду України (ВСУ), висловлену, зокрема, у постанові Судової палати у цивільних справах ВСУ від 24.06.2015 № 6-318цс15: «*За правилами статті 392 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) позов про визнання права власності може бути пред'явлено, по-перше, якщо особа є власником майна, але її право оспорюється або не визнається іншою особою; по-друге, якщо особа втратила документ, який засвідчує його право власності. Статтею 328 ЦК України передбачено, що право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом. Отже, ураховуючи, що відповідно до статті 328 ЦК України набуття права власності – це певний юридичний склад, з яким закон пов'язує виникнення в особи суб'єктивного права власності на певні об'єкти, суд при застосуванні цієї норми повинен встановити, з яких саме передбачених законом підстав, у який передбачений законом спосіб позивач набув право власності на спірний об'єкт та чи підлягає це право захисту в порядку, передбаченому статтею 392 ЦК України».*

У цій конкретній постанові ВСУ висловився лише щодо власне «позовів про визнання». Схожа позиція було уточнена Судовою палатою у цивільних справах ВСУ в іншій постанові від 07.10.2015 по справі № 1622цс15: *«Відповідно до частини п'ятої статті 11 ЦК України цивільні права і обов'язки можуть виникати з рішення суду лише у випадках, встановлених актами цивільного законодавства. Можливість виникнення права власності за рішенням суду ЦК України передбачає лише у ст.ст. 335 та 376 ЦК України. У всіх інших випадках право власності набувається з інших не заборонених законом підстав, зокрема із правочинів (ч. 1. ст. 328 ЦК України). Стаття 392 ЦК України, у якій йдеться про визнання права власності, не породжує, а підтверджує наявне в позивача право власності, набуте раніше на законних підставах, у тому випадку, якщо відповідач не визнає, заперечує або оспорює наявне в позивача право власності, а також у разі втрати позивачем документа, який посвідчує його право власності…..».* Таким рішенням ВСУ вказує як на власне «позови про визнання» (ст. 392 ЦК), так і про «перетворювальні позови» (ст. 11 ЦК, ст. 335 та 376 ЦК). При цьому Суд чомусь не згадав про положення ч. 4 ст. 344 ЦК, яка теж безпосередньо надає суду повноваження наділяти позивачів правом власності на нерухомість, транспортні засоби та цінні папери за набувальною давністю, перетворюючи відповідні правовідносини.

Як видається, ВСУ притримується жорсткого тлумачення норми, вміщеної до ст. 11 ЦК, за якою можливість виникнення права (власності) з рішенням суду залежить від буквальної вказівки на це цивільного закону із застосуванням відповідних фразеологічних «кліше».

Звертаємо увагу, що судова палата у цивільних справах ВСУ притримується подібної позиції в інших постановах, зокрема від 27.05.2015 по справі № 6-159цс15: *«…Визнання права власності на об'єкт незавершеного будівництва, не прийнятого в експлуатацію, в судовому порядку нормами ЦК України чи іншими нормативними актами не передбачено…».*

Проте законодавство передбачає й інші випадки, що, на нашу думку, дають суду підстави наділити позивача правом чи, якщо завгодно, «визнати його» за позивачем (шляхом задоволення не позову про визнання, а перетворювального позову).

На нашу думку, формулювання: «У разі відмови органу …. питання вирішується в судовому порядку» (див. ст. 118 ЗК) цілком достатньо для застосування перетворювального позову. Більш того, фактично це є єдиним способом реального захисту прав позивача. Вважаємо, що безпосереднє формулювання рішення за таким позовом: «визнати право на…», «надати ділянку…», «передати ділянку…» тощо не є принциповим. Важливим є те, що таке рішення суду за перетворювальним позовом доповнює необхідним (відсутнім) елементом фактичний склад щодо набуття права власності на нерухомість та надає всі підстави для проведення в установленому порядку наступної державної реєстрації права власності на неї.

Вважаємо, що врахування вищевказаного підходу сприяло б більш ефективному захисту прав та інтересів позивачів.

УДК 347.9
Садикова Я. М., к.ю.н., доцент
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ
sadykova_yana@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА

Принципи відграють надважливу роль як в процесі нормотворення, так і в процесі правореалізації. Шлях євроінтеграції, який обрано Україною, обумовлює необхідність приведення усіх галузей законодавства до «євростандартів».

На сьогодні загальновизнаним стало використання терміну «стандарти захисту прав людини» для позначення вищого щабелю досягнення мети судового захисту прав людини, ефективності механізму захисту прав. Стандарти захисту прав та міжнародні та європейські принципи здійснення судочинства здебільшого сприймаються як поняття одного рівня. В такому розумінні європейські принципи цивільного процесу розуміються як стандарти цивільного процесу, викладені в ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року: «Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і

безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя».

Неоднозначним є підхід до розуміння і визначення таких понять як «принципи судочинства» та «стандарти захисту прав людини» та їх співвідношення.

Дослідження спеціальної літератури питання щодо розуміння принципів (стандартів) цивільного процесу дає підстави для твердження про те, що європейські принципи (стандарти) для дослідження проблем гармонізації національного цивільного процесуального законодавства можуть бути згруповані на загальні принципи європейського права, принципи (стандарти) захисту прав людини, єдині принципи здійснення судочинства в європейських державах, принципи здійснення судочинства конкретних європейських держав.

Загальними принципами європейського права називаються різні. За основу візьмемо підхід Комарова В. В., який загальними називає такі принципи як принцип верховенства права, принцип прямої дії, принцип правової визначеності, принцип пропорційності, принцип недискримінації, принцип прозорості [1, с. 55-83]. Загальними ці принципи називаються через застосування їх в абсолютно усіх сферах права. Загальні принципи є тими основами, на яких вибудовується європейське право як інтеграційне утворення поза правових систем держав-учасниць Європейського Союзу, а також національне право цих держав.

Принципи захисту прав людини - це наднаціональні стандарти, які є орієнтиром для правотворчості та правозастовування в європейських державах світу. Метою таких стандартів є служіння основою для уніфікації та гармонізації норм у конкретній сфері, а саме в сфері захисту прав людини.

Варто зазначити, що коли мова йде про принципи (стандарти) захисту прав людини, то вони виступають тією метою, на досягнення якої спрямовано здійснення судочинства, тому принципи (стандарти) захисту прав людини та принципи здійснення судочинства знаходяться в різних правових площинах, хоча і знаходяться багато точок перетину.

В національних правових системах європейських держав існують принципи, які за замістом є однаковими у багатьох європейських державах.

З врахуванням положень статті 6 Конвенції система стандартів захисту прав людини в порядку цивільного судочинства може бути представлена сукупністю права на суд (як його прояв – право на доступ до суду) та права

на справедливий судовий процес, що включає такі організаційні та процесуальні гарантії:

а) розгляд справи судом, створеним на підставі закону,

б) незалежність та неупередженість суду,

в) публічний розгляд справи та проголошення рішення суду,

г) справедливий судовий розгляд,

д) розгляд справи впродовж розумного строку.

Список використаних джерел:

1. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

УДК:342.72/.73

Федорчук Ю.Ю.,студент 4 курсу
Білоцерківський національний аграрний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Настіна О.І.,
yura.fedor4ukbc@gmail.com

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Швидке посилення майнової нерівності та розшарування населення, невпевненість у майбутньому, правова, економічна та соціальна незахищеність громадян країни стають однією із найгостріших проблем, тому особливу увагу слід приділити питанням, безпеки товарів та послуг.

Проблема захисту прав споживачів давно отримала міжнародне значення і актуальність її теоретичного дослідження не може викликати сумніву. Задоволення потреб споживачів у продовольчих і промислових товарах, надання побутових і комунальних послуг повинне здійснюватися на основі вимог до якості й безпеки товарів та послуг.

Україна була однією із перших країн СНД, яка стала опікуватися захистом прав споживачів, тому у 1989 році в Україні з’являються громадські організації із захисту прав споживачів. За їх сприянням у 1991 році був прийнятий Закон України «Про захист прав споживачів» [7, с. 10].

Захист споживачів в Україні гарантує Конституція України, у статті 42 Конституції України записано «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [1].

Основним органом, що здійснює державний контроль за дотриманням вимог законодавства України про захист прав споживачів є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів.

Господарська діяльність без споживача — фізичної особи просто неможлива, оскільки вона не є абстрактною та законодавство чи ділова практика не передбачають поділ покупців на фізичних і юридичних осіб окремо [4, с. 61]. Стаття 4 Закону України «Про захист прав споживачів» перераховує права споживачів: захист своїх прав державою; належну якість

продукції та обслуговування; безпеку продукції; необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника; відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції, відповідно до закону; звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів [3].

Споживачі зобов'язані: перед початком експлуатації товару уважно ознайомитися з правилами експлуатації, викладеними в наданій виробником (продавцем, виконавцем) документації на товар; в разі необхідності роз'яснення умов та правил використання товару − до початку використання товару звернутися за роз'ясненнями до продавця або до іншої вказаної в експлуатаційній документації особи, що виконує їх функції; користуватися товаром згідно з його цільовим призначенням та дотримуватися встановлених виробником товару в експлуатаційній документації рекомендацій; з метою запобігання негативним для споживача наслідкам використання товару − застосовувати передбачені виробником в товарі засоби безпеки з дотриманням передбачених експлуатаційною документацією спеціальних правил, а в разі відсутності таких правил в документації − дотримуватися звичайних розумних заходів безпеки, встановлених для товарів такого роду [3].

У статті 20 Господарського кодексу України визначено способи захисту суб'єктів господарювання та споживачів:

Визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативно-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом [2].

Право споживача на належну якість товарів, робіт, послуг передбачено статтею 6 Закону України «Про захист прав споживачів». Відповідно до цієї статті споживач має право жадати від продавця, щоб якість придбаного ним товару, роботи, послуги відповідала вимогам нормативних документів, умовам договору, інформації про товар [3]. У статті 7 Закону України «Про захист прав споживачів» вказано те, що покупець має право пред'явити продавцю відповідні вимоги відносно не обговорених продавцем недоліків проданої речі, на які не встановлено гарантійний термін, якщо недоліки були виявлені протягом двох років, а стосовно об'єкта будівництва – не пізніше десяти років із дня передачі їх покупцеві, а якщо день передачі встановити неможливо або якщо майно знаходилося у покупця до укладення договору

купівлі-продажу – із дня укладення договору [3]. Отже, споживач має право вимагати від продавця (виробника, виконавця), щоб якість придбаної ним продукції відповідала вимогам нормативно-правових актів та нормативних документів, умовам договорів, а також інформації про продукцію, яку надає продавець. Вимоги до продукції щодо її безпеки для життя, здоров'я і майна споживачів встановлюються нормативними документами.

Важливе значення в удосконаленні механізму захисту прав споживачів має питання розширення сфери дії Закону України «Про захист прав споживачів». Цей Закон надає можливість захисту прав споживачів в адміністративному порядку, але він нечітко регламентує цей порядок захисту, оскільки не встановлюється перелік усіх державних органів, до яких споживач може звернутися за захистом. В числі актуальних питань щодо удосконалення механізму захисту прав споживачів, має бути і поширення сфери дії Закону України «Про захист прав споживачів» не лише на підприємства торгівлі, послуг та громадського харчування, як це передбачено зараз, а і на банківську, страхову, медичну, освітню та інші сфери.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що удосконалення законодавства України з питань захисту прав споживачів шляхом розробки надійного механізму забезпечення захисту прав споживачів, а також шляхом моніторингу рівня споживчої задоволеності та стану захисту прав споживачів, використання ефективних процедур розгляду скарг, поширення дії Закону України «Про захист прав споживачів» на банківську, страхову, медичну, освітню та інші сфери, посиленню прав місцевих органів влади та громадських організацій споживачів і їх об'єднань, посилення прав, ролі і впливу органів самоврядування та інших неурядових структур у захисті прав споживачів буде сприяти ефективному забезпеченню захисту прав споживачів в Україні.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – ст.141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22. - ст. 144.

3. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http: zakon4.rada.gov.ua/laws/ show

4. Безух О. Проблеми захисту прав суб'єктів господарювання / Олександр Безух // Українське комерційне право. – 2007. − № 8. – С. 56-61.

5. Богданов Я. Проблеми захисту прав споживачів / Я.С. Богданов [Електронний ресурс]: Режим доступу: http: ea. donntu. edu. ua: 8080/ jspui

6. Галянтич М.К. Господарське право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.К. Галянтич, С.М. Грудницька, О.М. Міхатуліна та ін. – К.: МАУП, 2005. – 424 с.

7. Звєрєва О.В. Захист прав споживачів / О.В. Звєрєва. − Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.

УДК 334.012
Андрусишина Я. С. студентка 4 курсу
Науковий керівник - Ломакіна Ірина Юріївна к. ю. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
yana.andrusishina@yandex.ru

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

За роки ринкової трансформації склалися основні передумови для формування аграрного підприємництва, що стало основою для стабілізації вітчизняної економіки та її подальшого зростання. Проте на підприємницьких засадах функціонують не всі суб'єкти господарювання. В аграрній сфері вітчизняної економіки простежується розбалансованість, відсутність належної довіри населення до підприємницької діяльності, що гальмує розвиток нових форм господарювання і несприятливо позначається на функціонуванні аграрного сектора. У зв'язку з цим дослідження підприємництва в агарній сфері, форм його діяльності та механізмів впливу на основні економічні змінні в перехідній економіці України набуває особливого значення.

Проблемі аграрного підприємництва, його ролі у становленні аграрного сектора у вітчизняній та зарубіжній літературі присвячено чимало ґрунтовних праць, орієнтованих на вивчення окремих аспектів функціонування аграрного підприємництва, доцільності і глибини державного втручання у сільське господарство. Теоретичну основу дослідження підприємництва, його ролі у формуванні ринкових відносин становлять праці Р.Кантільона, А.Сміта, М.Балудянського, Ж.-Б.Сея, Дж.Ст.Міля, К.Маркса, А.Маршала, М.Туган-Барановського, В.Зомбарта, Й.Шумпетера.

Наприкінці XX - початку XXI ст. економічна наука приділяє значну увагу механізмам становлення аграрного підприємництва, його функціонування, аналізу макро- та мікросередовища у перехідній економіці. З-поміж вітчизняних дослідників цієї проблеми - В.Андрійчук, З.Варналій, П.Гайдуцький, А.Даниленко, М.Дем'яненко, В.Дієсперов, М.Долішній, О.Здоровцов, С.Злупко, М.Козоріз, О.Крисальний, Г.Купалова, І.Лукінов, М.Малік, В.Месель-Веселяк, І. Михасюк, О. Онищенко, М.Павлишенко, Б.Пасхавер, Ж.Поплавська, С.Реверчук, Л.Романова, П.Саблук, О.Шпичак, В.Юрчишин та інші.

У вітчизняній економічній науці проблеми формування підприємництва в аграрній сфері досліджені ще недостатньо. Зокрема, мало досліджене аграрне підприємництво як категорія економічної науки,

детально не проаналізований розвиток підприємництва в аграрній сфері, його роль у функціонуванні перехідної та у формуванні ринкової економіки. Відчувається нестача узагальненого досвіду запровадження підприємницьких відносин в аграрному секторі країн, що розпочали економічні перетворення дещо швидше.

Аграрне підприємництво - це самостійна, постійна, ризикова діяльність з виробництва сільськогосподарської продукції, виконання відповідних робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, незареєстрованими підприємцями [1]. Приналежність способу діяльності до розряду підприємницької або приналежність особи до розряду підприємців можна визначити, порівнявши їхні характеристики з ознаками підприємництва. Особливість аграрного підприємництва полягає в тому, що додатково слід зважати на такі характеристики, як прибутковість, рівень управління тощо.

Найефективнішими формами підприємництва є фермерські господарства та приватні підприємства. Вони мають найкращі показники рентабельності, співвідношення між часткою площі та часткою в аграрному ВВП. За ними йдуть господарські товариства, кооперативи.

З'ясовано, що для подальшого розвитку агарного підприємництва необхідні певні передумови на макро- та мікрорівнях. Зокрема, на макрорівні необхідно створити низку заходів адміністративного характеру, спрямованих на зниження податків, стабільність державної економіки; державної та соціальної політики, правовий захист підприємництва. Крім того, слід звернути увагу на елементи ринкового господарювання, у тому числі на інфраструктуру ринку, існування повноцінного власника майна і землі, нові виробничі відносини на ринкових принципах. Водночас виявлено, що на мікрорівні в умовах перехідної економіки України значна частина селян не готова до ведення підприємницької діяльності в психологічному та матеріальному сенсах. Цим пояснюються низькі показники кількості фермерських господарств [3].

Як встановлено, приватна власність на землю - необхідна умова здійснення підприємництва на селі. Проте у зв'язку з недостатнім підприємницьким досвідом населення необхідно є запроваджувати мораторій на операції купівлі-продажу землі будь-якого призначення. Земельні відносини пов'язані з трьома проблемами: оцінкою землі, правом спільної часткової власності на землю, іпотеки землі [2].

Країни Східної Європи мають значний досвід аграрного підприємництва. Проте не всі результати трансформаційних перетворень можна назвати однозначно позитивними. Ліберальна модель роздержавлення не завжди забезпечувала необхідні темпи відновлення економіки після трансформаційного шоку.

Аналіз процесів трансформації аграрної сфери в Східній Європі дає змогу стверджувати, що навіть у межах окремого регіону спостерігаються значні відмінності. Процеси формування аграрного підприємництва в Східній Європі підтверджують тезу про те, що лише практика є критерієм

визначення пріоритетних форм організації сільськогосподарського виробництва, а конкуренція виявить найбільш життєздатні форми. Досвід усіх країн підтверджує нежиттєздатність у довгостроковій перспективі дрібних господарств, що є аналогами особистих селянських господарств в Україні. Вони неминуче трансформуються і отримають розвиток у таких формах, як сімейні ферми, приватні підприємства тощо.

В Україні процес економічної трансформації та формування аграрного підприємництва здійснюється повільнішими темпами, ніж в усіх вищезгаданих країнах. Україна може запозичити значний досвід результативних реформ аграрного сектора інших держав, однак слід уникати негативних моментів, виявлених в моделях аграрного розвитку.

У перехідній економіці України спостерігається нерозвиненість інфраструктури аграрного ринку або викривлення в її розвитку. Зокрема, це стосується біржової торгівлі. Сільськогосподарські підприємці мають обмежені можливості доступу на біржі, спостерігається небажання легалізовувати торгівельні операції.

В умовах перехідного періоду роль держави як регулятора економічних перетворень повинна зростати, причому на різних етапах аграрної реформи співвідношення ринкових та адміністративних важелів є динамічним. Підтримка аграрного підприємництва вимагає збалансованої і системної державної політики у всіх сферах державного регулювання.

З метою сприяння аграрному підприємництву слід впроваджувати такі заходи: усунути суперечності у податковому законодавстві; надати можливість сплачувати податки раз на рік; спростити порядок реєстрації фермерського господарства; можливість членства в фермерському господарстві, звільнити особисті селянські господарства від оподаткування, в подальшому передбачити залежність їх оподаткування від рівня товарності; створити паливний держрезерв; обмежити торгівельні націнки на агропродукцію для посередницьких і переробних структур; впровадити надання державних кредитів на заснування власної справи для сільських безробітних.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №18-22. – Ст. 144

2.Фурдас Б. Фінансово-економічні механізми регулювання підприємництва в аграрній сфері // Соціально - економічні дослідження в перехідний період. Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні (збірник наукових праць). Випуск 2(XXXIII) / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор. М.І. Долішній. Частина 2. - Львів, 2002.-С.186.

3. Фурдас Б. Аграрна біржа як елемент ринкової інфраструктури в умовах трансформації економіки України. Актуальні проблеми економічної теорії: Науковий збірник / За ред. З.Г. Ватаманюка. - Формування ринкової економіки в Україні. - Спецвип. 9. - Львів: Інтереко, 2002. - С. 211-218.

УДК 631. 151
Березенко В. студентка 4 курса
Науковий керівник – к.ю.н. Ломакіна І.Ю
Білоцерківського національного аграрного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Вдосконалення правового регулювання діяльності фермерських господарств, аналіз розвитку фермерства в інших країнах та врахування позитивного досвіду законодавчого забезпечення фермерських відносин є необхідним в нашій державі. Необхідність відзначення, що реформуючи програми підтримки фермерів опосередковано підтверджують свій курс на заохочення процесу концентрації сільськогосподарського виробництва на противагу всебічній підтримці сімейних ферм у минулому. Кількість великих ферм постійно зростає, вони підвищують конкурентоспроможність як в Україні так і на світовому ринку сільськогосподарських продуктів.

Фермерська кооперація є досить поширеним явищем за кордоном де її здійснення вимагає відповідної організаційної, юридичної та економічної культури, чітких законодавчих гарантій. Особливість ведення європейського фермерського бізнесу полягає передусім у розвитку інфраструктури віддалених міст, сіл. Що більш аграрно привабливою є та чи інша місцевість, то розвиненішою є система зв’язку з модерним містом. Європейський фермер виграє за рахунок оперативності в донесенні своєї продукції до лінії переробки або й споживача.

Важливими чинниками стабілізації великого високоефективного виробництва є надання субсидій і кредитів, а також заходи, що сприяють підвищенню продуктивності праці й модернізації виробництва. У багатьох країнах фермерські господарства мають пільгове оподаткування. У Швеції, наприклад, послідовно дотримуються принципу одноразового оподаткування фермерських доходів.

Нинішня ефективна приватно-господарська система зарубіжного фермерства складалася багато десятиліть. Велике виробництво має безперечну перевагу перед дрібним. Це один з основних законів економіки. Саме великі господарства здатні ефективно використовувати сучасні технології. Вже понад століття у всьому світі йде безперервний процес укрупнення господарств за рахунок витіснення і розорення дрібних і середніх. За кордоном йде концентрація сільськогосподарського виробництва. Практика таких країн, як США, ФРН, Канада та інших, свідчить про те, що на великих підприємствах у порівнянні з дрібними в 1,5-2 рази вища продуктивність праці та значно нижча собівартість продукції. Саме великі фермерські господарства та об’єднання є основними постачальниками товарної сільськогосподарської продукції.

Система господарювання перехідного типу, вже відмінна від планової командно-адміністративної системи, хоча ще не ринкова, не сприймає класичних економічних доктрин Заходу, але тим не менше нам корисно звертатися до досвіду зарубіжних країн. Досвід державної підтримки аграрного сектора економіки у високорозвинених країнах свідчить про те, що, незважаючи на різні в них рівні економічного розвитку, там сільському господарству виявляється велика державна фінансова допомога в різних формах, кінцева мета якої - максимально повне забезпечення населення продовольством за помірними цінами при нормальній прибутковості виробництва.

В основу ринкової і цінової політики країн ЄС покладено три фундаментальні принципи: єдиний ринок товарів з єдиними цінами, принцип єдиної преференції, тобто перевага на ринку ЄС повинна надаватися товарам країн Євросоюзу, а також єдине фінансування [1, с.74].

Фермери, орендарі, колективні господарства, сільськогосподарські кооперативи багатьма економічними нитками пов'язані з державними установами. Ці зв'язки постійно удосконалюються, поліпшуються. Ніхто ніколи не приймає таких рішень, які б відразу поставили селянина на межу розорення. Зрозуміло, це не ставитися до тих господарствам які мають низьку ефективність праці.

Проблеми ефективності та визначення стратегічних приорітетів розвитку фермерства присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених економістів: Беккера М., Блегборна С., Блюма А., Власова В.Д., Грищенко О.В., Єрмакова О.Ю., Збарського В.К., Ігнатова В.Д., Крисального О.В., Месель-Веселяка В.Я., та ін.

Віддаючи належне науковцям, які займаються питаннями теорії, методології організації та ефективного розвитку фермерських господарств, слід зазначити, що в сучасній економічній думці і досі існують різні погляди щодо значимості та сутності цих формувань. Більшість досліджень зосереджена на вивченні окремих проблем функціонування фермерських господарств, без урахування особливостей їх розвитку в умовах нових економічних відносин, специфіки окремих регіонів та динамічності зміни як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Недостатньо висвітленими залишаються проблеми правового регулювання фермерства та узагальнення світового досвіду ринкової організації аграрного сектора.

Досвід зарубіжних країн, власні дослідження свідчать про те, що саме у сільському господарстві, особливо там, де неможливе потокове виробництво продукції, складно досягти вагомих, що відповідають потребам суспільства результатів без зміцнення приватної власності та особистого інтересу працівника. Отож, спочатку такий легкий, як нам здавалося, шлях організації великих товарних підприємств і забезпечення на цій основі суспільства продуктами харчування у підсумку виявився більш тривалим у частині перспектив розвитку із-за відмови врахування «людського фактора». Фермерські господарства - основа ефективного функціонування сільського господарства про-

мислово розвинутих країн. У США, наприклад, 87% господарств складають сімейні ферми.

Найбільші кооперативні об'єднання у розвинутих країнах світу: Кооперація в США. У сільському господарстві зарубіжних країн розвиваються різні форми кооперативів, які безпосередньо створюються фермерськими господарствами для досягнення більш високих результатів господарювання та захисту в конкурентній боротьбі з монопольними структурами у сфері переробки про-дукції й особливо у сфері її збуту на внутрішньому та зовнішньому продо-вольчих ринках [2, с.40].

Тому невипадково найбільшого розповсюдження набули кооперативи саме з організації збуту сільськогосподарської продукції та її промислової переробки. Одночасно, як свідчить досвід США, країн Західної Європи, фермерські господарства не створюють кооперативів з виробництва сільськогосподарської продукції, вважаючи, що приватне господарювання в цій сфері діяльності є більш ефективним і самодостатнім для них.

Здебільшого фермерські кооперативи створюються «…для інтеграції зусиль у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, як масові самодіяльні організації аграрних товаровиробників вони вступають у правові відносини з промисловими виробниками, формуючи тим самим агропромисловий комплекс країни», - зауважує Н.І.Титова [3,с.103].

Більшість фермерських господарств на Заході є господарствами сімейного типу. Існують також несімейні партнерства, проте партнерські відносини там детально врегульовані. Наприклад, у Великобританії є спеціальне законодавство, яке регулює партнерські відносини у сільському господарстві. Крім того, партнерство оформляється спеціальним договором, в якому визначається, як повинні бути підготовлені рахунки, чи слід віддавати землю у спільну власність чи у власність одного із партнерів, чи буде у партнерів право використовувати землю після смерті її власника (маються на увазі відносини оренди) тощо.

У країнах Європейського Союзу сімейна форма ведення сільського господарства має особливе значення. Саме у таких господарствах працюють професійні виробники сільськогосподарської продукції. Наприклад, у Франції особливо наголошують на стимулюванні розвитку сімейних господарств, які вважаються основою сільськогосподарського виробництва в країні.

Досвід країн Східної Європи показує можливість розвитку невеликих селянських господарств товарного типу. Так, у Польщі середній розмір селянського господарства складає 4-8 га.

Із врахуванням вищенаведеного можна зробити таке визначення особистого селянського господарства (ОСГ): це сімейно-трудове об'єднання осіб, які спільно ведуть сільськогосподарське виробництво і виступають власниками засобів виробництва та виробленої сільськогосподарської продукції.

Діяльність особистого селянського господарства (на відміну від фермерського) базується на особистій праці його членів. Основними принципами функціонування такого господарства є самофінансування і вільне підприєм-

ництво, що здійснюється на принципах економічної вигоди. Як форма організації праці, яка приставляє дрібний та малий бізнес на селі - це сільськогосподарське підприємство, засноване на приватній власності на землю та основні засобів виробництва.

Існують різні підходи до організації особистих селянських господарств як форми виробництва у багатоукладній ринковій економіці. Одні автори вважають створення особистих селянських господарств необхідною умовою формування ринкової економіки на селі і вимагають їх розвитку. Інші переконують про недоцільність формування таких господарств на селі у зв'язку з їх низькою ефективністю. Деякі автори, даючи в цілому позитивну оцінку особистим селянським господарствам і враховуючи їх перспективність у формуванні ринку продовольства, тим самим пропонують дещо змінити і впорядкувати процес організації та їхнього розвитку, відпрацювати механізм їх функціонування.

Є різні думки і у питаннях про те, кому віддати перевагу при організації особистих селянських та фермерських господарств: або необхідно дозволити створювати господарства всім бажаючим це зробити, або обмежити доступ у фермери жителям міст і увести ценз ведення господарства та оформлення прав на нього по закінченню певного строку (міському жителю - 5 років, мешканцю села - 2 роки), або ж дозволити формування особистих селянських чи фермерських господарств тільки мешканцям села на основі виділених земельних та майнових паїв. Багатопрофільність розвитку особистих селянських господарств, як обов'язкова умова їх виживання також нераціональна. Повинне бути різноманіття виробничих напрямків.

Список використаних джерел:

1. Чирков О. Державна підтримка та регулювання агропромислового виробництва / О. Чирков// АПК: економіка управління. - 2008. - №7. - С.73-76

2. Сакович В. Фермерство за рубежом / В. Сакович//Международный с/х жур. - 2009. - № 5-6. - С. 37-41

3. Титова Н.І. Фермерство в Україні: основні правові засади. Питання та відповіді / Н.І. Титова. - Львів, 1998. - 184 с.

УДК 346.6

Биковець О.І асистент кафедри цивільно – правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

НОВАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ, ЩО РЕГУЛЮЄ СФЕРУ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

За останні роки законодавство про державні закупівлі постійно змінювалося. До Закону про держзакупівлі 2010 року було внесено зміни більше 20 разів, у тому числі пов'язані з додаванням нових винятків, і той закон у декількох різних аспектах не відповідав законодавству та практиці ЄС щодо державних закупівель. 20 квітня 2014 року набула чинності нова більш

прогресивна редакція Закону про держзакупівлі та в ключових моментах адаптована з правилами ЄС. Ця редакція була розроблена Мінекономрозвитку з метою спрощення процедур державних закупівель, підвищення рівня прозорості та відкритості здійснення закупівель, створення умов для подолання корупції у сфері державних закупівель, а також наближення вітчизняного законодавства до європейських стандартів.

Черговим етапом в процесі реформування державних закупівель є прийняття Верховною Радою України Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 за № 922-VIII, який набув чинності 19.02.2016 року та вводиться в дію з 01 квітня 2016 року для центральних органів виконавчої влади та замовників, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, а з 1 серпня 2016 року - для всіх замовників. Даний закон був прийнятий на виконання Угоди про асоціацію щодо імплементації Директив 2014/24/ЄС і 2014/25/ЄС з метою забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвитку добросовісної конкуренції. Новий Закон про закупівлі в окремих положеннях суттєво відрізняється від попередніх редакцій, що обумовлює необхідність більш детального його тлумачення.

Основні зміни, які вводяться новим законом, передбачають:

- допорогові та понадпорогові процедури в одній системі (якщо запланована сума закупівлі не перевищує 50 тис. грн на рік, замовник здійснює пряму закупівлю; якщо запланована сума закупівлі перевищує 50 тис. грн. на рік, замовник зобов'язаний проводити таку закупівлю через систему електронних закупівель (або публікувати звіт про закупівлю); понад порогові закупівлі здійснюються із застосуванням відповідних процедур закупівель);

Електронна система закупівель — інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією та документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами.

- процедури - кількість процедур зменшено до 3-х: відкриті торги, переговорна процедура та конкурентний діалог. Зменшено час на проведення процедури «відкриті торги», введено обов'язковий електронний аукціон для «відкритих торгів»;

Принципово нова - процедура конкурентного діалогу застосовуватиметься у разі, якщо замовнику буде важко визначити необхідні технічні, якісні характеристики товарів та робіт або вид послуг, а також у разі, якщо визначення вимог до виконання робіт або надання послуг потребуватиме переговорів. І предметом закупівлі, зокрема, будуть:

- консультаційні, юридичні послуги; розробка інформаційних систем, програмних продуктів; здійснення наукових досліджень, експериментів або розробок, виконання дослідно-конструкторських, будівельних робіт.

- вводиться поняття «електронне оскарження», «центральні закупівельні організації» та «уповноважені особи»;

З прийняттям нового закону суттєво змінився порядок оскарження процедур закупівель, зокрема скарга до органу оскарження подається суб'єктом оскарження у формі електронного документа через електронну систему закупівель, після чого вона розміщується суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель та автоматично вноситься до реєстру скарг і формується її реєстраційна картка.

Закон надає замовникам можливість делегувати свої закупівельні повноваження централізованим закупівельним організаціям. Тобто планується створити низку юридичних осіб, які із функціями замовника організовуватимуть і проводитимуть процедури закупівель (закупівлі за рамковими угодами) в інтересах замовників.

Ще однією новацією для замовників є можливість не створювати комітет з конкурсних торгів. У цьому випадку замовник зможе призначити особу (осіб), що опікуватиметься процедурами організації та проведення процедур закупівлі в інтересах замовника. Такі уповноважені особи будуть самостійними в організації своєї роботи та зможуть виконувати її на умовах трудового договору (контракту).

- введення в роботу сайту ProZorro, на якому буде функціонувати електронна система тендерів, яка на даний час вже працює в тестовому режимі на допорогових закупівлях по всій території України.

Отже, я вважаю, що норми нового Закону України «Про публічні закупівлі» забезпечать здійснення закупівель в прозорому нормативно-правовому полі, що дасть позитивний економічний ефект для держави і забезпечить принципи максимальної економії, відкритості та прозорості на всіх стадіях закупівель, а також стане значним кроком для подолання корупції у цій сфері.

УДК 619:611
Коломієць Т.О., студентка
Білоцерківський національний аграрний університет
Науковий керівник – к.ю.н. Ломакіна І.І.
Tetyanochka-K@ukr.net

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У нелегкому економічному становищі, нестабільній політичній ситуації у країні, напередодні інтеграції до Європейського союзу інститут захисту майнових прав сільськогосподарських виробників набуває великого значення і потребує подальшого дослідження, оскільки є надзвичайно актуальним та необхідним для розвитку нашої країни. Як і завжди існує необхідність вдосконалення правової бази, яка закріплює правове становище

сільськогосподарських товаровиробників та встановлює гарантії реалізації майнових прав.

Розрізняють дві форми захисту – юрисдикційна і неюрисдикційна. При юрисдикційній захист здійснюється в процесі діяльності державних органів із застосуванням владного примусу [3, с. 7]. За загальним правилом, захист майнових прав здійснюються в судовому порядку шляхом подання позову або заяви. Спеціальним порядком є адміністративний порядок захисту прав. Він застосовується як виняток із загального правила, тобто тільки в прямо визначених у законі випадках. При неюрисдикційній формі захисту прав передбачаються дії сільськогосподарського товаровиробника, спрямовані на захист майнових прав, які здійснюються ним самостійно, без звернення до державних органів. Відповідно до ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу способами захисту прав є: визнання прав; визнання правочинну недійсним; припинення дій, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов’язку в натурі; зміна правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; визнання незаконним рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб; застосування інших способів, які передбачені законом [1, с. 43]. Фермерське господарство має право вступати в договірні відносини з будь- якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Спори, що виникають під час виконання договорів, укладених фермерським господарством, вирішуються відповідно до закону (ст. 24 Закону «Про фермерське господарство») [4, с 10]. При порушенні зобов'язання щодо приймання сільськогосподарської продукції безпосередньо у виробника, а також у разі відмови від приймання продукції, пред'явленої виробником у строки і в порядку, що погоджені сторонами, контрактант сплачує виробнику штраф у розмірі п'яти відсотків вартості неприйнятої продукції, враховуючи надбавки і знижки, а також відшкодовує завдані виробникові збитки, а щодо продукції, яка швидко псується, - повну її вартість (ст. 274) [2, с. 28]. Тобто, у випадку порушення контрактантом умов договору, сільськогосподарський товаровиробник має право на відшкодування майнової шкоди, завданої таким порушенням. Суб’єктом захисту майнових прав сільськогосподарського товаровиробника є органи державної влади та органи місцевого самоврядування. [5, с. 29]. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом. (ст. 32 Закону «Про фермерське господарство») [4, с. 22]. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням [1, с. 88]. Суб’єктами державного управління агропромисловим комплексом є органи державного управління, які здійснюють державно-правове регулювання сільським господарством, забезпечують додержання аграрного законодавства, управління підлеглими структурами, а також органи сільськогосподарських інспекцій і контролю за діяльністю сільськогосподарських товаровиробників.

Усі суб'єкти сільськогосподарського виробництва мають право провадити виробничу діяльність з метою одержання прибутку, який формує принцип волі підприємницької діяльності. Однак воля підприємницької діяльності передбачає не тільки незалежну практичну реалізацію цілей сільськогосподарських товаровиробників, але й визначення певних прав і обов'язків цих виробників, а також визначення статусу органів влади і управління в сфері сільськогосподарської діяльності.

Правоохоронна діяльність полягає у здійсненні органами держави контрольно-наглядових повноважень, проведенні перевірок фактичного виконання виконавчо-розпорядчих функцій; прийнятті рішень щодо відновлення порушених прав підприємств і організацій; вживанні заходів з попередження неправомірних дій у майбутньому. При цьому органи держави застосовують кримінально-правові й адміністративно-правові засоби захисту.

Одним з методів економіки, який покликаний підтримати сільське господарство є пільгове кредитування підтримки фермерських господарств і створення стабільних умов одержання кредиту банку, використовуються кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств. У сучасних умовах економічні методи є найбільш дієвими засобами впливу на об’єкти державного регулювання, тому що їхнє застосування дозволяє створювати економічні умови, що підштовхують сільськогосподарських виробників діяти в напрямі, потрібному суспільству, вирішувати ті чи інші питання відповідно до загальнодержавних і особистих інтересів. Вони дають змогу зберегти вільний вибір поводження.Разом з тим, у світлі останніх подій існує проблема у питанні сплати податку на додану вартість. Було розроблено два законопроекти: «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо захисту платників податку на додану вартість, в тому числі сільськогосподарських виробників» та до проекту закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення умов для своєчасного та належного відшкодування сум податку на додану вартість". Але набагато доцільнішим було б залишити дію спеціального режиму ПДВ в редакції 2015 року до кінця 2017 та ввести єдиний реєстр заявок на повернення ПДВ, заборону на зняття податкового кредиту по зареєстрований податковим накладним та зміни в механізмі бюджетного відшкодування податку на додану вартість, щоб не не допустити виникнення боргів по поверненню ПДВ.

Також 25 січня в парламенті був зареєстрований законопроект №3810 «Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо захисту прав платників податку на додану вартість» авторства народних депутатів Комітету з питань податкової та митної політики. Законопроектом пропонувалося внести зміни до Податкового кодексу України заборону скасування контролюючим органом сум податкового кредиту за формальними ознаками, оскільки податковий кредит забезпечується грошовими коштами; запровадження єдиного публічного Реєстру заяв на бюджетне відшкодування замість Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування платникам податку, які відповідають критеріям,

визначеним пунктом 200.19 статті 200 Податкового кодексу України та Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування платникам податку, які не відповідають критеріям, визначеним пунктом 200.19 статті 200 Податкового кодексу України; незастосування у 2016 році до суб'єктів спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства фінансових санкцій, передбачених цим Кодексом за допущення помилок у податкових деклараціях з податку на додану вартість. Але є ризик, що внаслідок податкових змін у 2017 році значно зростуть ціни на сільськогосподарські товари та продукти, що виробляються для внутрішнього ринку, та знизяться доходи аграріїв, державна підтримка яких і зараз залишається на вкрай низькому рівні. Тобто з одного боку аграрії будуть змушені підняти ціни на свою продукцію, а з іншого боку для них значно зросте вартість сировини, що використовується у сільськогосподарському виробництві. Такі тенденції матимуть негативні наслідки для економіки держави в цілому.

Дослідження правовідносин у сфері захисту майнових та інших прав сільськогосподарських виробників має практичне значення, таким чином з'являється можливість виокремити такі особливості правовідносин, які необхідні для вдосконалення механізму забезпечення захисту прав сільськогосподарських товаровиробників. Існує потреба у створенні дієвого механізму правового захисту майнових та інших прав сільськогосподарських товаровиробників. Є передумови створення охоронних норм права в аграрному законодавстві, що призведе до підвищення ефективності механізму захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. /Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 18, 19-20, 21-22. - Ст. 144.
3. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закону України від 14 лютого 1992р. / Відомості Верховної Ради УРСР. - 1992. - № 20. - Ст. 272-1
4. Про фермерське господарство: Закон України № 973-ІУ від 19 червня 2003 р. / Голос України.- 2003. -29 липня.
5. Про особисте селянське господарство: Закон України № 742-ІУ від 15 травня 2003 р. / Урядовий кур'єр. - 2003. - № 106. - 11 червня.

УДК
Ломакіна І. Ю., к.ю.н, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕС ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні аграрний сектор України є системоутворюючим в національній економіці. Ефективне державне регулювання аграрного сектору формує окремі засади збереження суверенності держави. У процесі розвитку аграрних ринкових відносин структура суб'єктів державного регулювання сільського господарства та їх функції можуть зазнати певних змін, але суть їх діяльності лишається сталою і полягає у впливі на об'єкти державного регулювання з метою ефективної реалізації економічної та аграрної політики держави.

Як і будь-яка господарська діяльність, сільськогосподарське виробництво набуває більшої ефективності за умови раціонального планування та прогнозування. В той же час, як один із основних секторів національної економіки, аграрний сектор потребує якісного та ефективного державного регулювання. Тому аналіз системи інституційно-функціонального забезпечення державного регулювання аграрного сектору України є актуальним питанням для дослідження, а виявлення основних проблем у сфері планування та прогнозування сільськогосподарської діяльності сприятиме розробці способів їх оперативного вирішення.

Питання державного регулювання сільськогосподарської діяльності, структуризації апарату державного управління аграрним сектором економіки України висвітлені у загальнодержавних та галузевих нормативно-правових актах (Конституція України, Господарський кодекс України, закони України, Постанови КМУ тощо). Аналіз системи інституційно-функціонального забезпечення державного регулювання аграрного сектору України здійснений у наукових працях та ін. Питання планування та прогнозування сільськогосподарського виробництва у своїх наукових розробках розглядали Ю. Шевчук, О. Мартин, С. Марченко, В. Швець, Ю. Білик та ін.

Стратегією розвитку аграрного сектору України до 2020 року визначено, що одним із пріоритетних напрямків державного регулювання у сфері сільськогосподарського виробництва є розвиток саморегулювання в аграрному секторі, делегування державою галузевим, фаховим та територіальним об'єднанням частини повноважень щодо регулювання аграрного ринку, в тому числі у частині здійснення контролю за якістю та безпечністю вітчизняної сільськогосподарської продукції [1].

Планування і прогнозування сільськогосподарського виробництва також є одним із ключових понять у системі інституційно-функціонального забезпечення державного регулювання аграрного сектору України. Планування та прогнозування діяльності у сфері сільського господарства має бути організоване таким чином, щоб забезпечити максимально ефективні організаційно-економічні умови для розвитку аграрного сектору шляхом забезпечення єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства. Позитивним результатом ефективного державного регулювання у сфері планування і прогнозування сільськогосподарського виробництва є стабільне забезпечення населення якісною, безпечною, доступною вітчизняною сільськогосподарською продукцією, а промисловості – сільськогосподарською сировиною. Формування ефективних ринків

економічних ресурсів в аграрному секторі України є однією з провідних умов забезпечення сталого економічного зростання вітчизняної економіки, підвищення життєвого рівня населення.

В Україні процес планування та прогнозування сільськогосподарського виробництва протікає не на достатньому рівні для його ефективної реалізації, оскільки його гальмують економічні, інституційні та соціальні перешкоди. Правове поле, що обслуговувало рух економічних ресурсів для здійснення переліку заходів, зазначених у державних та регіональних цільових програмах, виявилося непридатним для потреб ринкової економіки. За період ринкової трансформації вітчизняної економіки пройдено значний шлях у напрямку формування економічного механізму ефективного і раціонального використання виробничих ресурсів. Водночас, як стверджує О. Мартин, цей процес далеко ще не завершений, а його результати значною мірою визначаються швидкістю поширення ринкових відносин. Ринки економічних ресурсів тісно пов’язані з усіма іншими ринками – товарів і послуг, житла, інформації, інвестиційним ринком тощо [2].

Сталий економічний розвиток, будучи складовою сталого розвитку в цілому, водночас передбачає стабільне зростання основних макроекономічних показників і наявність структурної збалансованості економічної системи держави. Ю. Шевчук зазначає, що для побудови такої моделі розвитку суттєвим є збереження протягом тривалого часу додатних темпів зростання найважливіших макроекономічних показників і, передусім, ВВП. Це дозволить наростити «запас міцності» системи і покращити її адаптаційні можливості. Від'ємний приріст значень показників призведе до зниження загального рівня сталості системи і вимагатиме додаткових зусиль для повернення її на попередній рівень розвитку[3, с. 46-47].

Для успішного розв'язання проблеми забезпечення ресурсами державних програм поряд з побудовою системи цілей поетапного досягнення такого результату важливо також не помилитися з визначенням черговості їхньої практичної реалізації у межах відповідних цільових програм. На початку має бути сформоване так зване ядро національної соціально-економічної системи, яке виступить у ролі додаткового стабілізатора її розвитку. До складу утворюючих ядро сфер і окремих видів діяльності доцільно ввести такі, продукти яких є стабільно затребуваними, передусім, всередині країни. Найлогічніше віднести до них сферу продовольчого забезпечення, виробництва товарів найширшого вжитку, медичного обслуговування, соціального забезпечення, використання природних ресурсів.

Загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України визначено Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року № 1602-III [4].

Згідно з ст. 1 зазначеного Закону державне прогнозування економічного і соціального розвитку – науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Програма економічного і соціального розвитку України – це документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» в редакції Закону від 15 травня 1992 року, програми соціально-економічного розвитку України не можуть бути прийняті без урахування пріоритетності розвитку села. Слід зазначити, що програми є найбільш активними і разом з тим непримусовими формами державного регулювання. Участь у них господарюючих суб'єктів добровільна, проте будь-яка запропонована державою програма повинна містити такі стимули і обмеження, поєднання яких дозволяє кожному сільськогосподарському товаровиробнику самостійно вирішувати питання про свою участь у програмі [5, с. 89; 6, с. 116-153].

Отже, український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, яка може стати основою всієї національної економіки, сприяючи водночас зростанню рівня доходів сільського населення, зростанню економіки країни в цілому, а також підвищуючи імідж українського аграрного сектору на міжнародному ринку. Проте цей процес неможливий без ефективного державного регулювання та інституційно-функціонального забезпечення сільськогосподарського виробництва. Системою державного регулювання сільського господарства України передбачено функціонування органів державного, регіонального та місцевого значення, які забезпечують виконання основних його функцій. Однією з найбільш важливих сфер державного регулювання сільськогосподарської діяльності є планування та прогнозування в аграрному секторі. Основою для його здійснення є стратегічні, а також державні цільові програми, ефективна реалізація яких повинна забезпечити зростання темпів розвитку аграрного сектору України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України (проект) [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://minagro.gov.ua/node/7644.
2. Мартин О. М. Формування ринків економічних ресурсів в Україні : дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / О. М. Мартин ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2006.
3. Про державні цільові програми : закон України від 18 березня 2004 р. № 1621–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – ст. 352.
4. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : закон України від 23 березня 2000 р. № 1602–III // Урядовий кур'єр. – 2000. – 26 квіт.
5. Білик Ю. Д. Державний захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника та протекціоністська політика в України / Білик Юрій Дмитрович. – К. : Урожай. – 2000. – 192 с.

УДК: 349.41
Настіна О.І., к.ю.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДІЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Законодавче забезпечення питань отримання земельних ділянок учасниками бойових дій, учасникам АТО, іншими категоріями громадян, що мають відповідні пільги, можна поділити на положення спеціальних законів щодо особливого статусу учасників АТО та відповідні вимоги земельного законодавства.

Загальною координацією цих питань та веденням загальної статистики обіймається Держгеокадастр (Державна служба геодезії, картографії та кадастру), що розміщує потижневу звітність на своєму офіційному Інтернет-сайті: http://land.gov.ua. З цього питання також звітують на власних порталах головні обласні управління Держгеокадастру в областях. Тим не менш, питання залишається болючим по всій країні, спостерігається значна диспропорція у розподілі земельних ділянок, особливо у столиці, великих містах та «престижних районах», наприклад в Києві, Харкові, Одесі тощо.

Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 12 Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі - Закон) учасники бойових дій та прирівняні до них особи мають першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом.

Такі самі права щодо земельних ділянок мають учасники війни (ст. 14 Закону). Стаття 13 Закону встановлює, що інвалідам війни та прирівняним до них особам органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад

зобов'язані подавати допомогу інвалідам війни у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку.

Аналогічні пільги поширюються щодо сімей загиблих військовослужбовців (ст. 15 Закону).

Порядок надання статусу особи, на яку поширюється чинність законодавства, яке надає право отримати земельну ділянку визначено постановою Кабміну від 23.09.2015 № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, деяким категоріям осіб».

Головні законодавчі акти, що регламентують процедуру передачі земельних ділянок учасникам АТО треба віднести: Конституцію України, Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон «Про землеустрій», Закон «Про оцінку земель», Закон «Про охорону земель», Закон «Про особисте селянське господарство», Закон «Про фермерське господарство», Закон «Про державну експертизу землевпорядної документації», Закон «Про місцеві державні адміністрації», Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Серед основних статей Земельного кодексу (далі - ЗК), що регламентують питання надання (передачі) земельних ділянок учасникам АТО та іншим пільговикам належать:

Стаття 116 ЗК – загальні засади набуття земельних ділянок громадянами безоплатно у власність один раз по кожному виду використання, тобто по кожному цільовому призначенню.

Стаття 118 ЗК – визначає порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами – учасниками АТО.

Статтею, зокрема, визначено перелік документів, що додається до клопотання про набуття земельної ділянки:

У клопотанні зазначаються цільове призначення земельної ділянки та її орієнтовні розміри. До клопотання додаються графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки, погодження землекористувача (у разі вилучення земельної ділянки, що перебуває у користуванні інших осіб) та документи, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві або наявність освіти, здобутої в аграрному навчальному закладі (у разі надання земельної ділянки для ведення фермерського господарства). Забороняється вимагати додаткові матеріали та документи, не передбачені цією статтею.

Стаття 121 ЗК встановлює норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам, зокрема учасникам АТО, тобто всі земельні ділянки, які особа має право отримати в порядку безоплатної приватизації.

Це - земельні ділянки із земель державної або комунальної власності в таких розмірах:

а) для ведення фермерського господарства - в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району;

б) для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара;

в) для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара;

г) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах - не більше 0,25 гектара, в селищах - не більше 0,15 гектара, в містах - не більше 0,10 гектара;

ґ) для індивідуального дачного будівництва - не більше 0,10 гектара;

д) для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 гектара.

Стаття 122 ЗК визначає повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо передачі земельних ділянок у власність.

Дана стаття безпосередньо визначає, до якого саме органу звертатись учаснику АТО із клопотанням щодо отримання земельної ділянки.

Так, це сільські, селищні, міські ради передають земельні ділянки у власність або у користування із земель комунальної власності відповідних територіальних громад для всіх потреб; районні державні адміністрації на їхній території передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування у межах сіл, селищ, міст районного значення для всіх потреб та за межами населених пунктів для в) індивідуального дачного будівництва; центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин та його територіальні органи передають земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності, крім випадків, визначених частиною восьмою цієї статті, у власність або у користування для всіх потреб; обласні державні адміністрації на їхній території передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами третьою, четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів, а також земельні ділянки, що не входять до складу певного району, або у випадках, коли районна державна адміністрація не утворена, для всіх потреб; київська та Севастопольська міські державні адміністрації у межах їхніх територій передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування для всіх потреб.

Порядок погодження та затвердження документації із землеустрою щодо передачі земельної ділянки у власність учаснику АТО визначено статтями 186, 186-1 ЗК.

Водночас, треба мати на увазі, що земельне законодавство не визначає жодних особливостей надання земельних ділянок вищевказаним особам, ані за процедурою, ані за строками тощо.

Чинне законодавство не передбачає існування черг щодо забезпечення земельними ділянками осіб, що мають законодавчі пільги, так само, як і будь-яких інших осіб.

Наголосимо на тому, що учасники АТО мають усі права, передбачені для громадян України земельним законодавством, зокрема, щодо набуття в установленому порядку земельних ділянок в оренду тощо. Але детальніше розглянемо саме випадки безоплатного отримання земельних ділянок такими особами у приватну власність. При цьому, учасник АТО має право отримати у власність як земельну ділянку, на якій розташовано його будинок, так і вільну від забудови земельну ділянку.

УДК 349:63
Петлюк Ю. С., к.ю.н.
Національний університет біоресурсів і природокористування України
petliuk2012@yandex.ru

ГАРАНТІЇ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ОБ'ЄКТАМИ ТВАРИННОГО СВІТУ

Багатозначність терміну «гарантії» обумовлює наявність різних підходів до визначення його поняття у юридичній літературі. На думку Ю. С. Шемшученка, під правовими гарантіями варто розуміти сукупність спеціальних правових засобів і способів, які забезпечують реалізацію, охорону та захист суб’єктивного права громадянина на сприятливе навколишнє природне середовище [1, с. 29].

Під гарантіями прав, як зазначає М. В. Краснова, можна розглядати створення умов і надання таких юридичних засобів державою, за яких особа вільно та безперешкодно мала б можливість реалізовувати закріплене за нею право [196, с. 99].

Гарантії екологічних прав громадян, відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», забезпечуються через проведення широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища; участь громадських організацій та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища; здійснення державного й громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; компенсацію в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Однією з гарантій екологічних прав, згідно зі ст. 35 Закону України «Про тваринний світ» [3], є забезпечення у встановленому законодавством порядку відшкодування заподіяної шкоди власникам і користувачам об’єктів тваринного світу.

Відповідно до цього нормативно-правового акта (ст. 6) право приватної власності на об'єкти тваринного світу припиняється у разі: жорстокого поводження з дикими тваринами; встановлення законодавчими актами заборони щодо перебування у приватній власності окремих об'єктів тваринного світу, а також, в інших випадках, передбачених законом.

Користувачам об'єктами тваринного світу гарантовано право здійснювати спеціальне використання об'єктів тваринного світу; власності на добуті (придбані) в законному порядку об'єкти тваринного світу та доходи від їх реалізації; оскаржувати рішення органів виконавчої влади й посадових осіб, що порушують їх права на використання об'єктів тваринного світу.

Підприємства, установи, організації та громадяни, що здійснюють ведення мисливського та рибного господарства, мають також право брати участь у вирішенні питань охорони, використання й відтворення об'єктів тваринного світу, що перебувають на території закріплених за ними мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів.

Питання забезпечення гарантій прав користувачів об’єктами тваринного світу регламентуються також іншими актами фауністичного законодавства. Зокрема, Законом України «Про мисливське господарство та полювання» [4] встановлено гарантії прав користувачів мисливських угідь. Право користування мисливськими угіддями припиняється у разі: закінчення строку користування; добровільної відмови від користування; припинення діяльності юридичних осіб, яким надано у користування мисливські угіддя; систематичного невиконання обов'язків щодо охорони та відтворення мисливських тварин, зобов'язань, обумовлених договором між користувачем мисливських угідь та власником (користувачем) земельних ділянок або центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в галузі лісового та мисливського господарства; погіршення якості мисливських угідь з вини їх користувача тощо.

У разі дострокового припинення права користування мисливськими угіддями, яке сталося не з ініціативи або вини їх користувача, йому відшкодовуються витрати на проведені протягом останніх трьох років комплексні заходи, спрямовані на охорону та відтворення, у тому числі штучне, мисливських тварин, поліпшення середовища перебування тварин, а також повна вартість робіт з останнього упорядкування цих угідь. При цьому, зазначені витрати відшкодовуються за рахунок нового користувача цих угідь або органу, який прийняв таке рішення.

Відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання, здійснюється добровільно або за рішенням суду відповідно до законодавства за затвердженими в установленому порядку таксами, а за їх відсутності – за розрахунками користувачів мисливських угідь.

Важливою гарантією прав власників і користувачів об’єктами тваринного світу, на наш погляд, є законодавче закріплення в основних джерелах фауністичного права відповідальності за порушення законодавства про охорону, використання та відтворення тваринного світу.

Заслуговують на увагу відповідні положення, які містить Закон України «Про Червону книгу України». Згідно зі ст. 20 цього нормативного акта, відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного й рослинного світу, занесених до Червоної книги України, несуть особи, винні у: погіршенні середовища перебування (зростання) видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України; незаконному, в тому числі з порушенням вимог виданих дозволів, використанні об'єктів Червоної книги України або їх знищенні; порушенні умов утримання видів тваринного й рослинного світу, занесених до Червоної книги України, в ботанічних садах, дендрологічних та зоологічних парках, інших штучно створених умовах, що призвело до їх загибелі, каліцтва (пошкодження); невиконанні законних вимог посадових осіб органів державної влади, що здійснюють управління, регулювання та контроль у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии / Ю. С. Шемшученко. — К. : Наук. думка, 1989. — 232 с.
2. Краснова М. В. Правові аспекти гарантій прав на землю / М. В. Краснова // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. — 2004. — Вип. 58. — С. 99–107.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.
4. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.
5. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 18. – Ст. 132.
6. Про Червону книгу України: Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.

УДК 349.42

Самойлович А.А., старший викладач,
Білоцерквський національний аграрний університет
a.samoylovych@gmail.com

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

На сучасному етапі правового та економічного розвитку України коло питань стосовно забезпечення продовольчої безпеки при глобалізаційних та інтеграційних процесах набуває особливої актуальності. В такій ситуації національна безпека держави та її забезпечення посідає обобливе місце в цілому у державі, її регіонах, у веденні сільськогосподарської діяльності, а також у житті конкретної людини. Звичайно інтереси людини є першочерговими, оскільки маючи розумно достатню кількість продовольчого забезпечення − людина може нормально займатися різними видами діяльності на високому рівні і приймати здорові рішення у будь-якій життєдіяльності суспільства. Продовольча безпека може мати різні характеристики (кількснi, якісні) для продовольчого забезпечення людини, яка забезпечує його нормальне фізичне та духовне життя.

Згідно з п 2.13 ст. 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV[1] − продовольча безпека визначається як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Тобто дане визначення вже потребує постійного вдосконалення і вивчення з метою розвитку та недопущення ускладнень економічного і правового регулювання питань продовольчої безпеки.

Політика Франції у сфері продовольчої безпеки здійснюється на основі Стратегії внутрішньої продовольчої безпеки. Згідно з цією Стратегією відповідальність за забезпечення продовольчої безпеки покладається на Міністерство сільського господарства, продовольства, рибальства, сільського та регіонального планування напрямами діяльності якого є продовольство, державна підтримка вітчизняних виробників продукції та захист їх інтересів, рибальство та аквакультура, ветеринарія, захист рослин. Існують також агентства розвитку та науково-дослідні центри, що займаються забезпеченням наукових досліджень проблемних питань цієї галузі [3, с.182].

У Бразилії правове регулювання продовольчої безпеки здійснюється на основі закону «О продовольственной безопасности» від 15.09.2006 р. № 11.346. Згідно зі статтею 3 цього нормативно-правового акту, продовольча безпека − це реалізація загального права на регулярний та постійний доступ до якісного харчування в достатній кількості без перешкоди доступу до інших основних благ на підставі засобів, що сприяють зміцненню здоров’я, забезпечують повагу до культурного різноманіття та є раціональними з соціальної, економічної та екологічної точок зору[2].

Лушпаєв С.О. дослідив Закон Філіппін «Про продовольчу безпеку» та відзначив, що для забезпечення продовольчої безпеки повинні бути дотримані наступні основні принципи: підтримання нормальних умов споживання харчових продуктів; дотримання умов на кожному етапі первинного виробництва, переробки, транспортування, зберігання та

розподілу; здоров'я рослин і тварин, з яких виробляється продовольство; вплив кормів, хімічних засобів захисту рослин та інших факторів виробництва; інформація, що надається споживачеві, включає інформацію, представлену на етикетці; якщо небезпечні харчові продукти є частиною партії лота або партії харчових продуктів того ж класу або опису, то припускається, що все продовольство також є небезпечним; продукти харчування, що відповідають національному законодавству або нормативним актами, що регулюють продовольчу безпеку, вважаються безпечними; продовольство, що оголошується небезпечним компетентним органом держави-експортера, після ввезення в державу повинно бути відкликане з ринку і мережі розподілу; відповідність харчового продукту певним стандартам не забороняє компетентним органам вживати належних заходів або накладати обмеженім на поставку на ринок або вимагати його вилучення з ринку, коли є підстави підозрювати, що такий харчовий продукт містить ризики в сфері продовольчої безпеки[4, с. 139-140].

В проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України» № 11378 від 24.10.2012 р. зазначено, що продовольча безпека — соціально-економічне та екологічне становище, за якого населення забезпечено безпечними і якісними основними продуктами харчування, що необхідні для раціонального харчування.

У даному законопроекті та Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV дані поняття «продовольчої безпеки» недосконалі.

Враховуючи зарубіжний досвід, та українське законодавство, доцільно парламенту України розробити ряд законопроектів та у подільшому прийняти один з них щодо продовольчої безпеки, де буде чітко закріплено поняття «продовольча безпека», враховуючи наяні в Україні об'єкти сільськогосподарської діяльності. Закон України «Про продовольчу безпеку» повинен бути прийнятий, враховуючи зарубіжний досвід, а також в результаті національних наукових розробок.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 49, ст.527)

2. Закон Бразилии «О продовольственной безопасности» : от 15.09.2006 г., № 11.346//[Електронний ресурс]. − Режим доступу: http:// grow.clicr.ru/ attach_files/ file_public_864.pdf.

3. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В.М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. - Х. : Право, 2013. - 326 с. с.182

4. С.О. Лушпаєв. Поняття продовольчої безпеки за законодавством зарубіжних країн // Форум права. - № 3, 2015. – с. 135-142. с. 139-140

Хаян А.В., студентка 4 курсу
Білоцерківський національний аграрний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ломакіна І.Ю.
Alionysia@yandex.ru

ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Чинне аграрне законодавство досить об'ємне за обсягом, різноманітне за колом врегульованих відносин і нерідко надзвичайно складне для сприйняття. Вивчення проблем систематизації аграрного законодавства, як постійної форми розвитку та впорядкування законодавства має важливе значення для правового регулювання аграрних відносин, а також для економічної та соціальної системи нашої держави. Тож у сучасних умовах особливої актуальності набувають дослідження перспектив систематизації аграрного законодавства.

Недоліки аграрного законодавства зумовлені відсутністю орієнтирів і пріоритетів щодо заміни адміністративних методів управління на дієві ринкові закони. Безсистемність, внутрішні суперечності, відсутність чіткої політики в галузі правотворчості не сприяють удосконаленню аграрного законодавства. Все це вимагає проведення комплексних наукових досліджень, спрямованих не лише на вивчення процесів в аграрному секторі економіки, але й на розробку теоретичних підходів подальшого удосконалення аграрного законодавства України та рекомендацій щодо його систематизації. На сьогодні немає достатнього наукового обґрунтування процесів формування аграрного законодавства. Вітчизняна наука аграрного права йде позаду практики, намагаючись уже із запізненням врегулювати аграрні відносини. Законотворча робота проводиться без належного теоретичного підґрунтя [4, с. 229].

Загальнотеоретичні та практичні аспекти систематизації аграрного законодавства досліджували С. С. Алексєєв, І. В. Борщевський, В.В. Носік, Є. А. Гетьман, А. М. Іодковський, В. К. Мамутов, Н. М. Оніщенко, Є. В. Погорєлов, В. І. Семчик, А. А. Ушаков, Ю.С. Шемшученко, О .І. Ющик та ін.

Сучасне аграрне законодавство України характеризується надмірною кількістю нормативно-правових актів, що мають неоднакову юридичну силу, розкиданістю аграрно-правових норм по нормативних актах різної юридичної сили, а також що належать до інших галузей права. Негативною його рисою є й те, що велику питому вагу становлять відомчі нормативні акти, які часто суперечать аграрним законам або дають можливість їх двоякого тлумачення, що, у свою чергу, негативно впливає на їх застосування та врегулювання аграрних відносин [3, с. 57-58].

Підвищення ефективності аграрного законодавства повинна забезпечити передусім Конституція України, яка є фундаментом, відправною юридичною базою розвитку галузевого законодавства. Наявність Конституції означає, що вся система політичних, економічних, соціальних відносин, в тому числі в аграрному секторі економіки, повинна функціонувати на новій правовій основі. Їй має бути підпорядкована вся правова система України [1, с. 6].

Сьогодні аграрне законодавство перебуває в стадії формування, малоефективність якого зумовлюється: а) кризовими явищами в економіці України; б) недостатньою ефективністю законів, якими регламентуються відносини в галузях господарства; в) недосконалістю державного управління економічними процесами в країні через декларативність і фінансову незабезпеченість правових приписів; г) наявністю колізій, неузгодженістю, нестабільністю, надто частими змінами й доповненнями, розробкою проектів аграрних законів без участі юристів та ін. [8, с. 4].

А. Є. Данкевич зазначає, що для усунення колізій у законодавчому регулювання аграрних відносин необхідно виробити механізм відповідності нормативних приписів характеру аграрних відносин, які вони покликані врегулювати. Як наслідок, необхідно доповнити чинні нормативно-правові акти новими приписами для охоплення всієї сукупності аграрних відносин, вилучити або вдосконалити норми, що не відповідають вимогам, які висувають існуючі аграрні відносини, а також припинити чинність норм, які суперечать системі аграрних відносин, що склались. Автор підтримує пропозицію В. М. Єрмоленка, що усунення негативних наслідків суперечності між чинними нормативними приписами щодо врегулювання певного виду аграрних відносин вимагає надання пріоритету одній найвідповіднішій нормі з вилученням інших або керуватися принципом ліквідації темпоральних колізій за датою набрання чинності нормі [5, с. 47-50]. Ліквідація прогалин повинна здійснюватися шляхом вилучення застарілих нормативних приписів із системи чинного аграрного законодавства, а також прийняттям нових норм, які б ураховували не тільки сучасний стан аграрних відносин, але й передбачали їхню можливу динаміку.

Сучасний етап реформування аграрного законодавства України на думку В.В. Носіка, передбачає власне, не тільки систематизацію вже чинних норм аграрного законодавства, але й велику нормотворчу роботу щодо ліквідації прогалин у системі чинних законодавчих актів. Ці прогалини стосуються багатьох аспектів аграрних правовідносин. Ліквідувати прогалини в аграрному законодавстві можливо тільки за умови ретельного вивчення всього масиву аграрного законодавства за допомогою повної послідовної систематизації всіх чинних норм, які регулюють відносини в агарній сфері [6, с. 106-107].

Найбільш досконалою, на погляд автора, формою систематизації аграрного законодавства є його кодифікація. Кодифікація аграрного законодавства є важлиою передумовою забезпечення якості й ефективності правового регулювання аграрних відносин, зміцнення законності та правопорядку в суспільстві та в дежраві, становлення та розвитку правової системи шляхом удосконалення законодавства [2, с. 43].

Слід погодитися із Ю.С. Шемшученком, який зазначає, що проблема аграрного права лежить у площині законодавства, наявність якого свідчить про право як про окрему галузь, серцевиною якої є законодавча база, що формується на основі центрального, інтегрованого законодавчого акта. Для аграрного законодавства таким має бути Аграрний кодекс [7, с. 216].

Аграрний кодекс України повинен стати основним зведеним нормативно-правовим актим, на базі якого можна буо б суттєво покращит правове регулювання відносин в аграрному секторі економіки.

Предметом правового регулювання запропонованого кодексу повинні стати аграрні відносини, що становлять комплекс взаємопов'язаних майнових, підприємницьких, земельних, трудових, членських, управлінсько-контрольних суспільних зв'язків, які складаються у сфері виробничих, підприємницьких, споживчих відносин за участю суб'єктів аграрної підприємницької діяльності всіх форм власності, організаційно-правових форм і методів господарювання, відносин, спрямованих на насичення продовольчого ринку продуктами харчування, продовольством та сировиною рослинного і тваринного (в тому числі водного і мисливського) походження [9, с. 8-9]. На мою думку, в такому кодифікованому акті аграрного законодавства слід також закріпити основні засади (принципи) регулювання аграрних відносин.

Варто зазначити, що аграрне законодавство України перебуває у постійному розвитку, його недостатня ефективність спричинена кризовими явищами в економіці України, неефективністю законів, якими регулюються відносини в інших галузях економіки, неефективністю державного управління економікою та ін.

В умовах євроінтеграційних прагнень України, а вона взяла зобов'язання щодо відповідності змісту національного законодавства законодавству ЄС, поряд з Цивільним, Господарським, Адміністративним та іншими кодексами основним комплексним кодифікаційним актом, що регулює аграрні відносини в Україні, має стати Аграрний кодекс України.

Підводячи підсумки зазначеного вище, варто зазначити, що вдосконаленню аграрного законодавства України сприятиме розробка і прийняття Аграрного кодексу України, який сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання аграрних відносин. Для його прийняття необхідно здійснити облік законодавства, що являє собою діяльність зі збирання, зберігання та підтримання в контрольному стані нормативних актів аграрного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Аграрне законодавство України: проблеми ефективності // [Семчик В.І., Стретович В.М., Погрібний О.О. та ін.]; за ред. В.І. Семчика. - К.: Наукова думка, 1998. - 243с.

2. Білінська О. В. Щодо удосконалення законодавства, яке визначає формування та реалізацію державної аграрної політики України / О. В. Білінська // Форум права. – 2010. –№ 2. – С. 40-45.

3. Бобровник С. В. Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення / С. В. Бобровник, Н. М. Оніщенко та ін. – К. : Наук. думка, 2003. – 155 с.

4. Гетьман Є. А. Кодифікація як форма систематизації законодавства України / Є. А. Гетьман // Проблеми законності. – 2008. – Вип. 99. – С. 228-236.

5. Данкевич А. Є. Розвиток земельних відносин у сільському господарстві / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 47-50.

6. Носік В.В. Аграрне право у національній правовій системі України: тенденції та перспективи розвитку /В. В. Носік // Стан та перспективи розвитку аграрного права. -Київ:Магістр - XXI сторіччя, 2005.-С.106-109

7. Правова система України: історія стан та перспективи: Т4:Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / [Ю.С. Шемшученко та ін.]; за заг.ред. Ю.С.Шемшученка.- 2008.- 479

8. Семчик В.І. Проблеми розвитку аграрного законодавства // Концепція розвитку законодавства України: Матеріали наук.-практ. конф., травень 1996 р. – К.: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 1996. – С. 237-239.

9. Статівка А. Про аграрне законодавство України і проблеми його удосконалення в сучасних умовах // Підпр-во, госп-во і право. – 2001. – № 7. – С. 7-9.

Правоохоронні органи і правозахисні інституції. Кримінальне право і кримінальний процес. Кримінологія та криміналістика. Кримінально-виконавче право.

УДК 343.3
Звонарьов О.Ю., к.ю.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ 1917-1922 РОКІВ

Злочини проти основ національної безпеки, передбачені Розділом 1 Особливої частини Кримінального кодексу України 2001 року, в своїй більшості не є новими у вітчизняному законодавстві. У кримінальному законодавстві України або тих держав, до складу яких входили українські землі, подібні злочини визначалися як «злочини проти держави», «державні злочини», «контрреволюційні злочини» тощо. Не зважаючи на відмінність у назвах та змісті, такі злочини завжди вважалися найбільш небезпечними для держави через їх політичну спрямованість, а їх вчинення, як правило, тягнуло за собою найбільш тяжкі покарання. Особливості історичного розвитку України, її входження до складу різних за характером і політичним устроєм держав дають можливість враховувати досвід тих правових систем, що діяли на території України і які так чи інакше вплинули на розвиток вітчизняного кримінального законодавства в сфері захисту основ національної безпеки.

Розвиток законодавства про державні злочини нерозривно пов’язаний як з розвитком кримінального права так і з розвитком самої держави. Особливо цікавим в історії українського кримінального законодавства є період 1917 –

1922 років, коли після припинення існування Російської імперії як держави з монархічною формою правління, на території України намітилися два шляхи розвитку злочинів проти держави, що певний час існували паралельно – російсько-радянського та самостійного українського.

Розвиток кримінального права *радянської України* з самого початку характеризувався його підпорядкуванням праву радянської Росії. Як зазначають сучасні дослідники, «визначальною особливістю формування радянської правової системи в Україні було те, що складалася вона на основі системи права більшовицької Росії. Інакше кажучи, це була рецепція в примітивній формі – застосування права однієї держави в умовах іншої» [1, с. 291]. Про це свідчать вже перші рішення Всеукраїнського з'їзду Рад від 12 грудня 1917 року, якими на територію України поширено дію декретів і розпоряджень Уряду РСФРР, які мають загальне значення для всієї Федерації [2, с. 112-113].

Намагання радянської влади поряд із знищенням буржуазного права відкинути і його форми, зокрема термінологію, призвело до виникнення концепції «контрреволюційних злочинів». Вказана концепція мала узагальнюючий характер і застосовувалася для визначення як злочинів, що були прямими посяганнями на радянську владу, так і таких, що прямо не посягали на радянську владу, але об'єктивно її підривали. Тобто поняття контрреволюційних злочинів виявилося ширшим за поняття державних злочинів кримінального законодавства часів Російської імперії.

В цілому загальне поняття контрреволюційних злочинів, яке склалося в умовах жорстокого, часто збройного, протистояння з зовнішніми та внутрішніми противниками радянської влади, було законодавчо оформлене у 1922 – 1923 роках, закріплено у Положенні про злочини державні 1927 року і проіснувало до 1958 року.

Становлення системи законодавства на всіх етапах *українського державотворення* того періоду (Центральна Рада, Гетьманат, Директорія), незважаючи на певні відмінності, мало одну спільну рису, на яку звернули увагу багато науковців. Національне законодавство 1917-1922 рр. ґрунтувалося на нормативній базі колишньої Російської імперії, яке пристосовувалося до потреб розбудови самостійної України, а разом з тим поступово змінювалося або скасовувалося українською владою [3, с. 18; 4, с. 54; 5, с. 11-13]. В цілому ж, на території України продовжувало діяти законодавство (в тому числі і кримінальне) Російської імперії зі змінами, внесеними Тимчасовим урядом, яке не суперечило ідеологічним та правовим принципам української держави.

Разом з тим, було б неправильним стверджувати, що українська влада у боротьбі з антидержавними проявами використовувала виключно норми російського кримінального законодавства. На всіх етапах існування української держави тривав активний процес створення власної нормативної бази, спрямованої на забезпечення захисту національної державності. Однак кожен етап мав свої особливості, які полягали, як зазначається в науковій літературі, у наявності деяких відмінностей у розвитку кримінального

законодавства: різний ступінь рецепції норм кримінального законодавства Російської імперії, вплив на розвиток кримінального законодавства особливостей внутрішнього та зовнішнього політичного становища у державі, наявність впливу різного характеру особливостей суспільного ладу державних формувань у названі періоди [5, с. 20].

Дослідження процесу становлення системи кримінально-правового захисту держави в українському законодавстві перехідного періоду 1917-1922 років дозволяє стверджувати, що:

- розвиток системи державних злочинів в кримінальному законодавстві радянської України практично повністю базувався спочатку на законодавстві Російської Федерації, а згодом, з утворенням СРСР, на загальносоюзному;

- на етапах українського державотворення 1917-1922 років влада хоч і змушена була використовувати колишнє законодавства через брак часу, однак намагалася створити у надзвичайно складних умовах власне оригінальне, спрямоване за захист нової держави – незалежної України;

- не зважаючи на суттєву відмінність у змісті та ідеології двох форм державності, що народжувалися у 1917-1922 рр. на території України – української незалежної та радянської, розвиток кримінального законодавства у сфері мав спільні риси. Однаковими для них були умови формування нового законодавства – надзвичайний стан громадянської війни, постійна зміна влади, тимчасовість та перехідний характер нормотворчості як реакція на швидкоплинну політичну ситуацію тощо.

Список використаних джерел:

1. Історія держави і права України: Навч. посіб. / А.С. Чайковський (кер.кол.авт.), В.І. Батрименко, О.Л. Копиленко та інші; За ред. А.С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 384 с.

2. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т.: Навч. посіб. для студ. спец. юрид. вищ. закл. освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – Вид. 2-ге, перероб. І доп.: Том 2: Лютий 1917 р. – 1996 р. / Уклад.: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре». – 2000. – 728 с.

3. Подковенко Т. О. Становлення системи законодавства України в 1917-1920 роках (Українська Центральна Рада, Гетьманат П.Скоропадського, Директорія УНР): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Т.О. Подковенко. — К., 2004. – 21 с.

4. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, доповнене і перероблене. / П.Л.Фріс. – К.: Атіка, 2009. – 512 с.

5. Кісілюк Е. М. Кримінальне законодавство в період українського державотворення (1917-1921 рр.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Е.М. Кісілюк. — К., 2003. – 208 с.

УДК 343.125+343.131
Мохонько О.О., к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет
Elena_mohonko@ ukr.net

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ ТА ДИЗПОЗИТИВНОСТІ ЯК РУШІЙНИХ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Засади кримінального процесу характеризуючись, сукупністю тісно пов'язаних і взаємообумовлених правових основ, гармонійно співіснують утворюючи єдину цілісну систему, визначаючи демократичний зміст і форму кримінального судочинства.

Кожна засада пов'язана з іншими, але зберігає власне юридичне значення. Знаходячись в тісній взаємодії, одні принципи допомагають здійсненню інших, але це не значить, що один з них підпорядкований іншому – кожен з них повинен бути реалізований в кримінальному процесі.

Будучи Конституційною засадою принцип змагальності знайшов своє відображення в ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України зміст якого полягає в тому, що кримінальне провадження здійснюючись на основі змагальності, передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом. Під диспозитивністю розуміється те, що сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених КПК (ч.1 ст.26 КПК)

Показовий зв'язок принципу змагальності з принципом публічності полягає у тому, що рушійною силою кримінального процесу є одна із сторін процесу – обвинувачення.

Вагомим науковим надбанням у дослідженні принципу диспозитивності в кримінальному процесі України стали роботи Л. Лобойко, який комплексно розглянув сутність, структуру, відображення у формі і змісті кримінально-процесуальної діяльності та правові гарантії реалізації принципу диспозитивності. [1, с. 218; 2,с.15]

Розуміння принципу диспозитивності серед більшості науковців практично єдине. Так А. Макаркін тлумачить диспозитивність, як процесуальну засаду, що передбачає можливість учасників процесу вільно розпоряджатися своїми матеріальними і процесуальними правами. [3, с. 47] В. Маляренко розглядає диспозитивність як можливість суб'єкта самостійно регулювати свої відносини, діяти на власний розсуд, наприклад вступати у правовідносини чи ні, здійснювати свої права або утриматись від цього, з урахуванням власних інтересів обирати найвигідніший варіант з запропонованих законом. [4, с. 5]

Тобто розуміння змісту засади диспозитивності можна охарактеризувати як спосіб забезпечення правової свободи дій сторін у кримінальному процесі.

Диспозитивність існує як у приватних так і у публічних відносинах. Але якщо, як справедливо зазначає В. Маляренко, у приватних відносинах диспозитивність визначається принципом: «Дозволено все, що не заборонено законом», то публічних відносинах диспозитивність має значно вужчу сферу

та обсяг застосування. Тут можливість вибору варіанта поведінки окреслена межами принципу: «Дозволено лише те, що передбачено законом». [4, с. 5]

Розширення диспозитивних засад процесу без сумніву сприяє посиленню процесуальної рівності сторін, оскільки учасники отримують можливість вільного вибору варіантів поведінки (альтернативу дій), в залежності від характеру ситуації, що склалась на певному етапі провадження у кримінальній справі, а також мети, яку бажає досягти суб'єкт кримінально-процесуальної діяльності вчиняючи певні дії або утримуючись від їх виконання.

Дуже важливим і яскравим прикладом зв'язку засади змагальності з засадою диспозитивності є право на оскарження дій, рішень посадових осіб державних органів, які ведуть процес.

Згідно ст.303 КПК України дії слідчого можуть бути оскаржені до суду.

У ході досудового слідства оскарження може здійснюватись в судовому порядку, а також прокурору. Диспозитивний характер права оскарження виражається в тому, що ініціація процесу оскарження залежить від волі і бажання особи скористатися своїм правом на оскарження або утриматись від реалізації даного права.

Важливим явищем є дія судового контролю на стадії досудового розслідування. Саме існування судової форми захисту, вказує Ю. Стецовський, здатне вплинути на діяльність посадових осіб, що беруть участь у розслідуванні, це вимагає від них більшої уважності при застосуванні примусових заходів. [5, с. 147] Оскільки обрання заходів примусу за умов змагального процесу, при реалізації принципу диспозитивності спонукає сторони до активних дій у відстоюванні своїх позицій перед незалежним судом. В цьому сенсі можна говорити про конкуренцію публічності і диспозитивності.

Тому співвідношення засади змагальності із засадою диспозитивності і публічністю необхідно розуміти наступним чином. Засади диспозитивності і публічності маючи протилежні інтереси виступають рушійною силою процесу, спонукають суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності на активність дій. Засада змагальності встановлюючи чіткий розподіл функцій між сторонами, збалансовуючи можливість, міру і ступінь їх активності, робить процес максимально наближеним до такого, в ході якого дотримуються права і свободи учасників процесу і досягається мета кримінально-процесуального законодавства.

Змагальність, публічність та диспозитивність, входячи в цілісну систему засад кримінального процесу, проявляються через діалектичну єдність та боротьбу протилежностей, взаємно доповнюючи один одного, вступають в гармонічну взаємодію, створюють додаткові гарантії істини, захисту прав і свобод людини, здійснення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Лобойко Л. Поняття принципу диспозитивності в кримінальному процесі. / Л. Лобойко // Вісник академії правових наук України. – 2003. – Вип. 4 (35). – Харків. – С.218–228.

2. Лобойко Л.М., Банчук О.А., Кримінальний процес: Навчальний посібник.- К.: Ваіте, 2014.- 280с.

3. Макаркин А. И. Состязательность на предварительном следствии. : дис…кандидата юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза» / А. И. Макаркин. – СПб, 2001. – 205с.

4. Маляренко В. Змагальність сторін у кримінальному судочинстві (окремі аспекти становища суду в змагальному процесі) / В. Маляренко // Вісник Прокуратури. – 2003. – № 1 (19). – С.15–21.

5. Стецовский Ю.И. Если человек обвинен в преступлении. / Ю. И. Стецовский. – М. : Сов. Россия., 1988. – 208с.

УДК 343.36

Романюк О.В. ст. викладач циклу спеціальних дисциплін
Білоцерківське училище професійної підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України
oleg7196@gmail.com

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛІСНУ НЕПОКОРУ ВИМОГАМ АДМІНІСТРАЦІЇ ВИПРАВНОЇ УСТАНОВИ

Функціонування вітчизняної пенітенціарної системи неодноразово ставало причиною особливої стурбованості правозахисників та громадянського суспільства, зокрема Європейського комітету з питань запобігання катуванням, нелюдському або такому, що принижує людську гідність поводженню чи покаранню (КЗК) Ради Європи. Небайдужими до теми захисту прав засуджених вже багато разів висловлювалися критичні зауваження до національного кримінально-виконавчого та пов'язаного з ним кримінального законодавства.

Одним з таких проблемних питань є декриміналізація дій, що передбачені ст.391 КК України. Диспозиція статті викладена таким чином: «Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарань або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання».

3 лютого 2016 року постановою Верховної Ради України № 974-VIII «Про порядок денний четвертої сесії Верховної Ради України восьмого скликання» було винесено на порядок денний проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань» [1]. Законопроектом пропонується вилучити ст.391 Кримінального кодексу України «Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання

покарань», зважаючи на існуючу можливість необґрунтованого притягнення окремих засуджених до кримінальної відповідальності виключно на підставі конфліктних відносин останніх з адміністраціями таких установ чи засудження особи до позбавлення волі за вчинення правопорушень дисциплінарного або адміністративного характеру. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно-небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Ми погоджуємося, що стаття 391 КК України має низку недоліків як змістовного, так і техніко-юридичного характеру й не повністю узгоджується з нормами КВК України. Так, умовою для притягнення засудженого до кримінальної відповідальності за діяння, передбачені статтею 391 КК України, є наявність застосування до нього стягнення у вигляді переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або переведення на більш суворий режим відбування покарання. Однак на практиці зустрічається чимало випадків, коли такі стягнення накладаються на засудженого за дрібні порушення, наприклад, за неприбрану вчасно постіль [2]. У зв’язку з цим вважати такого роду проступки достатніми для того, щоб кваліфікувати повторне порушення засудженого як злочин, за який можна призначити покарання у виді позбавлення волі строком до трьох років, навряд чи є доцільним.

Неможливо обійти увагою й питання юридичної недосконалості її існуючої редакції. Зокрема, у коментарях до диспозиції наведеної вище норми стверджується, що суб’єктами цього складу злочину можуть бути засуджені, які відбувають покарання як у виді позбавлення волі, так і у виді обмеження волі, що насправді зовсім не відповідає дійсності. Чинний Кримінально-виконавчий кодекс України не містить норм, яка б передбачали можливість застосування до осіб, засуджених до покарання у виді обмеження волі, дисциплінарного стягнення у вигляді переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або їх переведення за порушення вимог режиму на більш суворий режим відбування покарання, що, в свою чергу, і виключає взагалі можливість застосування ст. 391 КК до цієї категорії осіб.

На нашу думку, не можна погодитися із пропозицією взагалі виключити ст. 391 із КК України, що призведе до повної декриміналізації дій, які полягають у злісній непокорі вимогам адміністрації кримінально-виконавчої установи. Механічне виключення статті 391 із КК України може сприяти вчиненню засудженими інших злочинів, зокрема групових, що погіршить загальну криміногенну ситуацію в установах виконання покарань. Непокора адміністрації виправних установ виникає тоді, коли, на думку засуджених, вона порушує їх права або незаконними діями позбавляє деяких благ. Відповідні порушення прав засуджених можуть бути як справжніми, так і

надуманими. В останньому випадку посиланнями на такі порушення нерідко маскуються спроби неформальних «лідерів» засуджених взяти фактичне керівництво в свої руки. Відсутність кримінально-правових норм, спрямованих на протидію таким спробам, може істотно ускладнити роботу установи виконання покарання.

У 2015 році в установах виконання покарань перебувало майже 70,0 тисяч осіб, з яких: 10 тисяч 600 осіб за умисне вбивство, у тому числі половина – при обтяжуючих обставинах; 4 тисячі 700 осіб – за умисне тяжке тілесне ушкодження; 107 осіб, засуджених за бандитизм; 1 тисяча 427 осіб, засуджених за зґвалтування; 13,5 тисяч осіб – за розбій та грабіж; 1 528 осіб – засуджених до довічного позбавлення волі; а також більше 500 осіб за злочини проти держави [3, с.1].

Внаслідок зменшення протягом 2015 року чисельності засуджених відбулось зниження на 4% загальної кількості порушень ними установленого порядку відбування покарання. Разом з тим, кількість порушень у розрахунку на 1 тис. засуджених збільшилась на 26% [4, с.5].

Більш адекватним заходом було б удосконалення змісту статті 391 КК України з метою приведення її у відповідність з положеннями КВК України. Можливою є також декриміналізація лише тієї частини передбачених нею діянь, які об'єктивно не становлять значної суспільної небезпеки і не повинні визнаватися злочинами. В якості прикладу можна навести підхід КК Республіки Молдова 2002 року, який у статті 321 встановлює відповідальність за протидію із застосуванням насильства вимогам адміністрації пенітенціарної установи, передбачаючи покарання за такі діяння у виді позбавлення волі на строк від двох до п’яти років [2].

Список використаних джерел

1. Про порядок денний четвертої сесії Верховної Ради України восьмого скликання: постанова Верховної Ради України від 03.02.2016р. № 974-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974-viii.

2. Висновок Головного науково-експертного управління від 28.07.2015р. на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54897.

3. Інформаційна довідка щодо основних підсумків службової діяльності органів і установ виконання покарань в 2015 році: протокол оперативної наради керівництва ДПтС України від 15 лютого 2016 року №7.

4. Про організацію виконання рішення колегії Державної пенітенціарної служби України від 29.01.2016р.№ 1РК: наказ Державної пенітенціарної служби України від 05.02.2016р. № 27/ОД-16.

УДК 343.1
Щериця С.І., к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет
shchieritsia@mail.ru

ВИПАДКИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З огляду на розвиток Української держави, інститутів демократії та гуманізму, правових поглядів, які сповідують міжнародні організації та позиції Європейського суду з прав людини, одним із невід'ємних прав особи є її право на захист. Основною функцією правової держави, до якої відноситься сучасна Україна, є забезпечення, охорона, захист і реалізація основних прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до ст. 3 Основного Закону України, природні (невід'ємні) права людини (на життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність, безпеку) визначаються найвищою соціальною цінністю і визначають зміст і спрямованість діяльності держави в усіх складових життя суспільства, включаючи сферу кримінального судочинства. [1, с. 1]. Кримінально-процесуальний кодекс України у ст. 20 закріплює забезпечення права на захист, як одну із загальних засад кримінального провадження, відповіднодо якої підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника. [2, с. 12].

Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. [5, с. 9].

Процесуальне становище захисника, організація і здійснення його професійної діяльності завжди були в центрі уваги вчених процесуалістів. Зокрема ці питання були предметом дослідження в працях М.О. Бакаєва, Т.В. Варфоломєєвої, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевого, М.А. Погорецького, В.О. Попелюшко, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, М.С. Строговича, М.А. Чельцова та інших науковців. [3, с. 33].

Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. При цьому слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника. Також захисник може бути залучений слідчим,

прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги. [4, с. 21].

Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у передбачених законом випадках, а саме:

1) участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника;

2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно;

3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. [3, с. 32-33]

Закон передбачає обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні щодо вченння особою тяжкого або особливо тяжкого злочину. В такому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного. [3, с. 33].

В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні :

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, - з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, - з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, - з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи - з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;

7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, - з моменту прийняття відповідного процесуального рішення;

8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості - з моменту ініціювання укладення такої угоди. [3, с. 33-34]

Враховуючи вищевикладене, можна зробити наступний висновок. Участь захисника у кримінальному проовадженні є важливою гарантією

забезпечення права на захист у кримінальному судочинстві. Його діяльність має соціальний характер, оскільки будучи орієнтованою на спростування обвинувачення, встановлення обставин, які пом'якшують відповідальність підзахисного, запобігання порушень його конституційних прав, вона здійснюється не лише в інтересах (підозрюваного), обвинуваченого, а й в інтересах правосуддя.

Список використаних джерел :

1. Конституція України – Основний Закон держави і суспільства : навч. посіб. – Х. : Факт, 2001. – 230 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар/ За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с. – С. 156.
3. Кухарук Ю.О. Відвід захисника від участі у кримінальній справі в кримінальному процесі України: монографія / Ю. О. Кухарук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 148 с. – С. 36.
4. Погорецький М. Новий КПК України: політичні, теоретичні та юридичні питання // Право України. – 2009. – №. 2. – С. 29.
5. Яновська О.Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: монографія / О.Г. Яновська. – К.: Прецедент, 2011. – 303 с. – С. 208.

Філологія, прикладна лінгвістика і право

УДК 808.5144

Баран Н.А., асистент кафедри романо-германської та славістичної філології
Білоцерківський національний аграрний університет
nata.baran.77@mail.ru

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ

В наш час значно зріс інтерес суспільства до фундаментальних гуманітарних наук та гуманітарної освіти, оскільки саме гуманітарна освіта зорієнтована на формування гармонійної, творчої, цілісної особистості. В процесі формування гармонійної риторичної особистості роль першооснови відводиться риториці, котра об'єднує досягнення інших фундаментальних гуманітарних наук. Риторика – це універсальна гуманітарна дисципліна, оскільки вона є основою будь-якої професії. Мовлення людини – один із найважливіших факторів, за яким оточуючі сприймають і оцінюють її. Необхідний досвід риторичної діяльності, основою якого є розвиток риторичних навичок та формування риторичних умінь.

Сьогодні у світі й у багатьох навчальних закладах України широко викладається риторика як навчальна дисципліна, серед них: Києво-Могилянська академія, Київський національний університет імені Михайла Драгоманова, Національний університет імені Тараса Шевченка,

Херсонський державний університет, Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Чернівецький університет імені Юрія Федьковича, Хмельницький інститут регіонального управління та права, Білоцерківський національний аграрний університет та інші. Вона належить як до нормативної, так і до варіативної складових навчальних планів.

Під риторичними уміннями розуміємо: уміння слухати виступаючого (співрозмовника); уміння грамотно висловлюватися (із дотриманням орфоепічних, морфологічних, словотворчих, синтаксичних, стилістичних мовних норм); уміння опрацьовувати великі блоки інформації, аналізувати, структурувати та узагальнювати її; здатність мислити логічно і на цій основі чітко висловлюватися; любов до художньої літератури, захоплення красою висловлюваних кимось думок та власні спроби творити вдалі милозвучні висловлювання.

Однак не кожна молода людина, яка стоїть на порозі професійного життя, володіє зазначеними вище уміннями. Хоча, як свідчать анкетування, проведені серед студентів різних факультетів, практично кожен із них прагне оволодіти такими уміннями, розуміючи, що навички публічного мовлення публічного виступу, впливу, встановлення контакту з аудиторією є запорукою успіху у будь-якій професійній діяльності. Ці уміння роблять привабливою і сферу особистого спілкування.

Формуванню комунікативних і, зокрема, риторичних умінь слід відводити особливе місце на заняттях з усіх предметів, що вивчаються студентами у процесі фахової підготовки. Перш за все це стосується таких дисциплін, як риторика, ораторське мистецтво, комунікативні процеси у навчанні, українська мова у діловому спілкуванні, українська мова за професійним спрямуванням, ділова українська мова, стилістика, українська література, зарубіжна література.

Аналізуючи професіограми, робимо висновок, що комунікативним, вербальним та конкретно риторичним умінням відводяться перші позиції в переліку професійно важливих умінь.

Особистістю людина стає в системі відносин з іншими людьми [8; 82–83]. Отже, соціальне середовище є саме тим фактором, від якого залежить формування особистості в цілому. Вирішальна роль у цьому складному процесі відводиться батькам, сім’ї та педагогам. Під терміном «риторична особистість», вважаємо, слід розуміти особистість, озброєну знаннями з теорії риторики, та котра володіє риторичними уміннями. Реалізація завдань з формування риторичної особистості майбутніх фахівців є можливою, коли в освітньо-виховному середовищі ВНЗ реалізуються такі психолого-педагогічні умови: сформованість науково-педагогічних працівників як мовних особистостей, зорієнтованість змісту викладання навчальних курсів усіх циклів на розвиток комунікативно-інтелектуальних здібностей студентів, широке використання таких методів, прийомів, засобів навчання та форм організації пізнавальної діяльності студентів, котрі мобілізують мовленнєвий та комунікативний потенціал студентів. Найважливішою з них є сформованість риторичної складової особистості викладача.

В умовах інформатизованого суспільства фахівець повинен володіти уміннями та навичками добору і передачі відповідної інформації до реципієнта. А це стає можливим, коли в умовах фахового навчання приділяється увага не лише інформатизації навчального процесу, а і його риторизації - на всіх заняттях, де це доречно, залучати студентів до діалогу, під час якого вони мають змогу не лише показати свій рівень знань, а й вчаться висловлювати власні думки, припущення, не боятися помилятися.

Важливу роль на шляху до оволодіння ораторською майстерністю відіграє й соціальне середовище, в якому особа знаходиться й перебувала раніше. Мається на увазі сімейне коло (достатність чи нестача спілкування дітей із батьками та іншими членами родини; батьківський приклад: читання літератури, перегляд новин, чистота мовлення, спілкування з іншими людьми), друзі, засоби масової інформації, шкільна підготовка (професіоналізм вчителів, рівень викладання дисциплін). Окрім бажання студентів, успіх в оволодінні ораторським мистецтвом залежить і від інших факторів. Одним із важливих чинників є належність особистості до екстра- чи інтровертного типу. У процесі формування риторичних умінь студентів відіграють також роль інші їхні індивідуально-психологічні особливості: спостережливість, пам'ять, альтруїзм/егоїзм, рівень власної самооцінки.

Отже, процес формування риторичних умінь у студентів є багатоаспектним і трудомістким, але, як і в будь-якій діяльності, успіх даної справи значною мірою є прямо залежним від бажання студентів щось змінити у своєму житті та від їхньої спрямованості на підвищення власного рівня освіченості, тобто збагачення світогляду – це з одного боку, а з іншого – результат цієї справи залежить від особи викладача: його комунікативної компетенції, а також толерантності, професіоналізму, гуманності, спрямованості на розвиток індивідуальних творчих здібностей студентів, співучасті у долі кожного з них.

Визначальним фактором, що впливає на ефективність сучасного управління пізнавальною діяльністю студентів, є професіоналізм викладачів. Безпосередню участь у формуванні риторичних умінь студентів беруть викладачі таких дисциплін: риторика, ораторське мистецтво, комунікативні процеси у навчанні, українська мова, українська мова за професійним спрямуванням, ділова українська мова, public relations. Аналізуючи особистість викладача, здатного до формування риторичних умінь студентів, насамперед оцінюємо його власні практичні навички публічного мовлення: здатність до налагодження контакту з аудиторією, володіння прийомами зацікавлення та підтримання уваги слухачів, уміння будувати й читати змістовні лекції, захоплено проводити практичні заняття, щирий особистий інтерес до ораторського мистецтва, риторичної діяльності.

Риторика, як наука й мистецтво переконувальної комунікації, становить фундамент професіоналізму науковця-філолога, перекладача, вчителя, політика, юриста, менеджера, будь-якого керівника та багатьох інших фахівців. Це слід враховувати кожному із викладачів, готуючись до занять - вдало підбирати методи і форми навчання, враховувати принципи навчальної

діяльності, ретельно працювати над змістом кожного заняття, щоб вони були чітко орієнтовані на результат – тобто практичну значимість знань, умінь та навичок, які необхідно формувати у студентів в процесі фахової підготовки.

Формування риторичних умінь майбутніх філологів у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації буде успішним за таких педагогічних умов:

– усвідомлення майбутніми фахівцями-філологами значущості риторичних умінь у їхній професійній діяльності;

– забезпечення єдності основних компонентів формування риторичних умінь у процесі фахової підготовки: мотиваційно-ціннісного, змістово-цільового, процесуального, оцінно-результативного;

– підготовленість викладачів ВНЗ до процесу формування риторичних умінь та навичок студентів.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підручн. для студ. та викл. вищ. навч. закл. / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 558с.

2. Барановська Л.В. Навчання студентів професійного спілкування. - Біла Церква, 2002. - 256 с.

3. Габдурахимова Т.М. Формирование и развитие риторических умений студентов технических вузов: диссертация: 13.00.08/ 61:06-13/536.- ds Lib.net

4. Горобец Л.Н. Риторические умения как базовый компонент риторической компетенции учителя // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, №50/ 2008.- с.170-173.

5. Корда Г.С. Психологія творчого засвоєння знань / Г.С. Корда: Посібник. – Біла Церква, 2004. – 196с.

6. Лілія Барановська. Риторична складова у системі формування професійної компетентності випускника ВНЗ //Актуальні проблеми вищої професійної освіти України / Матеріали науково-практичної конференції 24-25 березня 2011 р.- Київ: НАУ, 2011.- С. 73-74.

7. Сагач Г.М. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. Навч. Посібник.- К., 2003.- 255 с.

8. Степанов О.М. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник / О.М. Степанов, М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с.

УДК 81`25`373.7=111=161.2

БЕРЕГОВЕНКО Н.С., асистент кафедри романо-германської та славістичної філології
Білоцерківський національний аграрний університет
Natus9@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Передача на англійську мову фразеологічних одиниць – дуже важке завдання. «В силу свого семантичного багатства, образності, лаконічності та яскравості фразеологія грає в мові дуже важливу роль» [1;19]. Вона надає промові виразність і оригінальність. Особливо широко використовуються фразеологізми в усному мовленні, в художній і політичній літературі.

Фразеологія (грец. phrasis - "вираження", logos - "навчання") - розділ мовознавства, що вивчає стійкі поєднання в мові. Фразеологією називається також сукупність стійких поєднань в мові в цілому, у мові того чи іншого письменника, в мові окремого художнього твору і т.д.

Як самостійна лінгвістична дисципліна фразеологія виникла порівняно недавно. Предмет і завдання, обсяг і методи вивчення її ще недостатньо чітко визначені. Менше за інші розроблені питання про основні особливості фразеологізмів у порівнянні з вільними словосполученнями, про класифікацію фразеологічних одиниць та співвідношення їх з частинами мови і т. д. мовознавців не склалося єдиної думки про те, що таке фразеологізм, немає єдності поглядів на склад цих одиниць у мові. Одні дослідники (Л.П. Сміт, В.П. Жуков, В.М. Телія, Н.М. Шанський тощо) включають до складу фразеології її стійкі поєднання, інші (Н.М. Амосова, А.М. Бабкін, А.І. Смирницький та ін) - тільки певні групи. Деякі лінгвісти (у тому числі й академік В.В. Виноградов) не включають в розряд фразеологізмів прислів'я, приказки та крилаті слова, вважаючи, що вони за своєю семантикою та синтаксичною структурою відрізняються від фразеологічних одиниць. В.В. Виноградов стверджував: «Прислів'я та приказки мають структуру пропозиції і не є семантичними еквівалентами слів». До завдань фразеології як лінгвістичної дисципліни входить всебічне вивчення фразеологічного фонду тої чи іншої мови. Важливими аспектами дослідження цієї науки є: стійкість фразеологічних одиниць, системність фразеології і семантична структура фразеологічних одиниць, їх походження та основні функції. Особливо складною галуззю фразеології є переклад фразеологічних одиниць, що вимагає чималого досвіду у сфері дослідження цієї дисципліни. При перекладі фразеологізму треба передати його сенс і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вираз в англійській мові і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності в англійській мові ідентичного образу перекладач змушений вдаватися до пошуку «приблизної відповідності» [4, с.83].

Фразеологічні еквіваленти можуть бути повними і частковими. Повними фразеологічними еквівалентами є ті готові англійські еквіваленти, які збігаються з українськими за значенням, лексичним складом, образністю, стилістичним забарвленням і граматичною структурою, наприклад: працьовитий як бджола - busy as a bee.

Переклад на основі часткових фразеологічних еквівалентів означає, що в пропонованому англійською мовою еквіваленті можливі деякі розбіжності з українським. Іншими словами, для перекладача «при перекладі фразеологічної одиниці важливо, перш за все, передати суть і образ фразеологізму, а не його мовну структуру» [2, с.28].

Часткові фразеологічні еквіваленти можна розбити на три групи.

До першої групи належать фразеологізми, що збігаються за значенням, стилістичним забарвленням і близькістю за образністю, але розходяться за лексичним складом: ,купити кота в мішку - to buy pig in a poke, перша ластівка - the first portent (sign). Деякі з цих зворотів перекладаються за допомогою антонімічного перекладу, тобто негативне значення передається перекладачем з допомогою стверджувальної конструкції або, навпаки, позитивне значення передається за допомогою негативної конструкції: курчат по осені рахують - don't count your chickens before they are hatched.

До другої групи належать фразеологізми, що збігаються за значенням, образності, лексичним складом та стилістичним забарвленням, але відрізняються за такими формальними ознаками, як число і порядок слів.

До третьої групи відносяться фразеологізми, які співпадають за всіма ознаками, за винятком образності.

Іноді відмінною ознакою фразеологізмів виступає частота вживання в мові того чи іншого ідіоматичних виразів, при порушенні якої вживана фразеологія може надавати мові мовця незвичайний або навіть старомодний характер. Фразеологізм може іноді відрізнятися від змінного словосполучення лише артиклем, який є в даному випадку формальною диференціюючою ознакою[3, с.15]. Гарне рецептивне знання фразеології необхідне для того, щоб розрізняти прагматичний аспект оказіонального фразеологізму, а також для того, щоб вміти відновити фразеологізми, що піддалися «авторській трансформації» [3, с.74-78], і вдало передати при перекладі суть. До числа авторських перетворень, в результаті яких підкреслюється асоціативне значення фразеологізмів (майже не сприймається інакше), належать, зокрема, наступні стилістичні прийоми:

1.Введення в фразеологічний зворот нових компонентів, семантично співвіднесених з прямим значенням, тобто із значенням вихідного змінного словосполучення. Наприклад, фразеологізм to put the cart before the horse - робити все навпаки (дослівно - впрягати коня позаду воза), піддався перетворенням наступного роду: "Let's not put the cart too far ahead the horse" (ES Gardner).

2.Оновлення лексико-граматичного складу фразеологізму в результаті заміни окремих його компонентів іншими словами. Відбувається своєрідна деформація фразеологічного обороту, текст якого легко відновлюється.

3. Розщеплення фразеологізму і використання його компонента (компонентів) у складі змінного словосполучення. Окремий компонент (компоненти) у цьому випадку є носієм асоціативного значення всієї фразеологічної одиниці, на якому будується весь сенс висловлювання. Повна форма фразеологізму як би проходить другим планом, але без відновлення її розуміння неможливо.

4.Фразеологізм може бути перекладено не повністю, а зі збереженням лише частини компонентів: "He complained to Fleur that the book dealt with nothing but birds in the bush." (J. Galsworthy). Тут використана частина прислів'я: "A bird in the hand is worth two in the bush."(Краще синиця в руках,

ніж журавель у небі). A bird in the bush в даному прикладі означає порожні обіцянки.

Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з англійської на українську мову перекладач повинен вміти скористатися різними «видами перекладу» [4, с.80]: 1. Еквівалент, тобто наявний в українській мові адекватний фразеологічний зворот, що співпадає з англійським за змістом, і за образною основою.

2. Аналог, тобто такий український стійкий зворот, який за значенням адекватний англійському, але образно повністю або частково відрізняється від нього.

3. Описовий переклад - передача сенсу англійського звороту вільним словосполученням. Він застосовується тоді, коли в українській мові відсутні еквіваленти та аналоги.

4. Антонімічний переклад - передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки.

5. Калькування - застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли англійський зворот не може бути переведений за допомогою інших видів перекладу.

6.Комбінований переклад. У тих випадках, коли український аналог не повністю передає значення англійського фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця і часу, дається калькований переклад, а потім йде описовий переклад та український аналог для порівняння.

Припускаючи повне або часткове калькування в окремих випадках, перекладач виключає будь-яку можливість використання буквалізму, тобто невиправданих дослівних перекладів, що спотворюють сенс англійських фразеологізмів або не відповідають нормам сучасної української мови.

При розгляді особливостей перекладу фразеологічних одиниць за основу була взята точка зору О.В.Куніна, за якою виділяються наступні способи перекладу фразеологізмів: повний еквівалент; частковий еквівалент; частковий лексичний еквівалент; частковий граматичний еквівалент; обертональний переклад; описовий переклад; дослівний переклад (калька).

Саме фразеологія є носієм інформації невідомої нам культури. Переклад фразеологізмів – заняття дуже важке. Не кожному вдається творчо передати суть поняття, яке знаходиться в образі фразеологізму. Фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів. І грамотний перекладач не повинен допускати неточностей у перекладі того чи іншого фразеологізму. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді сенс всього висловлювання.

Список використаних джерел:

1. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. - М., 1990. С. 19

2. Прокол'єв С.М. Механізми створення фразеологічної образності. – М., 1996, С. 28

3. Чичєнова Л.А. Англійська фразеологія в мові та мовленні. – М. 1986, С. 15; 77-78

4. Виноградов В.С. Введення в перекладоведення. – М., 2001; С. 80-85

5. Сміт Л.І. Фразеологія англійської мови. – М., 1959 С. 56
6. Англо-український фразеологічний словник/ Уклад. К.Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – С. 85-89

УДК 348.177
Борщовецька В. Д. к. п. н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ ІНШОМОВНОГО ЛЕКСИЧНОГО АСПЕКТУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Процеси, що відбуваються *ad hoc* в економічному, політичному, культурному та освітньому житті країни, наочно віддзеркалюються в лексичному апараті, що забезпечує різні сфери іншомовної комунікації в процесі професійної діяльності майбутніх правників.

Провідною ідеєю освітянських реформ є створення єдиної системи безперервної освіти й подальшої самоосвіти, що становитиме такий органічний комплекс державних і приватних освітніх установ, який забезпечить організаційну єдність дотримання змістових стандартів у вищій школі, буде здатний відтворювати інтелектуальний та професійний потенціал сучасного правника у всьому розмаїтті соціально-економічних потреб.

Відповідно до чинної програми з іноземних мов (ІМ) для немовних ВНЗ кінцевою метою навчання іноземної мови є формування іншомовної комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність майбутніх фахівців, в тому числі й правників, має багатофасетний характер і представлена різноманітністю її складників (предметний, мовний, соціолінгвістичний, прагматичний, соціально-афективний та інші компоненти). Головним засобом формування іншомовної професійної компетентності студентів - правників, як відомо, є зміст іншомовної освіти, що має відповідати держаному стандарту.

Іноземна мова сьогодні розглядається більшістю дослідників як засіб міжкультурного спілкування, а практичною метою навчання визнається формування і розвиток міжкультурної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в її професійному варіанті, що забезпечить їм академічну і професійну мобільність рівня В2 – Vantage – просунутий. У європейських країнах на оволодіння ІМ на рівні В2 виділяється 250 годин аудиторної роботи. Зважаючи на те, що в нашому випадку це має бути рівень –Vantage Professional (просунутий професійно-орієнтований), кількість аудиторних годин необхідно збільшити, в тому числі й за рахунок фахових дисциплін (за вибором студентів) англійською мовою.

Рівень Vantage Professional забезпечить здатність студентам розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, у тому числі й спеціалізовані дискусії за своїм фахом; вільно спілкуватися з носіями мови з таким ступенем швидкості та спонтанності, який не завдає труднощів жодній із сторін, детально висловлюватись на широке коло професійних тем,

виражати свою думку з певної проблеми, наводячи різноманітні *pros and cons* [1, 24].

У цьому контексті великого значення в системі вищої освіти нашої країни набуває навчання здобувачів вищої освіти немовних ВНЗ іншомовної фахової лексики, оскільки успішність іншомовного професійного спілкування значною мірою визначається таким рівнем володіння лексичними навичками, який забезпечить здатність студентів розуміти та вживати у потрібній ситуації саме ту лексичну одиницю (ЛО), яка точно й економно передає висловлену думку.

Проведений нами аналіз наукових доробок з цієї проблеми свідчить про те, що розробляючи різні шляхи підвищення ефективності навчання студентів немовних ВНЗ іншомовної фахової лексики, вчені вивчають особливості об'єктивних факторів навчального процесу, таких як відбір і організація лексичного матеріалу, типологія вправ, використання технічних засобів навчання, досліджують індивідуально-психологічні особливості студентів, що суттєво впливають на успішність оволодіння лексичними навичками.

Проте наше спостереження за навчальним процесом з ІМ, перебування зі студентами на практиці в країнах Західної Європи, досвід викладання ІМ, в тому числі й для майбутніх правників, свідчить про те, що питання ефективного навчання фахової лексики в немовних ВНЗ залишається все ще повністю невирішеним.

Розв'язання цієї проблеми ми бачимо в застосуванні нових, інноваційних підходів до навчання фахової лексики, одним із яких є когнітивний підхід. Із позицій когнітивного підходу навчання лексики повинно здійснюватись на основі активного й цілеспрямованого залучення когнітивних стратегій переробки, збереження та відтворення інформації. Отже, ефективність навчання студентів немовних спеціальностей англійської фахової лексики може забезпечуватися шляхом залучення когнітивних стратегій студента під час засвоєння фахової лексики, до яких відносять, наприклад, мнемонічні (опора на прийоми запам'ятовування), афективні (опора на емоційний компонент засвоєння) та інші стратегії [2; 3]. Під когнітивними стратегіями ми розуміємо врахування процесів повторення, організації лексичного матеріалу з метою його ефективного збереження в пам'яті студента та засобів навчання іншомовної фахової лексики, які актуалізуються у вигляді підетапу повторення в межах кожного етапу навчання іншомовної фахової лексики, в застосуванні мнемонічних прийомів запам'ятовування іншомовної фахової лексики з урахуванням її типологічних груп та використанні комплексу вправ, в основу якого закладені мнемонічні прийоми запам'ятовування іншомовної фахової лексики [4].

Запропонована нами методика навчання іншомовної фахової лексики з урахуванням когнітивного підходу перевірялась експериментальним шляхом і отримані результати довели її ефективність.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261 с.

2. O'Malley J.M., Chamot A.U. Learning Strategies in Second Language Acquisition. – USA: Cambridge University Press, 1990. – 260 p.

3. Weinstein C.E., Mayer R.E. The Teaching of learning strategies // Handbook of research on teaching. Ed. Wittrock M.C. 3rd ed. – New York: Macmillan, 1986. – P. 315 – 327.

4. Борщовецька В.Д. The World Bank. – Навчально-методичний посібник. –Біла Церква: БДАУ, 2003. –32 с.

УДК 811.1/.2:371.039:340

Вакалюк Н.І. асистент кафедра романо-германської та славістичної філології
Білоцерківський національний аграрний університет

КРОСКУЛЬТУРНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СПРИЯННЮ ДІАЛОГУ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Нині іноземна мова одна із пріоритетних галузей освіти не тільки в Україні, а і на всьому європейському континенті. Концепція нової Європи – Європи без кордонів, у якій значно розширюються сфери міжнаціонального співробітництва, потребує акцентування проблеми навчання сучасних мов. Адже знання їх відкриває шлях до європейської інтеграції, є необхідним засобом забезпечення демократичної стабільності.

У державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» зазначено: «Існуюча в Україні система освіти перебуває у стані, що не задовольняє вимог, поставлених перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється, передусім, у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства…» [1; 5]. Програмою та законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та «Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті» визначено шляхи реформування вітчизняної освітньої галузі, мета яких – досягнення якісно нових стандартів викладання основних предметів, і серед них іноземної мови [2; 3], в тому числі і для майбутніх правників.

Основоположні складові сучасної мовної політики на європейському континенті окреслено в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R (98) 6 про сучасні мови навіть на елементарному рівні відкриває можливість для персональної мобільності, працевлаштування, освіти та широкого доступу до інформації [3].

У рамках глобалізації зростає міжнародний діалог культур, який посилює взаєморозуміння між народами, дає можливість кращого пізнання власної національної культури.

Глобалізація і глобальні проблеми сприяють діалогу культур. В цілому проблеми відкритості до діалогу і взаєморозуміння в сучасному світі

набувають глибшого змісту. Однак для взаєморозуміння і ведення діалогу не достатньо однієї доброї волі, - необхідна кроскультурна грамотність (розуміння культур інших народів), що містить у собі «усвідомлення розходжень в ідеях, звичаях, культурних традиціях, властивих різним народам, здатність побачити спільне і відмінне між різноманітними культурами і подивитися на традиції власного суспільства очима інших народів» [4; 47]. Але щоб зрозуміти мову чужої культури, людина повинна бути відкрита до культури вітчизняної. Від рідного – до всесвітнього, тільки там можна осягнути краще в іншій культурі. І тільки в такому випадку діалог буде плідний.

Отже, головною метою навчання іноземної мови на факультеті «Правознавство» у вищій школі має бути формування кроскультурної грамотності та готовність до діалогу культур, оскільки кожна мова виражає національну культуру того народу, який нею говорить.

Кожна мова створює свій світ. Розходження між мовами не є простим розходженням звуків і знаків. У кожній мовній формі виражається власний погляд на світ, власне мислення. Тому вивчення нової, іноземної мови з перших кроків містить у собі переосмислення світу, наскільки це можливо, виходячи з розходження рідної і даної мов. Однак вважати, що збагнення іншої культури в процесі вивчання іноземної мови веде до придбання креативних здібностей бачити світ очима тих, хто говорить цією мовою, було б не цілком правомірно. Той, кого навчають, сприймає зміст нової культури і нового для нього образу по-своєму, у «чистому» вигляді (Ego-sens). Це вже не звичний для нього світ, але ще й не адекватний реальному іншомовному світу. Він утягує в ситуацію «між», тобто в особливе бачення світу, де стосунки між мовами локалізовані не всередині учня, але фактично – між ними. «Між» - не допоміжна конструкція, але щире місце і носій між людського буття. Це значить, що у свідомості учня бере участь його зміст(Ego-sens), зміст, даний викладачем (Alter-sens), і новий зміст іноземної мови (Inter-sens). Таким чином, усередині самого діалогу культур бінарні змісти різних мов переходять у тернарну систему. Це у є підстава для становлення обрізу інтеркультури.

Досліджувана мова не віддає збережену нею інформацію і, відповідно, необхідні спеціальні, цілеспрямовані зусилля викладача, задача якого полягає в тому, щоб навчання мови йшло паралельно із вливанням пат тернів національної культури, щоб норми мови засвоювалися одночасно з антропологічними символами іншомовної культури.

Метою формування кроскультурної грамотності є виховання інтересу і поваги до іншомовної культури, внаслідок чого виявляється не тільки не тільки відкритість іншій культурі, вміння вести «діалог культури», але також формується національна самосвідомість.

Аналізуючи стан підготовки юристів, можна зробити висновок про те, що незважаючи на процеси демократизації, інтеграції і гуманітаризації, існує ряд невирішених проблем, зокрема проблема виховання глобально-

орієнтованої особистості як у навчальному, так і у виховному процесі, одним із складових компонентів якої є кроскультурна грамотність.

Список використаних джерел:

1. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.

2. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. – 1997. - №29. – 18 липня.

3. Проект нової програми з іноземних мов для загальноосвітніх шкіл // English№29 – 30 (77-78), August 2001. – С. 2-39.

4. Languages for Intercultural Dialogue / Edited by Jack Burston, Monique Burston, Eftychios Gabriel, PavlosPavlou / The Languages for Intercultural Dialogue / The University of Cyprus, 7-9 November 2008 (Языкидлямеждународногодиалога). –Nicosia, 2008/

УДК 811.11-112

ЗІЗІНСЬКА А.П., асистент кафедри романо-германської та славістичної філології
Білоцерківський національний аграрний університет
anettezizi@gmail. Com

ОСОБЛИВОСТІ РЕКВЕСТИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Реквестив як мовленнєвий акт (далі МА) традиційно розглядається серед формул мовленнєвого етикету і правил ввічливості. Значення МА прохання в англійській мові, як і в українській, є неоднорідним. Іллокутивне наповнення МА прохання залежить від контексту. Потрібно зазначити, що крім характерної підвищеної інтонації, характерної для МА прохання, основне значення цього типу висловлювання в англійській мові співвідноситься з дієсловами *to beg, to ask, to pray, to plead,* а також *to request.*

Прохання може бути вираженим у формі питального речення, яке починається з *will / would, can, could, may,* або закінчувати питальне речення з *will you/won't you?*, а також з наступними зворотами: *Would you be so kind as... Do you mind if I...* та ін.. Паралельно з експліцитними формами реквестивних МА існують непрямі вирази, які, як правило, пов'язані контекстуально.

Ядром функціонально-прагматичного поля реквестивів є МА прохання, при виконання якого мовець спонукає адресата виконувати дію, направлену на задоволення потреб мовця. Рішення про те, чи виконувати дану дію приймає адресат. Таким чином, прохання - це такий директивний мовленнєвий акт, в якому пріоритетну позицію займає адресат, який контролює виконання дії, бенефактивну для мовця. Для звернення з проханням мовець повинен мати вагомі підстави, які будуть мотивувати його МА, а якому він може отримати відмову зі сторони адресата. В англійській мові вживається близько сорока лексико-синтаксичних форм вираження МА прохання, які відрізняються своїми структурними, семантичними та прагматичними характеристиками. Імператив є

нормативною формою в звичайних, немаркованих проханнях і часто при цьому супроводжуються словом *please,* звертанням, або модальним дієсловом (зазвичай *will* в постпозиції). Ці засоби слугують зниженню категоричності імперативної форми.

Таким чином МА прохання як спонукання до дії не завжди реалізує перлокутивний ефект. Виконання чи невиконання дії залежить з одного боку від особистих установок адресата і аргументативної функцій МА прохання з іншого, що побічно підтверджує положення про те, що висловлювання-прохання в класифікації МА є директивними мовленнєвими актами, однак займають перехідну зону між наказами, розпорядженнями і порадами, рекомендаціями.

Отже, реквестив як мовленнєвий акт традиційно розглядається серед формул мовленнєвого етикету і правил ввічливості. Мовець, висловлюючи прохання, не може забувати, що в кожній ситуації потрібно вибирати найвдаліший вираз і враховувати статус свого співрозмовника, до якого він звертається з проханням. Ядром функціонально-прагматичного поля реквестивів є МА прохання, при виконання якого мовець спонукає адресата виконувати дію, направлену на задоволення потреб мовця. Прохання, як МА виконує риторичну функцію в рамках певної мовленнєвої стратегії, яка зазвичай направлена для досягнення конкретної мети: виконання адресатом певної бажаної дії.

УДК 398.2
Карпенко С.Д., канд. філол. наук, доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет

ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «КАЗКА»

Всім відомо що таке казка. З дитинства ми чули казки, читали їх самостійно й тепер можемо легко відрізнити казку від інших фольклорно-літературних жанрів. Проте, це слово не завжди мало звичне нам трактування. Що до терміну чи лексичного значення слова «казка», то є відомості про використання цього слова на означення правдивого свідчення (зокрема в болгарських, російських та польських джерелах), а слово «байка» використовується для позначення дидактичних оповідок.

Термін «казка» зустрічаємо вперше 1596 р. у словнику Лаврентія Зизанія як рівнозначний поняттям «баснь», «байка» («Лексис, сиріч реченія, вкратці собрани і із словенського язика на простий рускій діалект істолковани Л.З.» (1596, Вільно). Наступна згадка датована 1627 р. У словнику Памви Беринди «Лексікон словенороский і імен толкованіє» (1627) знаходимо таке визначення: «Баснь: казка, байка, вимисел», «баснослов, байкоповедач». У «Синонімі словенороскій», рукописному словнику середини або другої половини XIV ст., казка визначається теж як «баснь». Тобто, особливої різниці між байкою і казкою тогочасні творці словників ще не бачили [1].

Слово «казка» первинно позначало зовсім протилежне поняття ніж сьогодні. Його використовували на позначення сказаного або написаного

слова, що має юридичну силу. Так у записках «Життя і пригоди Андрія Болотова, описані ним самим для своїх нащадків» (1931) читаємо: «Они (крестьяне) будучи довольны, подали тога же обще со мною полюбовную сказку». У народному мовленні ХУ-ХУІ ст. «отобрать сказку» відповідало нашому «снять показание». У «Мертвих душах» М. Гоголя «ревизскими сказками» називалися задокументовані списки селян («крестьян», кріпаків), що належали одному поміщику. В іншому значенні згадано термін казка у оповіданні І. Тургенєва «Бурмістр»: «Размежевались, батюшка, все твоею милостью. Третьего дня сказку подписали» (у значенні уклали угоду про щось).

Отже, «сказка» – це був правдивий запис, документ. Наприклад, В. Даль цитує документальний запис XVII ст.: «В 1672 г. Янв. 15 была сказана у Польского приказа сказка о поражении Стеньки Разина». Варто наголосити, що й сьогодні у болгарській мові «сказка» – це документальна розповідь, лекція [2]. Деяке пояснення чому казка як правдиве свідчення стала вимислом подає В. Пропп у праці «Російська казка» (1984, С. 34-35). До ХУІІ ст. в російській мові «сказка» означала достовірне, письмове або усне показання або свідчення, що має юридичну силу. З ХУІІ ст. прослідковується протилежне значення казки. В указі царя Олексія Михайловича 1649 р. говориться про вірування народу у сон, різні народні прикмети, загадування загадок та розказування казок неправдивих («сказки сказывают небылые»). Тут поняття «казка» ідентичне поняттю «байка» у Кирила Турівського, що свідчить про називання одного епічного жанру рівноцінно обома термінами.

Пояснення зміни правдивого свідчення на вимисел В. Пропп вбачає у тому, що ймовірно, ті «сказки», ті показання, що бралися при судочинстві чи при укладанні договорів, були, як правило, настільки недостовірними, настільки наповнені брехнею, що слово «сказка», що первинно позначало достовірний документ, стало синонімом поняття брехня, неправда, вигадка, щось зовсім недостовірне.

Як відомо, на означення казки є ще в народі термін «байка», який походить від давнього слов'янського слова «баяти» – говорити, чарувати, ворожити. У писемних пам'ятках княжої доби оповідачів казок, легенд, притч, талановитих знавців народної мудрості, які вміли художнім словом заворожувати, навіювати відповідний настрій, називали «баюнами». У народному мовленні слово «баяти» зафіксоване фольклористами і в XIX ст.: «Казали б казку, баяли б байку до самого світу» (І. Рудченко); «Що говорять, то й виговорять. – Що бають, то й вибають» (М. Номис). Детальну інформацію про термін «казка» як правдиву інформацію та як назви жанру певних епічних зразків фольклору у різних народів містить розвідка І. Болте та І. Поливки (1915), де простежено накладання лексем казка, байка, сказка, міф, фабула, fiaba, favola, märchen, tails, conte [3] тощо. Тому парадоксально звучить думка, що до казкового пласту фольклору належить те, чому не вірять, що перестало бути актуальним. Дійсно, казкові сюжети не завжди однозначно розуміються. З огляду на змішування термінів відбулося і змішування самих наративів (об’єднання під однією рубрикою казок, байок,

міфів тощо). Виникає проблема укладачів збірників та записувачів (збирачів фольклору) у розділенні фольклорних записів епічних наративів за жанрами, тим більше що на сьогодні більш-менш чітко визначені відмінні критерії (ознаки) кожного з них.

Список використаних джерел:

1. Крекотень В.І. Байки в українській літературі XVII-XVIII ст. / Розвідка, підготовка текстів та примітки В.І.Крекотня. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 200 с. – С. 41.

2. Там само. – С. 43.

3. Bolte J., Polivka G. Aumerkungen zu den Kinder-und Hausmärchen der Brüder Grimm. – Leipzig, 1915. – Bd. IV, S. 1-3.

УДК 811.111:81'276.2-053.6

Пилипенко І.О., асистент кафедри романо - германської та славістичної філології
Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

У цій статті розглянуто влив іноземних мов, особливо англійської мови, на утворення молодіжного українського сленгу. Коротко викладено основні ідеї щодо впливу англійської мови на український сленг та важливої ролі саме цього методу утворення сленгу. Метою нашого дослідження було розглянути зв’язок англійської мови з українськими сленгізмами.

Із розвитком людства, змінами в політичному та суспільному житті, демократизацією суспільства, свободою слова, поширенням інформаційних технологій спостерігаємо значне поширення соціальних діалектів у розмовну мову. Сьогодні сленг проник майже в усі сфери людського життя. Його використовують особи різних вікових категорій та професій. Тому мовознавці дедалі активніше цікавляться ненормативним мовлення як лінгвістичним явищем, воно стає об’єктом дослідження не тільки лінгвістів, але й психологів та соціологів.

Проблемою вивчення сленгу як соціолінгвістичної одиниці займалися такі вчені як: Е. Партрідж, В. Фріман, М.М. Маковський, Т.А. Соловйова та багато інших. Існує дуже багато визначень терміну сленг. Всі вони схожі, хоча і мають певні відмінності. Отже, сленг (від англ. slang- жаргон) – слова або вислови, які використовують люди деяких професій чи класових прошарків. Сленг традиційно протистоїть офіційній загальноприйнятій мові й до кінця зрозумілий лише представникам порівняно вузького кола осіб, які належать до певної соціальної або професіональної групи, яка впровадила в мову слово або вислів.

Сленгова культура, ґрунтується на так званій «сміховій культурі». Вона притаманна групі мовців, які схильні до висміювання зовнішнього світу для зображення його вад. Є декілька причин вживання сленгу:

Невдоволення традиційними словами і виразами. Зіткненням з новими

обставинами, для яких наявна лексика виявляється бідною. Прагнення вразити суспільство. Бажання «правдивого, непідробного» спілкування. Бажання досягти певного комічного ефекту. Бажання створити певний стилістичний ефект за допомогою яскравості та експресивності сленгу.

Лексика сленгу поповнюється, змінюється, переосмислюється, але основні поняття та реалії, на позначення яких існують жаргонні відповідники, є відносно сталими. Загальновживаний молодіжний сленг, зазвичай називає найбільш загальновживані та популярні речі. Дуже часто сленгові лексику використовують у назвах нової електронної техніки, нових винаходів у галузі інформаційних технологій.

Існує багато способів утворення сленгових слів: скорочення, складання додавання суфіксів та префіксів. Але також важливу роль в утворенні сленгу відіграють іноземні мови. Запозичення найпопулярніших слів із англійської мови постійно спостерігаються у нашій мові. Запозичені слова, тобто іншомовні слова, які прийшли до нас з інших країн відрізняються від запозичених слів, що почали використовуватися у сленгу. Навіть можна порівняти: не так давно слово «Інтернет» було іншомовним, хоч зараз і ввійшло до вжитку в літературній мові. А ось слово «Інет» є сленгом іншомовного походження. Такий вид утворення сленгу називається англіцизмом. Англіцизм – різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком.

Зазвичай іншомовні слова використовуються на позначення певних явищ, які не мають відповідників в українській мові, наприклад на позначення нової техніки та ін.. Подібні іншомовні слова швидко пристосовуються до літературної мови разом із предметом, який вони позначають.

Також іншомовні слова можуть використовуватися певною групою людей однієї професії, але такі слова є швидше термінами, які притаманні тій чи іншій професії.

Якщо ж взяти сленг іншомовного походження, то він має зовсім іншу природу. Сленг дуже часто називає поняття, які вже мають словесне оформлення в літературній мові Це свідчить про вторинний характер молодіжного сленгу, його субхарактер, орієнтацію на систему літературної мови.

Зазвичай він переходить до нашої мови випадково. Такими словами дуже часто є просто смішні на звучання(для українців) слова, або ж найвідоміші та найпопулярніші слова з тої чи іншої мови, або ж відбувається процес перетворення слів іншомовного походження в сленг, за традиціями словотворення тої чи іншої мови. Не останнє місце в процесі створення сленгу замають і масмедія, оскільки масова культура нав’язує певну лексику нашій молоді.

Наведемо декілька прикладів використання агліцизмів а також американізмів в українській мові: Man – Мен (означає особу чоловічої статі, використовується як похвала). «Ти мен!» – «Ти крутий!» Girl – Гірла

(дівчнина, проте вживається зневажливо). One second – Ван сєк (використання літоти, означає через хвилину і т.д.). Baby – Бейбі (дівчина, вживається зневажливо). Parents – Перенти (батьки, вживається зневажливо) і т.д.Усі ці та інші слова, мають експресивне забарвлення. Вони створюються для передання вищих ступенів емоцій та почуттів людей. Зважаючи на природу сленгу, можна з упевненістю сказати, що він ніколи не замінить літературної мови, проте як й інші форми мови, він відіграє важливу роль у розвитку мови.

Список використаних джерел:

1. Англійські слова в українській мові // Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. – К.: Наукова думка, 1973. – С. 140.

2. Бережницька Х.Б. Молодіжний сленг як своєрідний засіб вербалізації явищ буття / Х.Б Бережницька / Студентські наукові записки. Серія «філологічна». – Острог: видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип.4. – 2011. – 236 с.

3. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 25.

4. Голдованський Ярослав. [Електронний ресурс] : Словник англіцизмів. – Луцьк. – http://www.slovnyk.lutsk.ua/

УДК 801.671:57:81’367.2

Стрілецька С.В., доцент кафедри романо-германської та славістичної філології

Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ТИПОЛОГІЇ ТЕКСТІВ З ПОЗИЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ

Однією з базових категорій традиційної стилістики є поняття “функціональний стиль мови” (далі – ФСМ). Услід за І.Р. Гальперіним, під ФСМ ми розуміємо систему взаємопов’язаних мовних засобів, які слугують певній меті комунікації [4, с. 33]. Автор виділяє наступні функціональні стилі англійської мови: 1) мова художньої літератури (англ. “The language of belles-lettres”); 2) мова публіцистичної літератури (англ. “The language of the publisistic literature”; 3) мова газет (англ. “The language of newspapers”; 4) мова наукової прози (англ. “The language of scientific prose”); 5) мова офіційних документів (англ.“The language of official documents ”) [3, с. 33].

На думку Н.М. Кожиної, до функціональних стилів мови належать: 1) науковий стиль (англ.“The scientific style”); 2) стиль офіційних і діловий документів (англ. “The official and business style”); 3) публіцистичний стиль (англ. “The publicistic style”); 4) стиль художньої літератури (англ. “Thestyleofbelles-lettres”); 5) розмовно-побутовий стиль (англ. “The colloquial and everyday style”) [8, с. 157-215].

О.О. Селіванова поєднує класифікації І.Р. Гальперіна і Н.М. Кожиної та виділяє наступні ФСМ: 1) офіційно-діловийстиль (англ. “The official and business style”); 2) публіцистичний стиль (англ.“The publicistic style”); 3) науковий стиль (англ.“The scientific style”); 4) розмовний стиль (англ.“The colloquial style”); 5) стиль художньої літератури (англ.“The style of belles-lettres”) [3, с. 695].

З огляду на проведений аналіз наукової літератури з питання визначення поняття “ФСМ”, ми дійшли до висновку, що у традиційній стилістиці не існує єдиної класифікації ФСМ. Натомість, проведений аналіз, услід за Т.Р. Кияк, дозволяє виділити суттєвими для перекладознавства тексти, а саме: науковий, діловий, публіцистичний, художній [5, с. 86].

Питання класифікації наукових текстів досліджували вчені І.В. Арнольд (1981), І. Колегаєва (1991), А.Д. Белова (2003) та ін., які виділяли такі їх риси: логічність, послідовність, чіткість, аргументованість, доказовість [1; 2; 9].

Питання класифікації ділового тексту вивчали С.Є Максимов (1984, 1992), J.L. Austin (1986) та ін. [11; 14]. Серед особливостей ділових текстів науковці визначають специфічну композицію (преамбула, центральні речення, вступне слово, заключні речення, підпис, печать, зазначення дати, імені адресата тощо), наявність літературних фраз “I beg to inform you”, “on behalf of”, “Dear Sir”, використання символів, абревіатур, акронімів, відсутність стилістичних прийомів та експресивних засобів, складний синтаксис [7, с. 57-59].

Типологію публіцистичних текстів вивчали І.Р. Гальперін (1977), І.В. Арнольд (1981), М.Н. Кожина (1977) [12, с. 85]. Автори виділяють ораторський стиль (промови з політичних, соціальних та інших громадських питань), стиль теле- і радіокоментарів, стиль есе, стиль журналістських статей (книжок). С.Є. Максимов дещо по-іншому розглядає питання публіцистичного тексту. До публіцистичних текстів автор відносить друковані тексти засобів масової інформації (статті і есе в газетах і журналах з коментарями, судженнями, критикою, дискусіями, оголошеннями і рекламою, спортивними коментарями тощо) і тексти в електронному вигляді інтернеті [7, с. 85]. Такі тексти мають певні лінгвістичні риси художніх текстів (емоційне забарвлення, оцінка автором подій, використання стилістичних прийомів та експресивних засобів мови) [7, с. 13].

Питання класифікації художніх текстів вивчали Т.А. Казакова (2003), Л.В. Коломієць (2004), J. Sinclair (1986) [5; 10;]. Так, J. Sinclair говорить про те, що художні тексти відображають “уявні світи” (англ. “fictional worlds”), тобто світи творчої вигадки письменника [15, с. 52]. Серед художніх текстів учені виділяють: 1) прозу (класичну та інші жанри прози, такі як фантастика, детективи); 2) драму; 3) поезію; 4) художні фільми.

Отже, суттєвими для перекладознавства текстами є наукові, ділові, публіцистичні і художні. Аналіз вказаних текстів з позицій перекладацького аналізу дозволяє вивчити такі значущі категорії як когезія і когерентність, оскільки саме вони уможливлюють існування тексту як цілісного структурно-семантичного утворення.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) / И. В. Арнольд. –М.: Просвещение, 1981. – 295 с.

2. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К. : Логос, 2003. – 304 с.

3. Воробйова О. П. Про потрійний підхід до тексту і його категорій / О. П. Воробйова // Іноземна філологія. – Львів, 1993. – № 106. – С. 46–53.

4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.

5. Казакова Т. А. Imagery in Translation. Практикум по художественному переводу/ Т. А. Казакова. – СПб.: Изд-во «Союз», 2003. – 320 с.

6. Кияк Т. Р. Перекладознавство: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – К. : Київський ун-т, 2009. – 544 с.

7. Кожевникова К. Об аспектах связности в тексте как целом / К. Кожевникова // Синтаксис текста. – М., 1979. – С. 49–68.

8. Кожина М.Н. Стилистика русского языка / М.Н. Кожина. – М.: Просвещение, 1977. – 223 с.

9. Колегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. Колегаева. – Одесса : ОГУ им. И.И. Мечникова, 1991. – 121 с.

10. Коломієць Л.В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу / Л.В. Коломієць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – К., 2004. – 522 с.

11. Максимов С.Е. Прагматические и структорно-семантические особенности текста международного договора (На материале англ. языка): дис… канд. филол. наук: 10.02.04. – К,, 1984. – 198 с.

12. Максімов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська і українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу: навч. посіб. / С.Є. Максімов. – 2-ге вид., випр.. і доп. – К.: Ленвіт, 2012. – 203 с.

13. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля=К, 2011. – 844 с.

14. Austin J.L. A word as an action / J.L. Austin // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVII. – М. Прогресс, 1986. – С. 22-150

15. Sinclair J. Fictional world / J. Sinclair // Talking about text. – Birmingham: English Language Research, 1986, DAM № 13. – P. 43-60

Зміст

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових учень. Філософія права

Конституційне право. Інформаційне право; Фінансове право. Міжнародне публічне право;

Адміністративне право і процес. Судоустрій. Прокуратура та адвокатура.

Цивільне право і цивільний процес. Сімейне право. Трудове право. Право соціального забезпечення. Міжнародне приватне право;

Господарське право і процес. Земельне право. Аграрне право. Екологічне право;

Правоохоронні органи і правозахисні інституції. Кримінальне право і кримінальний процес. Кримінологія та криміналістика. Кримінально-виконавче право.

Філологія, прикладна лінгвістика і право